บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรื่อง กระบวนการขัดเกลาเด็ก และเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อนำมากำหนดเป็น กรอบแนวคิดการวิจัย โดยนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

๒.๑ แนวคิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

๒.๔ แนวคิดคุณธรรมและจริยธรรม

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา

๒.๖ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์

๒.๗ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๙ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

๒.๑.๑ ความหมายของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

กระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย ดังนี้

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์[1] กล่าวไว้ว่า “การขัดเกลาทางสังคม หมายถึง การถ่ายทอดวัฒนธรรม ทำให้มนุษย์เรียนรู้วัฒนธรรม และสามารถปฏิบัติตัวให้เข้ากับสังคมได้ถูกต้อง

สุพัตรา สุภาพ[2] กล่าวไว้ว่า การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มนุษย์ในสังคมหนึ่งๆ ได้เรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนที่กลุ่มหนึ่งๆ กำหนดไว้ เพื่อให้แบบแผนของการปฏิบัติต่อกันและให้บุคคลได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง

วิรัช ภู่โยธิน และคณะ[3] กล่าวไว้ว่า การขัดเกลาทางสังคม หมายถึง กระบวนการอบรมสั่งสอนสมาชิกให้เรียนรู้ระเบียบของสังคมเพื่อให้เห็นคุณค่าและนำเอากฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติเหล่านั้นไปเป็นแนวทางในการ

---

[1] จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๔๓.

[2] สุพัตรา สุภาพ, **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖), หน้า ๔๘.

ประพฤติปฏิบัติ การขัดเกลาทางสังคมเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องได้รับตลอดชีวิต เพื่อที่จะทำให้มนุษย์สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ได้เป็นอย่างดี

ม.ร.ว.วุฒิเลิศ เทวกุล[Õ] กล่าวไว้ว่า การอบรมขัดเกลาทางสังคม คือ กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้และเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไม่เกี่ยวกับสัญชาตญาณ การอบรมขัดเกลาทางสังคมของแต่ละสังคมย่อมแตกต่างกัน อยู่กับวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดและสภาพแวดล้อม

ส่วนการขัดเกลาในความหมายของพระพุทธศาสนานั้น หมายถึง การกระทำทางกาย วาจาและทางใจ เพื่อการพัฒนาชีวิตให้มีความสมบูรณ์ครบทุกด้าน ดังพระดำรัสของพระพุทธองค์ที่ตรัสในตอนที่รับสาวกเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาว่า "เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด"[Ö] การประพฤติพรหมจรรย์เป็นการขัดเกลาตนเองที่มีเป้าหมายเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งมวล

บรูม และเซลซ์นิค (Broom and Selznick)[×] ได้ให้ความหมายของ กระบวนการขัดเกลาทางสังคม ไว้ ๒ ด้าน ดังนี้

๑. ในด้านของสังคม กระบวนการขัดเกลาทางสังคม หมายถึง การถ่ายทอดวัฒนธรรมของบุคคลเริ่มตั้งแต่เกิดให้สามารถเรียนรู้และมีส่วนร่วมในสังคมได้จนกระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่ การอบรมขัดเกลาทางสังคมทำให้วิถีชีวิตของบุคคลเป็นระเบียบ และเพิ่มคุณค่าบางอย่างของสังคมให้แก่สมาชิกของสังคมนั้น หากเขาไปรวมในสังคมและสถาบันใหม่จะได้เรียนรู้ระเบียบวินัยและพัฒนาคุณค่าใหม่ บิดา มารดาจะต้องเรียนรู้ความเป็นบิดา มารดาและความรับผิดชอบต่อครอบครัว ขณะเดียวกัน บิดา มารดา ก็เป็นตัวการหลักในการอบรมขัดเกลาให้เด็กรู้จักบทบาทและคุณค่าต่างๆ ในสังคมเพื่อให้เด็กเป็นบิดา มารดาที่ดีในอนาคต

๒. ในด้านบุคคล กระบวนการขัดเกลาทางสังคม หมายถึง การเพิ่มพูนความสามารถและการพัฒนาบุคคลให้เจริญงอกงาม ทำให้องค์ประกอบทางชีวภาพเป็นมนุษย์เกิดขึ้นมาและแปรสภาพมาเป็น "ตัวตน" เกิดความสำนึกในลักษณะเฉพาะตัว ลักษณะนิสัยอยู่ในระเบียบ เกิดอุดมการณ์ คุณค่าและความทะเยอทะยาน การอบรมขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นตัวกำหนดอุปนิสัยและเป็นเงื่อนไขที่จำเป็น

เฮอร์ล็อค (Hurlock)[Ø] กล่าวไว้ว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการบุคคลได้เรียนรู้เพื่อจะได้ปฏิบัติตามมาตรฐานของกลุ่ม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่ม

[Ô] วิชัย ภู่โยธิน และคณะ, **หน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ม.๔ – ม.๖**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๒.

[Õ] ม.ร.ว.วุฒิเลิศ เทวกุล, **มนุษย์กับสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

[Ö] วินย. มหา. ๔/๑๘/๒๓.

[×] Leonard Broom & Philip Selznick, **Sociology,** 4th Edition, New York : A Harper International, 1968, p 84.

[Ø] สุชา วงศ์สวรรค์, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด บำรุงสาส์น, ๒๕๒๙), หน้า ๖๙.

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) หมายถึง กระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตที่ต่อเนื่อง ตั้งแต่แรกเกิดไปจนกว่าหมดอายุไขของการดำเนินชีวิต ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ประสบการณ์ องค์ความรู้ ภูมิปัญญาต่างๆ ของกลุ่ม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาความเจริญของตนตามยุคสมัย โดยการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผ่านตัวแทนทางสังคมเริ่มจากสถาบันครอบครัวและตัวแทนทางสังคมอื่นๆ ให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ปกติสุข เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ ส่วนการขัดเกลาทางพุทธศาสนานั้นเพื่อให้หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

๒.๑.๒ ความสำคัญของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

หากบุคคลใช้ชีวิตในวัยทารกและวัยเด็ก โดยถูกกักขังหรือขังตัวเองอยู่ในห้อง แทบไม่ได้มีโอกาสติดต่อกับบุคคลอื่นเลย บุคคลนั้นจะสามารถพูดภาษามนุษย์ได้ จะมีอารมณ์ ความรู้สึกเหมือนกับบุคคลอื่นๆ หรือไม่

คิงส์สเลย์ เดวิส (Kingsley Davis)[1] ได้ศึกษาเด็ก ๒ ราย ที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบโดดเดี่ยว แอนนา (Anna) ถูกมารดาจับขังไว้ในห้อง มีคนไปพบตอนเธออายุได้ ๖ ปีครึ่ง อยู่ในสภาพที่ไม่สามารถเดิน พูด หรือช่วยตัวเองได้ในเรื่องต่างๆ ดูจะไม่มีอารมณ์ความรู้สึกและดูจะไม่แยแสใครเลย หลังจากส่งเธอไปอยู่ในสถานที่สำหรับเด็กที่มีปัญหาทางด้านความล้าหลังของสมอง และส่งไปบ้านอุปถัมภ์รวงซึ่งพี่เลี้ยงหรือความชำนาญทางสังคมได้รับการพัฒนาดีขึ้นอายุได้ ๑๑ ปี เริ่มเรียนรู้ที่จะพูดและเสียชีวิต อิสาเบลลา (Isabella) ถูกมารดาที่เป็นใบ้นำไปขังไว้ในที่แห่งหนึ่ง เธอกับมารดามีโอกาสที่จะแสดงความรู้สึกต่อกัน มีคนไปพบตอนอายุ ๖ ปีครึ่ง เธอมีสภาพเหมือนสัตว์ป่ามีสภาพคล้ายๆ กับแอนนา แตกต่างจากแอนนาก็ตรงที่ได้รับการพัฒนาเหมือนกับเด็กปกติธรรมดา

จากการเลี้ยงดูกรณีของแอนนา พบว่า บุคคลใดจะได้รับการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ได้โดยต้องผ่านการเลี้ยงดู การศึกษาที่เป็นทางการ เรียนรู้บทบาท ค่านิยมและผ่านการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้ต้องผ่านกระบวนการ เรียกว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคม ด้วยเหตุนี้นักสังคมวิทยา เชื่อว่าสังคมจะมีไม่ได้ถ้าไม่มีการอบรมขัดเกลาทางสังคม[2]

จากการเลี้ยงดูแบบแอนนา (Anna) กับ อิซาเบลล่า (Isabella) พบว่า บุคคลเติบโตขึ้นมาและดำเนินชีวิตในสังคมได้ ต้องได้รับการถ่ายทอดความรู้ บทบาท หน้าที่ จากสถาบันครอบครัวในการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน เอาใจใส่ดูแล แนะนำการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม เข้าสู่กระบวนการขัดเกลาจากสถาบันอื่นๆ ทางสังคม เพื่อให้ได้รับการส่งเสริมตามพัฒนาการต่างๆ จนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้ตามปกติสุข หากไม่ได้รับการเลี้ยงดูที่ดีจากครอบครัวก็จะเกิดปัญหาต่อสังคม

๒.๑.๓ พื้นฐานทางชีวภาพของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

---

[1] จุมพล หนิมพานิช, **มนุษย์กับสังคม**, สาขาวิชาศิลปศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๓๑๗.

[2] จุมพล หนิมพานิช, อ้างแล้ว, หน้า ๓๑๗.

พื้นฐานทางชีวภาพที่ช่วยให้มนุษย์ มีกระบวนการขัดเกลาทางสังคมหลายประการ ที่สำคัญ ได้แก่[ÒÑ]

๑) การที่มนุษย์ไม่มีสัญชาตญาณเหมือนสัตว์ มนุษย์มีแรงผลักดัน (ทางชีววิทยา) ขณะที่สัตว์จะเป็นเรื่องของสัญชาตญาณเท่านั้น นักจิตวิทยาเชื่อว่าแรงผลักดันต่างๆ ที่ทำให้มนุษย์มีการกระทำ ที่เกิดจากความต้องการทางกายและทางใจ มนุษย์จึงต้องเรียนรู้วิธีการที่สังคมใช้ เพื่อให้ได้มาตามความต้องการต่างๆ มนุษย์จึงต้องมีการขัดเกลาทางสังคม

๒) วัยทารกเป็นวัยที่ช่วยเหลือตัวเองยังไม่ได้ การติดต่อกับบุคคลอื่นมีความจำเป็นที่จะช่วยให้ทารก มีพัฒนาการทางกาย พัฒนาทางสติปัญญา พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพตลอดจนการมีชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นโดยผ่านกระบวนการขัดเกลา

๓) การต้องพึ่งพาผู้อื่น มนุษย์พึ่งบุคคลอื่นมากกว่าสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมด้วยกัน การต้องพึ่งพาบุคคลอื่น ทำให้ได้รับกระบวนการขัดเกลาจากบุคคลเหล่านั้นคอยทำหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคมให้เรียนรู้เรื่องต่างๆ

๔) ความสามารถในการเรียนรู้ มนุษย์มีความสามารถเรียนรู้ที่แตกต่างกันออกไประหว่างบุคคล สามารถเรียนรู้ได้มากและรู้ได้นานกว่าสัตว์อื่นๆ จึงทำให้มนุษย์สามารถรับการขัดเกลาจากบิดามารดา ครูอาจารย์ และปรับตัวเข้ากับสังคมที่ตนเกี่ยวข้องได้

๕) ภาษา ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจระหว่างกัน เป็นความแตกต่างระหว่างมนุษย์กับสัตว์ ที่สามารถใช้ภาษาในกระบวนการขัดเกลา สั่งสอนถ่ายทอดความรู้ระหว่างกัน สามารถสร้างความคิดอ่าน การรวบรวมเป็นแบบแผนของการประพฤติปฏิบัติ

๒.๑.๔ จุดมุ่งหมายของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

กระบวนการขัดเกลาทางสังคม เป็นการควบคุมอย่างหนึ่ง มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์แก่ชีวิตในกลุ่มและเพื่อพัฒนาตัวบุคคล ดังนี้ คือ

๑) ช่วยเพาะความเป็นระเบียบวินัยพื้นฐาน ต้องมีการปลูกฝังจนเกิดเป็นนิสัยถาวรในตัวบุคคล เพราะถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินกิจกรรมและการอยู่ร่วมกันของกลุ่มในสังคม ทำให้บุคคลยอมทำตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนด ถึงแม้ว่าจะมีความยากลำบากหรือต้องฝืนใจทำ[ÒÒ] การปลูกฝังวินัยจะต้องมีเหตุผลและยืดหยุ่น ควรจะมีความคงเส้นคงวา หากไม่ปฏิบัติตามควรมีการว่ากล่าวตักเตือน

๒) ช่วยสร้างแรงบันดาลใจและความมีวินัยในตัวบุคคล ความมีวินัยปกติเป็นเรื่องเข้มงวด แต่อาศัยแรงบันดาลใจของบุคคลสามารถรักษาได้ โดยทำให้มันรู้สึกง่ายและมีความหมายเพิ่มขึ้น เพื่อเลิกล้มความคิดที่จะเสาะแสวงหาความพอใจชนิดทันทีทันใจ การปลูกฝังความมุ่งหวัง (Aspiration) ด้านระเบียบวินัยให้ปฏิบัติตามเป็นเรื่องยากลำบาก ดังนั้นความมุ่งหวังจะเป็นตัวเสริมให้บุคคลยอมรับระเบียบวินัยง่ายขึ้น เด็กไม่ยอมอาบน้ำหรือแปรง

[ÒÑ] จุมพล หนิมพานิช, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑๙.

[ÒÒ] ปฬาณี ฐิติวัฒนา, **สังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๒๘ - ๒๙.

ฝันหลังตื่นนอน ถ้าบอกเด็กว่าถ้าเขาอยากจะเป็นเหมือนกับวีรบุรุษที่มีอยู่ในใจหรือที่เขายกย่องเขาต้องอาบน้ำหรือแปรงฟัน

๓) กระบวนการขัดเกลาทางสังคมสอนให้บุคคลรู้จักบทบาททางสังคม รวมทั้งทัศนคติต่างๆ มนุษย์มีบทบาทแตกต่างกัน ตามสถานภาพหรือตำแหน่งที่ตนได้รับ แต่ละตำแหน่งก็มีบทบาทกำหนดไว้โดยเฉพาะ โดยอาศัยกระบวนการขัดเกลาทางสังคม มนุษย์เรียนรู้วิธีการปรับปรุงตัวให้เข้ากับบทบาทต่างๆ ของตนและเข้าใจบทบาทของบุคคลอื่นด้วย ทำให้ความสัมพันธ์กันในสังคมเป็นไปโดยราบรื่น

๔) กระบวนการขัดเกลาทางสังคม ทำให้บุคคลมีความชำนาญและทักษะ ในด้านต่างๆ ช่วยให้บุคคลมีการเตรียมตัวเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคม มีทักษะในการเกี่ยวข้องกับเพื่อนบ้าน ทักษะในการใช้โทรศัพท์และทักษะในการรู้จักสั่งอาหารมารับประทาน ทักษะเป็นเงื่อนไขสำคัญยิ่งสำหรับการเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคม [ÒÓ] การปฏิบัติตามประเพณีเป็นเรื่องที่ทำได้ง่ายโดยวิธีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง แต่ในสังคมที่เจริญก้าวหน้า การสอนให้รู้เรื่องความชำนาญบางอย่างทำได้ยาก กระบวนการขัดเกลาโดยให้การศึกษาที่เป็นทางการเท่านั้นจึงจะช่วยได้

๕) กระบวนการขัดเกลาทางสังคมกับการสร้างความเป็นตัวตน (Self) เกิดจากการที่บุคคลยอมรับเอาคุณค่าของกลุ่ม ซึ่งเป็นผลจากการมีปฏิกิริยาสัมพันธ์กับผู้อื่น และมีการปรับความต้องการและการกระทำของตนให้เข้ากับกลุ่ม ตามสิทธิและหน้าที่ที่สังคมกำหนดหรือยอมรับ ความเป็นตัวตนจึงเป็นผลิตผลของสังคม มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ก็เพราะความมีตัวตน ซึ่งเป็นความรู้สึกในความเป็นตัวตนของตนเองว่าตนเป็นใคร มีความต้องการต่างๆ ที่ต่างจากผู้อื่นอย่างไร ดังนั้นความเป็นตัวตนจึงเปรียบเสมือนหางเสือที่นำทางเรือเข้าสู่จุดหมายปลายทาง [ÒÔ]

กระบวนการขัดเกลาทางสังคม ช่วยสร้างตัวตนขึ้นมา ๓ อย่าง คือ [ÒÕ]

๑) **ภาพเกี่ยวกับตัวตน (Self – Image)** การปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นโดยอาศัยภาษา บุคคลจะเกิดความคิดเกี่ยวกับตัวเองว่าเป็น "ฉัน" เมื่อบุคคลมีความเข้าใจทัศนคติที่คนอื่นมีต่อตัว "ฉัน" เช่นนี้แล้ว ก็จะพัฒนาภาพเกี่ยวกับตัวตนขึ้น บุคคลมีความคิดเกี่ยวกับตัวเขาเอง จากการสังเกตวิธีการที่คนอื่นสนองต่อตน ทัศนคติที่เข้าไปอยู่ในภาพเกี่ยวกับตนเองโดยส่วนใหญ่ จะเป็นเรื่องอารมณ์ กล่าวคือ เป็นทัศนคติที่เกี่ยวกับการเห็นด้วยและการไม่เห็นด้วยการยอมรับและการปฏิเสธความสนใจหรือความรู้สึกเฉยๆ

๒) **ตัวตนในอุดมคติ (Ideal – Self)** ทัศนคติที่คนอื่นมีต่อตน บุคคลอาจจะสร้างภาพของสิ่งที่ควรจะเป็น เพื่อเสาะแสวงหาความรักและการรับรอง กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเพื่อมุ่งสร้างภาพตัวตนในอุดมคตินั้นอาจเป็นดาบสองคมได้ กล่าวคือ การทำตนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับค่านิยม จุดมุ่งหมายและบทบาทในอุดมคติเป็นลักษณะสำคัญยิ่ง เพราะช่วยให้บุคคลรักษาระเบียบวินัย แต่ศักยภาพของบุคคลในการพัฒนาความมีระเบียบวินัย

ÒÓ จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, อ้างแล้ว, หน้า ๔๔.

ÒÔ สุพัตรา สุภาพ, อ้างแล้ว, หน้า ๕๗.

ÒÕ จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖.

มีความแตกต่างสูงมาก จากรูปแบบตัวตนในอุดมคติหรือตัวตนในอุดมคติมีความต้องการให้ปฏิบัติในสิ่งที่สูงเกินไป ผลอาจจะเห็นได้ว่าบุคคลจะรู้สึกว่าตัวเองไม่เหมาะสมกับตัวตนในอุดมคตินั้นและอาจมีความล้มเหลวได้

๓) **ตัวตนปฏิบัติการ** (Ego) เป็นพฤติกรรมของบิดา มารดาที่มีต่อลูกของตนหลังจากพ้นจากวัยทารกแล้วจะมุ่งให้เด็กควบคุมตนเอง พึ่งตนเองและช่วยตนเองได้เมื่อเด็กโตขึ้น เพื่อที่จะติดต่อกับโลกภายนอกได้สะดวกและวางเป้าหมายในชีวิตของตนได้ ฉะนั้นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจึงมุ่งสร้างตัวตนซึ่งสามารถจะควบคุมและชี้แนวทางสำหรับพฤติกรรมของตนเองได้ ตัวตนปฏิบัติการ คือ สิ่งที่เราได้ทำไปในแต่ละวัน สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการเป็นตัวตน

๒.๑.๕ แนวทางการพัฒนาและวัยในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

แนวทางการพัฒนาของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม มีอยู่ ๒ แนวทาง คือ[òö]

๑) **แนวทางพัฒนา** (The Developmental Approach) คือ แนวทางการพัฒนาจะมุ่งเน้นไปที่ความเจริญก้าวหน้าของเด็ก เป็นพัฒนาการตามกระบวนการขั้นตอน ที่เกิดขึ้นตลอดเวลาของชีวิตเริ่มตั้งแต่มนุษย์คลอดจากครรภ์มารดาออกมาเป็นทารกจนกระทั่งถึงวัยชรา ไม่ได้เกิดขึ้นทันทีทันใดและจะมีลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไป เด็กจะนั่งได้ก่อนยืนและก่อนเดินมักจะมีลักษณะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป วัยที่สำคัญต่อการขัดเกลาทางสังคม มีดังนี้

๑.๑) กระบวนการขัดเกลาทางสังคมในระยะที่ยังเป็นเด็ก (Socializing the Child)

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมในระยะนี้ ควรคำนึงถึงพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กด้วย ตามแนวคิดทฤษฎี ดังต่อไปนี้ คือ ทฤษฎีพัฒนาการบุคลิกภาพของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ทฤษฎีพัฒนาการความคิดความเข้าใจของ ฌอง พีอาเจต์ (Jean Piaget) ทฤษฎีพัฒนาการของ อีริค อีริคสัน (Erik Erikson)

๑.๒) กระบวนการขัดเกลาทางสังคมในระยะวัยรุ่น

เป็นวัยค่อนข้างอ่อนไหว วัยรุ่นเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ต้องเรียนรู้และปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสถานภาพและบทบาทใหม่ กลุ่มเพื่อนและโรงเรียนจะมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นมาก ตามทรรศนะของแนวทาง

[òö] จุมพล หนิมพานิช, อ้างแล้ว, หน้า ๗๒๔.

พัฒนาการ ฟรอยด์ (Freud) ระบุว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่พอใจและสนใจเพศตรงข้ามและเริ่มมีความสัมพันธ์ทางเพศ เรียกว่า ขั้นวุฒิภาวะทางเพศ (Genital Stage)[Ò×] มีลักษณะ ดังนี้

(๑) วัยรุ่นมีความสนใจกับเพื่อนต่างเพศ มีพัฒนาการวุฒิภาวะทางเพศมีการเปลี่ยนแปลงทางสรีระอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะระบบเกี่ยวกับเพศ ชายมีอสุจิ หญิงมีประจำเดือน ทำให้วัยรุ่นแสดงพฤติกรรมทางเพศในรูปแบบต่างๆ สนใจเพศตรงข้าม ต้องการมีเพศสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม สำเร็จความใคร่ การฝันเปียก พฤติกรรมทางเพศวัยรุ่น เกิดจาก การกระตุ้น ๓ แหล่ง คือ แหล่งที่หนึ่งมีสิ่งเร้าภายนอกมากระตุ้นอวัยวะสืบพันธุ์โดยตรง แหล่งที่สองเกิดจากความตึงเครียดทางสรีระซึ่งมีสาเหตุมาจากการกระตุ้นของฮอร์โมนเพศ แหล่งที่สามความตึงเครียดทางจิตเป็นความรู้สึกที่ต้องการปลดเปลื้องความรู้สึกทางเพศในตนเอง คินเซย์ (Kinsey) ได้ศึกษาพบว่า การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองจะเริ่มเกิดในวัยอายุตั้งแต่ ๑๓ – ๑๕ ปี[ÒØ]

(๒) วัยรุ่นต้องการความเป็นอิสระจากบิดามารดา ต้องการอิสระจากการพึ่งพาบิดามารดา วัยรุ่นชายจะเลิกติดตามมารดาแต่จะยึดเพื่อนเป็นหลัก

(๓) วัยรุ่นมีอารมณ์ฉุนเฉียว เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางระบบสรีระของวัยรุ่นทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ด้วย วัยรุ่นมักจะมีอารมณ์ฉุนเฉียว โกรธง่าย เกิดความเครียด วิตกกังวลและคับข้องใจจนเป็นสาเหตุของโรคประสาท

ตามแนวทางทฤษฎีพัฒนาการสติปัญญา พีอาเจต์ (Piaget)[ÒÙ] มองวัยรุ่นอยู่ในช่วงการเรียนรู้ที่จะคิดแบบมีเหตุผลและการคิดแบบนามธรรม สะท้อนความคิดต่างๆ ตลอดจนอุดมการณ์ของตนเองออกมาได้ มีลักษณะดังนี้

๑) สามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ คือ คิดในสิ่งที่ไม่สามารถเห็นและแตะต้องได้

๒) สามารถตั้งสมมติฐานหรือทำนายสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นจริงได้

๓) สามารถทดสอบสมมุติฐานด้วยข้อมูลได้โดยทดสอบว่าสมมุติฐานใดผิดและ สมมุติฐานใดถูก

ตามแนวทางทฤษฎีพัฒนาการทางศีลธรรมของ พีอาเจต์ (Piaget) และ โคลเบิร์ก (Kohlberg)[ÒÚ] มองว่าวัยรุ่นเริ่มเรียนรู้ว่าสังคมมีระเบียบกฎเกณฑ์และการไม่ประพฤติปฏิบัติตาม ย่อมจะถูกประณามจากสังคม ก็จะพยายามประพฤติปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมด้วยความเต็มอกเต็มใจ

[Ò×] ปรีชา วินคโต, **เอกสารชุดวิชาพฤติกรรมวัยรุ่น** สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่๗, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓.

[ÒØ] ปรีชา วินคโต, อ้างแล้ว, หน้า ๑๑๔.

[ÒÙ] ปรีชา วินคโต, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖.

ตามแนวทางทฤษฎีพัฒนาการอีริค อีริคสัน (Erik Erikson) วัยรุ่นจะอยู่ในขั้นที่ ๕ ขั้นพัฒนาความมีเอกลักษณ์กับความรู้สึกสับสน ซึ่งมีลักษณะเด่น คือ

๑) รักใคร่ชอบพอกับเพศตรงข้าม ซึ่งต้องการมีความสัมพันธ์ในฐานะสามีภรรยาและความรู้สึกเป็นคู่รักๆ

๒) วัยรุ่นเริ่มเป็นสมาชิกที่มีความรับผิดชอบในสังคม มุ่งหมายกับการทำงาน

ถ้าวัยรุ่นไม่ประสบความสำเร็จในขั้นนี้ ก็จะรู้สึกสับสนและไม่พอใจตนเอง ปรับตนเองไม่ได้ ทำให้รู้สึกอ้างว้างว้าเหว่

๒) แนวทางปฏิสัมพันธ์ (The Interactionist Approach) สนใจ "ความเป็นตัวตน" (Self) และมองกระบวนการขัดเกลาทางสังคมว่าเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง "ความเป็นตัวตน" ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จะเกิดขึ้นโดยปฏิกิริยาที่บุคคลอื่นแสดงต่อตัวเราเอง โดยการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น หรือการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นโดยการสื่อจากสัญลักษณ์ที่สำคัญคือ ภาษา แนวคิดของ ชาร์ล ฮัลตัน คูลลี่ (Charles Horton Cooley) และ ยอร์จ เฮอร์เบิร์ต มี้ด (George Herbert Mead)

แนวคิดของชาร์ล ฮัลตัน คูลลี่ (Charles Horton Cooley)[ÓÑ] สนใจวิธีการที่บุคคลสร้างความเป็นตัวตนหรือความรู้สึกเกี่ยวกับตัวเอง การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นถือเป็นความสำคัญต่อพัฒนาการของความเป็นตัวตนของบุคคล บุคคลจะมองตัวเองเหมือนกับที่บุคคลอื่นมองเขา ดูว่าบุคคลอื่นมีปฏิกิริยาต่อพวกเขาอย่างไรพวกเขาจะคอยจินตนาการว่าบุคคลอื่นจะตอบสนองพวกเขาอย่างไร ก่อนที่เขาจะตอบสนองบุคคลเหล่านั้นจริงๆ การรับรู้เหล่านี้ของบุคคลว่าบุคคลอื่นว่าจริงๆ แล้วเป็นเช่นนั้นหรือไม่ มองพวกเขาอย่างไรอาจจะไม่แม่นยำเที่ยงตรง แต่การรับรู้ดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความรู้สึกกับความเป็นตัวตนของบุคคล ถ้ามีบุคคลใดมองว่าเราเป็นคนอัจฉริยะ เราก็จะคิดหรือมองตัวเราเองว่าเป็นคนอัจฉริยะด้วย ถ้ามีบุคคลอื่นมองเราว่าโง่เขลา เราก็จะมองว่าตัวเราเองว่าเราโง่เขลา[ÓÒ]

คูลลี่ (Coolgy)[ÓÓ] ได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นตัวตน เรียกว่า "Looking glass Self" หมายถึง กระบวนการเรียนรู้มองตัวเองบางส่วนและคิดว่าบุคคลอื่นจะมองตามแนวคิดนี้ มี ๓ ขั้นตอน ขั้นที่หนึ่ง เป็นขั้นที่บุคคลคิดหรือจินตนาการว่าตน มีลักษณะท่าทีต่อบุคคลอื่นอย่างไร ขั้นที่สอง เป็นขั้นที่บุคคลจินตนาการหรือคิดว่าบุคคลอื่นพิจารณาตัดสินลักษณะท่าทีของตนอย่างไร ขั้นที่สาม เป็นขั้นที่บุคคลพัฒนาความรู้สึกต่างๆ และตอบสนองต่อการพิจารณาตัดสินเหล่านั้น

ÒÚ John E. Conklin, **Sociology : Am Introduction**, 2nd Edition (New York : Macmillan Publishing Company, 1987), p 130.

ÓÑ จุมพล หนิมพานิช, อ้างแล้ว, หน้า ๓๒๔.

ÓÒ John E. Conklin, Ibid, p 105.

ÓÓ David B. Brinkerhoff and Lynn K. White **Sociology**, 2nd edition, (New York : West Publishing Company, 1988), p 139.

แนวคิดของ ยอร์จ เฮอร์เบิร์ต มี้ด (George Herbert Mead)[óô] ได้เสนอแนวคิดว่า บุคคลโดยทั่วไปเรียนรู้บรรทัดฐานทางสังคมผ่านกระบวนการ Role – Taking หมายถึง การที่บุคคลคิดจินตนาการตัวเองในบทบาทของบุคคลอื่น เพื่อที่จะพิจารณาเกณฑ์ที่บุคคลอื่นตัดสินพฤติกรรมตนและเพื่อว่าบุคคลจะได้ใช้เป็นแนวทางสำหรับการประพฤติปฏิบัติของบุคคลเองตามแนวคิดของ มี้ด (Mead)[óõ], Role – Taking เริ่มเมื่อเด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องสิทธิและเงื่อนไขต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กเองในครอบครัวและเพื่อที่จะเข้าใจว่าบุคคลอื่น บิดามารดาคาดหวังเกี่ยวกับตนอย่างไร เด็กจะเรียนรู้บทบาทของบิดา มารดา เรียนรู้ที่จะมองตัวเด็กในทรรศนะของบิดามารดา และนำมาใช้ในการประเมินตัวเขาจากทรรศนะดังกล่าว

มี้ด (Mead) เห็นว่าเด็กๆ จะค้นหาความรู้เกี่ยวกับบทบาทจากการเล่นเกมส์ต่างๆ เมื่อเขาเล่นเกมส์เกี่ยวกับบ้าน พวกเขาจะพัฒนาความคิดว่า สามี ภรรยาและบุตรที่มีบทบาทที่ต่างๆ กัน มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างไร เห็นว่าเด็กพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นตัวตนจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะจากบุคคลที่มีความสำคัญต่อพวกเขาที่เรียกว่า "Significant Others" ได้แก่ บิดา มารดา ในขั้นแรกเด็กจะพัฒนาสำนึกของความเป็นตัวตนและความรู้สึกที่บุคคลอื่นมีต่อพวกเขาก่อน จากนั้นเด็กจะประพฤติปฏิบัติตามแบบบุคคลที่มีความสำคัญต่อพวกเขาโดยการแสดงหรือเล่นบทบาทของบุคคลที่มีความสำคัญต่อพวกเขา ขณะเดียวกันก็จะลอกเลียนทรรศนะของบุคคลเหล่านั้นจากการแสดงหลายบทบาททำให้เด็กเรียนรู้บทบาทและทรรศนะต่างๆ ของบุคคลอื่น เมื่อเด็กอายุ ๘ หรือ ๙ ปี เริ่มให้ความสนใจกับการเล่นกีฬาต่างๆ ช่วยให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ทรรศนะของกลุ่มที่กว้างขวางกว่าเดิมแทนการจำกัดอยู่กับบิดามารดา เท่านั้น เรียกทรรศนะที่เด็กได้โอกาสเรียนรู้กว้างขวางกว่าเดิมว่า "Generalized Other" ทรรศนะนี้มีความสำคัญเพราะมีส่วนจะช่วยพัฒนาความเป็นตัวตนของเด็ก[óö]

ตามแนวคิดปฏิสัมพันธ์ของ ยอร์จ เฮอร์เบิร์ต มี้ด (George Herbert Mead)[ó×] มองกระบวนการขัดเกลาทางสังคม คือ กระบวนการที่เกิดความเป็นตัวตน ซึ่งบุคคลจะพัฒนาตนเองจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมใน ๓ ขั้นตอน คือ

๑) ขั้นเตรียมการ (Preparatory Stage) เด็กๆ จะลอกเลียนบทบาทของบุคคลที่มีความสำคัญต่อตน โดยที่ยังไม่เข้าใจความหมายของบทบาทนั้นอย่างแท้จริง เด็กเล็กๆ อาจจะสวมหมวกของบิดาโดยไม่ทราบความหมายแห่งการกระทำนั้น

๒) ขั้นสวมบทบาท (Play Stage) เด็กเริ่มมีความสามารถรู้ในการแสดงบทบาทของบุคคลที่ใกล้ชิดและมีความเข้าใจในบทบาทเหล่านั้น เด็กจะเริ่มเข้าใจตนเองและบทบาทของคนอื่นที่แตกต่างไปจากตน

óô David B. Brinkerhoff and Lynn K., Ibid, p 140.

óõ จุมพล หนิมพานิช, อ้างแล้ว, หน้า ๓๒๗.

óö John E. Conklin, Ibid, pp. 106 – 107.

ó× นัชรา คลายนาทร, **สังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๓๐), หน้า ๑๑๔.

๓) **ขั้นสวมบทบาทโดยส่วนรวม** เด็กสามารถเชื่อมโยงบทบาทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องระหว่างกัน เรียนรู้บทบาทของบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องระหว่างกันโดยส่วนรวมและเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพของตน พัฒนาความสามารถในการปฏิสัมพันธ์ของตนตามกฎเกณฑ์หลักบรรทัดฐานของสังคม

๒.๑.๖ วิธีการของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

สุพัตรา สุภาพ[ÓØ] กล่าวว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคม แบ่งออกมาเป็นรูปแบบได้ ๒ รูปแบบ ดังนี้

๑) **กระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยทางตรง** พ่อแม่อบรมสั่งสอนให้กับลูก ไม่ว่าจะเป็นการสอนพูด ให้เรียกพี่ น้อง ปู่ ย่า สอนมารยาทต่างๆ ในกรณีนี้ผู้สอนและผู้รับจะรู้สึกตัวในกระบวนการอบรมสั่งสอนโดยตรง[ÓÙ] เป็นการขัดเกลาที่ต้องการให้บุคคลปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่กลุ่มสังคมกำหนดไว้ ว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรกระทำอะไรผิด อะไรถูก ซึ่งนับว่ามีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมาก เป็นการชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติต่อบุคคลอย่างจงใจและเจตนา เพื่อให้บุคคลสามารถวางตัวได้ถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์หนึ่งๆ การขัดเกลาโดยตรง จะพบเห็นเสมอในหมู่ครอบครัว โรงเรียน วัด ส่วนโรงเรียนจะอบรมเป็นทางการมากกว่าครอบครัว เพราะเป็นสถาบันอบรมสั่งสอนคนเป็นจำนวนมาก จึงต้องมีการอบรมและลงโทษอย่างเป็นทางการ มีตารางวันเวลาเรียนแน่นอน เพื่อเด็กจะได้รู้สิ่งต่างๆ ที่ทำให้เกิดทักษะและคุณค่าแก่ชีวิต

๒) **กระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยทางอ้อม** การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุหรือดูโทรทัศน์ ตลอดจนการชมภาพยนตร์ ผู้รับจะเรียนรู้โดยไม่รู้ตัวสิ่งที่เรียนรู้จะค่อยๆ ซึมซับเข้าไปในจิตใต้สำนึกว่าสิ่งใดที่สังคมยอมรับ การเข้าร่วมกับกลุ่มเพื่อนและเพื่อนร่วมงาน จะช่วยให้เกิดการปรับตัวและการพัฒนาบุคลิก[ÓÚ] เป็นการอบรมที่ไม่ได้บอกกันโดยตรงบุคคลได้รับประสบการณ์จากการสังเกต หรือเรียนรู้จากการกระทำของผู้อื่น พยายามเลียนแบบคนที่ทำถูกต้องเราก็จะทำไปพลาง หรือในกลุ่มเพื่อน เด็กชอบเลียนแบบการกระทำของเพื่อน ถ้าต้องการเล่นกับเพื่อนและอยากจะอยู่ร่วมกลุ่มก็ต้องปรับตัวเสียใหม่ให้สอดคล้องกฎเกณฑ์รู้จักผ่อนปรนเข้าหากัน ถ้าใครไม่เคารพกฎเกณฑ์ของกลุ่ม กลุ่มก็อาจจะแสดงท่าทีรังเกียจไม่ยอมให้เขามาร่วมในกลุ่ม

กระบวนการขัดเกลาทางพุทธศาสนา มีขอบเขตครอบคลุมถึง กระบวนการพัฒนาตนเอง ทุกๆ ด้าน ตามศัพท์ ต่อไปนี้[ÔÑ]

๑) **ทมะ** การขัดเกลาเป็นกระบวนการฝึกตนเองด้าน กาย วาจา และใจ ให้สามารถประพฤติอย่างถูกต้องได้ และการฝึกฝนอายตนะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ มิให้ตกอยู่ในอำนาจของ รูป รส กลิ่น เสียง

[ÓØ] สุพัตรา สุภาพ, อ้างแล้ว, หน้า ๕๑.

[ÓÙ] วิชัย ภู่โยธิน และคณะ, **หน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ม.๔ – ม.๖**, หน้า ๖๗.

[ÓÚ] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔.

[ÔÑ] องฺ.ทุก. ๒๐/๒๗๕/๖๙.

สัมผัส และธรรมารมณ์ อายตนะทั้ง ๖ หากได้รับการฝึกฝนมาดีก็จะทำให้ชีวิตมีความสุข หากไม่ได้รับการฝึกฝน ก็จะก่อให้เกิดทุกข์เพราะอายตนะได้[ÔÒ] ในบางแห่งใช้คำว่า สัลเลขะ หมายถึง การขัดเกลากิเลสตนเอง[ÔÓ]

๒) **สิกขา** การขัดเกลาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชีวิต อันได้แก่ กระบวนการศึกษาตามแนวไตรสิกขา[ÔÔ] ได้แก่ อธิศีลสิกขา การศึกษาเพื่อการขัดเกลาด้านพฤติกรรม อธิจิตตสิกขา การศึกษาเพื่อการขัดเกลาด้านจิตใจ และอธิปัญญาสิกขา การศึกษาเพื่อการขัดเกลาทางปัญญา

๓) **ภาวนา** การขัดเกลาเป็นกระบวนการพัฒนาตนเอง เพื่อให้มีคุณสมบัติตามประสงค์เป็นการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้นกับตนเอง โดยเน้นการพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา กล่าวภาวนาไว้ ๒ ระดับ คือ สมถภาวนา การอบรมขัดเกลาจิตใจให้มีความสงบ มีสมาธิ มั่นคง และวิปัสสนาภาวนา การอบรมขัดเกลาด้านปัญญา ให้มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง

๒.๑.๗ สถาบันในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

สถาบันที่สำคัญ ทำหน้าที่ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมให้แก่บุคคล ซึ่งสอนสิ่งต่างๆ ในเวลาที่ต่างกัน ได้แก่[ÔÕ]

๑) **ครอบครัว** เป็นองค์กรแรกที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม เป็นผู้เลี้ยงดูตั้งแต่เป็นทารก การขัดเกลาทางสังคมในวัยเด็กเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาอารมณ์และบุคลิกภาพมาก ทำหน้าที่ถ่ายทอดให้การเรียนรู้ วัฒนธรรมและค่านิยมแก่สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งกล่อมเกลาพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพให้เป็นไปตามบทบาทและความคาดหวังของสังคม ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร บิดามารดาจะต้องร่วมมือกันในการ ทั้งอบ ทั้งรม ทั้งเลี้ยง ทั้งดู อบคือทำให้หอม รมคือทำให้ติดแน่นทนนาน การอบรมบุตรคือ การทำให้บุตรมีบุคลิกภาพที่ดี มีพฤติกรรมที่น่ารักติดแน่นทนนาน การเลี้ยง คือ การจัดอาหารที่ดีมีคุณภาพเพื่อบุตรจะได้เติบโตมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง มีรูปร่างได้ขนาดมาตรฐาน ส่วนดูคือ การดูแลแนะนำและแนะแนวให้บุตรอยู่ในกรอบประเพณีของสังคมไทย[ÔÖ] การขัดเกลาทางสังคมของพ่อแม่ที่มีต่อบุตร มี ๔ แบบ ดังนี้

(๑) แบบให้เด็กทำตามหรือให้เด็กเชื่อฟัง พ่อแม่หรือผู้ปกครองมักจะกำหนดแบบความประพฤติปฏิบัติลงไปในรายละเอียด เน้นการฟัง การเคารพในอำนาจหน้าที่และการควบคุม พ่อแม่มักจะคอยสั่งลูกโดยใช้กฎเกณฑ์ควบคุมลูกอย่างเดียว ลูกไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น พบในครอบครัวแบบเก่า

[ÔÒ] สํ. สฬ. ๑๘/๑๒๘/๗๖.

[ÔÓ] ม.มู. ๑๒/๑๐๔/๗๕.

[ÔÔ] องฺ.ฉกฺก. ๒๒/๓๗๖/๔๕๕.

[ÔÕ] จุมพล หนิมพานิช, อ้างแล้ว, หน้า ๑๒๒.

[ÔÖ] สงวน สุทธิเลิศอรุณ, **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**, (กรุงเทพมหานคร : หจก.ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๗), หน้า ๔๑.

(๒) แบบให้เด็กมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น พ่อแม่ให้ความสนิทสนมกับเด็ก พ่อแม่จะคอยทำหน้าที่เป็นเพื่อน เป็นพี่ เด็กจะมีอิสรภาพ มีความคิดเห็นเป็นของตัวเอง พ่อแม่อาจจะให้คำแนะนำในหลักการอย่างกว้างๆ พบในครอบครัวสมัยใหม่

(๓) การขัดเกลาโดยจงใจ เป็นการกระทำด้วยวาจาหรือการกระทำให้เด็กรู้ว่าการกระทำสิ่งใดถูกต้องเหมาะสมกับความต้องการของสังคม

(๔) การขัดเกลาโดยไร้วิธีนำตัวอย่างความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครอบครัวเป็นแบบอย่าง ที่ครอบครัวให้แก่เด็กอย่างไม่รู้ตัว มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของเด็กได้

๒) กลุ่มเพื่อนสนิท สอนให้สมาชิกของกลุ่มรู้จักสถานภาพอำนาจของกลุ่ม จะต้องเรียนรู้ ยอมรับและเชื่อฟังอำนาจของกลุ่มเพื่อให้กลุ่มยอมรับ เมื่อเด็กอยู่ร่วมกลุ่มกับเพื่อนสนิท เด็กจะไม่คอยเชื่อฟังและมีความกาวร้าวต่อผู้ใหญ่ ว่าเมื่อเด็กอยู่ตามลำพัง ประโยชน์ของกลุ่มเพื่อนสนิท ทำให้เด็กเข้าสังคมได้ สอนให้สมาชิกทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคมทางอ้อม เพราะไม่มีการเขียนระเบียบหรือกฎเกณฑ์ในการที่บุคคลจะคบกับเพื่อน บุคคลจะคบกันเป็นเพื่อนต้องมีความพอใจในการปฏิบัติต่อกันและกันโดยไม่รู้สึกว่าถูกบังคับและบุคคลสามารถเรียนรู้การจะมีชีวิตอยู่ในสังคมต้องรู้จักปรับความต้องการของตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการของคนอื่นด้วย เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน

๓) สถาบันการศึกษา การศึกษาที่เป็นทางการเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ สิ่งที่เด็กได้เรียนรู้จากทางโรงเรียนโดยทั่วไปจะมีลักษณะที่กว้างขวางกว่าการเรียนรู้ที่บ้าน [Ô×] โรงเรียนจะถ่ายทอดความรู้และทักษะทางด้านเทคนิค วิชาการอ่าน เขียนและเลขคณิต จะคอยอบรมขัดเกลาทางสังคมกับเด็กโดยการให้เด็กได้เข้าใจวัฒนธรรม ค่านิยม ที่จำเป็นการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ สามารถประพฤติปฏิบัติได้ตามมาตรฐานทางวัฒนธรรม จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเด็กที่มีความขยันขันแข็ง คือ มีความอุตสาหะวิริยะ ในระยะแรกของชีวิต มักจะได้รับการคาดหวังว่าจะมีสุขภาพทางจิตดีในวัยผู้ใหญ่ ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะเด็กได้เรียนรู้ที่จะได้รับความพึงพอใจจากการประพฤติปฏิบัติตามความคาดหวังของผู้อื่น[ÔØ]

๔) สื่อมวลชน ปัจจุบันข่าวสารสามารถแพร่กระจายอย่างรวดเร็วเพียงกดปุ่มเท่านั้นผู้คนก็จะได้ดูข่าวสาร ละคร ภาพยนตร์และรายการบันเทิงต่างๆ จากวิทยุโทรทัศน์และสื่ออื่นๆ มีผลสรุปการศึกษา ๒,๕๐๐ ชิ้น ที่ได้ตีพิมพ์ตั้งแต่ปี ๑๙๗๐ ได้ข้อสรุปตรงกันว่าการที่เด็กได้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีการใช้ความรุนแรงมากเกินไป ทำให้เด็กและวัยรุ่นมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวและชอบใช้ความรุนแรงตามไปด้วยเช่นเดียวกัน[ÔÙ] รายการโทรทัศน์ไม่ได้ให้แต่สิ่งที่ไม่ดีตามความเป็นจริงแล้ว รายการโทรทัศน์หลายรายการให้สิ่งที่ดีงามกับเด็กทั้งในแง่ความรู้ ความสนุกสนาน เพลิดเพลินต่างๆ รายการเกี่ยวกับสารคดีโทรทัศน์จะทำให้เด็กได้รับความรู้เกี่ยวกับผู้คน สถานที่เหตุการณ์ต่างๆ ความรู้เกี่ยวกับอาชีพ ของบุคคลในวงการต่างๆ บางรายการให้ความรู้ในแง่ของภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และ

[Ô×] จุมพล หนิมพานิช, อ้างแล้ว, หน้า ๓๔๓.

[ÔØ] Dava Sobel, "**Work Habits in Childhood Found to Bredict Adult Well – Being**" The New York Times, November 10, 1981, pp. C1, C4.

[ÔÙ] John E. Conklin, Ibid, p 97.

วิทยาศาสตร์[ÔÚ] โดยทั่วไปสื่อมวลชนเป็นแหล่งให้สาระและข่าวสารเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต สื่อมวลชนเป็นแหล่งที่ให้การขัดเกลาทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ให้ทั้งคุณและโทษ บุคคลจะต้องใช้ความคิดพิจารณาอย่างรอบคอบ

๕) **ศาสนา** มีหน้าที่หลักอยู่สองประการคือ หน้าที่ต่อบุคคล คือ สนองความต้องการส่วนตัวของบุคคลในด้านอยากรู้อยากเห็นการแสวงหาสิ่งที่เป็นสาระในชีวิต และการแสดงออกทางอารมณ์ ส่วนหน้าที่ต่อสังคม คือ ช่วยให้บุคคลมีการเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับบรรทัดฐาน ค่านิยมในสังคม และช่วยให้มีอุดมคติในการดำเนินชีวิต ศาสนายังเป็นที่พึ่งทางใจของบุคคลจำนวนไม่น้อย เนื่องจากสังคมไม่สามารถตอบสนองความต้องการทุกอย่างให้บุคคลได้ เมื่อผิดหวังจากสังคม บุคคลมักจะหันเข้าหาศาสนาเป็นที่พึ่ง

๖) **กลุ่มอาชีพ** แต่ละแห่งจะมีกฎระเบียบของตนเองที่กำหนดให้บุคคลอยู่ในสังกัดปฏิบัติตามระเบียบ ซึ่งมีระเบียบแตกต่างกันออกไป บุคคลจะต้องเรียนรู้และรับไว้หากต้องการอยู่ร่วมกลุ่มนั้น บางอาชีพมีผลบังคับเพียงแค่เวลาทำงานเท่านั้น แต่บางอาชีพระเบียบของกลุ่มอาชีพมีผลบังคับให้บุคคลต้องทำอยู่ตลอดเวลา

สรุปผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเห็นว่าสถาบันครอบครัวเป็นหน่วยเล็กๆ ในสังคมนั้น มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการขัดเกลาเด็กให้มีคุณภาพดีได้หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับครอบครัวเป็นหลักสำคัญ เพราะครอบครัวเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด บิดามารดาต้องศึกษา หาความรู้ที่ทันต่อยุคสมัยในด้านต่างๆ เตรียมความพร้อมไว้ก่อนการมีลูกและให้การเลี้ยงดู เอาใจใส่ลูกอย่างดีที่สุด เริ่มตั้งแต่อยู่ในครรภ์ของมารดาจนคลอดมาเป็นทารก การฝึกฝนควบคู่กับการอบรมสั่งสอนผ่านกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การหลับนอน การกิน การคลาน การพูด การนั่ง การยืน การเดิน ควรส่งเสริมตามขั้นตอนแนวคิดทฤษฎีและพัฒนาการต่างๆ ตามช่วงวัยและอายุของเด็ก ทั้งทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านปัญญาและด้านจิตใจ เป็นการเริ่มสร้างให้เกิดระเบียบวินัยพื้นฐานและความมีวินัยในตัวบุคคล รู้จักบทบาทหน้าที่ทางสังคม ไม่อ่อนท้อง่าย ไม่แก้ตัวยาก การนำพาเด็กให้เข้าวัดเข้าวาดีกว่าพาเข้าศูนย์การค้า การเริ่มต้นที่ดี ผลย่อมจะดีตามด้วย ซึ่งบิดามารดาจะต้องมีเวลาในการทำหน้าที่ขัดเกลาเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม สร้างค่านิยมที่ถูกต้อง มีคุณธรรมและจริยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก ให้ความรัก สร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว ให้เกิดการเรียนรู้สร้างเสริมทักษะในด้านต่างๆ ให้มีประสบการณ์ ความชำนาญ ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ และการปรับตัวเข้ากับสังคมนั้น ถือว่ามีความสำคัญมาก ลูกจะดีมีพ่อแม่คอยอบรมสั่งสอนสั่งขัดเกลาในทางตรง หากสถาบันครอบครัวล่มสลายปัญหาก็จะเกิดขึ้นในสังคม รัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเห็นความสำคัญและความจำเป็นให้การส่งเสริมสร้างความมั่นคงและเข้มแข็งแบบยั่งยืนในสถาบันครอบครัว เมื่อลูกเติบโตเข้าสู่กระบวนการขัดเกลาในสถาบันอื่นๆ เช่น สถาบันการศึกษา มีความสำคัญรองจากครอบครัว หากครู อาจารย์ดูแลเอาใจใส่และอบรมสั่งสอนด้านความรู้ ด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นอย่างดี เด็กก็จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขและยังมีผลต่อพฤติกรรมในด้านอื่นๆ ของเด็กดีขึ้นด้วย ซึ่งเป็นกระบวนการถ่ายทอดที่เกิดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งต่อไปเรื่อยตามสภาพของแต่ละสังคม

[ÔÚ] อมรวิชช์ นาครทรรพ, อ้างแล้ว, หน้า ๓๔๗.

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม (Behavior)

๒.๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรม

ได้มีนักวิชาการ ผู้รู้หลายท่านให้ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรม ดังต่อไปนี้

จอห์น บี วัตสัน (John B. Watson)[ÕÑ] กล่าวไว้ว่า "การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจมนุษย์จะต้องดูจากพฤติกรรมที่ปรากฏออกมาให้เห็น" นักจิตวิทยาจึงมุ่งศึกษาถึงพฤติกรรมของบุคคลอันเป็นผลเนื่องจากตัวกระตุ้นทางสังคม

โสภา ชูพิกุลชัย[ÕÒ] กล่าวไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่สิ่งมีชีวิตกระทำและบุคคลอื่นสามารถสังเกตได้หรือใช้เครื่องมือวัดได้ พฤติกรรมไม่ได้มีความหมายเฉพาะแต่การแสดงออกทางด้านร่างกายภายนอกเพียงอย่างเดียวยังรวมถึงการกระทำหรือกิจกรรมภายในความรู้สึกนึกคิดด้วย

[ÕÑ] ถวิล ธาราโภชน์ และคณะ, **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**, (กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

[ÕÒ] โสภา ชูพิกุลชัย และคณะ, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : คุรุสภา, ๒๕๑๖), หน้า ๘.

ปรีชา วิหคโต[ÕÓ] กล่าวไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำทุกอย่างของมนุษย์ ไม่ว่าการกระทำนั้นผู้กระทำจะทำโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม ไม่ว่าคนอื่นจะสังเกตการณ์กระทำนั้นได้หรือไม่ได้ก็ตาม และไม่ว่าการกระทำนั้นจะพึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ก็ตาม

ไพบูลย์ เทวรักษ์[ÕÔ] กล่าวไว้ว่า พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การกระทำ การแสดงอาการหรืออากัปกริยาของอินทรีย์ (Organism) ทั้งในส่วนที่เจ้าของพฤติกรรมเอง เท่านั้นที่รู้ได้และในส่วนที่บุคคลอื่นในอยู่วิสัยที่จะรู้ได้

เคแกน และ ซีแกล (Kagan and Segal)[ÕÕ] กล่าวไว้ว่า พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างมากมายที่เป็นการกระทำของร่างกายในแต่ละวัน โดยเริ่มตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้า หาว เหยียดแขนขา แต่งตัว กินอาหารเช้าและไม่เพียงแต่เท่านั้น ยังมีการกระทำอีกมากมายจนกระทั่งเรากลับไปเตียงนอน และนอนหลับนั้นหมายความว่าตลอดวันหนึ่งที่ผ่านมา เราจะต้องเดิน พูด เรียน ทำงาน เล่น หัวเราะหรือร้องไห้

ในอีกส่วนหนึ่งของคนที่ต้องทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เป็นส่วนที่เรียกว่า กระบวนการทางจิต (Mental Process) ที่เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด เนื่องจากคนเรามีความคิด ความเข้าใจ การจำ การลืม เรารู้สึกหิวและกระหาย ซึ่งอาจทำให้เกิดความรู้สึกโกรธ กลัว มีความสุขและความเศร้า เรามีความปรารถนาที่จะได้รับความสำเร็จ ได้รับการเป็นมิตรไมตรีและบางครั้งอาจอยากแก้แค้น คนเรารู้สึกทุกข์ใจหรือเสียใจเมื่อมีปัญหา และก็จะหาแนวทางที่จะแก้ปัญหานั้น ดังนั้นวิชาจิตวิทยาจึงไม่เพียงแต่ศึกษาสังเกตพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมาภายนอกเท่านั้น แต่ศึกษาไปถึงกระบวนการที่ซ่อนอยู่ภายในตัวมนุษย์ด้วย อันได้แก่ ความคิด แรงจูงใจและอื่นๆ

ฮาร์รีสและสจ๊วตร์ท (Harris and Stewart)[ÕÖ] กล่าวไว้ว่า หมายถึง แนวทางในการแสดงออกของบุคคล อาจจะดีหรือเลว อาจจะเป็นที่ชื่นชอบหรือไม่ก็ได้

จากความหมายพอสรุปได้ว่า พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การกระทำของร่างกายเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิต (Mental Process) และความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ของบุคคลในการทำกิจกรรมต่างๆ ประพฤติปฏิบัติตนทุกลักษณะอาการที่แสดงออกมาโดยตามธรรมชาติหรือไม่ก็ตาม ทั้งที่จงใจและไม่จงใจกระทำ ที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ ซึ่งอาจจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว เป็นการกระทำที่ผู้อื่นสังเกตได้หรือรับรู้ได้เฉพาะตัวบุคคลนั้น โดยใช้ประสาทสัมผัสหรือใช้เครื่องมือทดสอบ การแสดงออกของบุคคลที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ ซึ่งผลของการแสดงพฤติกรรมออกมานั้นเสมือนบุคคลได้ปลดปล่อยบางอย่างสิ่งบางอย่างออกจากตัวตน

๒.๒.๒ ประเภทของพฤติกรรม

[ÕÓ] ปรีชา วิหคโต, อ้างแล้ว, หน้า ๖.

[ÕÔ] ไพบูลย์ เทวรักษ์, **จิตวิทยา,** (กรุงเทพมหานคร : เอส.ดี.เพรส, ๒๕๓๗), หน้า ๓.

[ÕÕ] ถวิล ธาราโภชน์ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๓.

[ÕÖ] สงวน สุทธิเลิศอรุณ, อ้างแล้ว, หน้า ๕.

จากความหมายพฤติกรรมของมนุษย์ข้างต้น สามารถแบ่งประเภทพฤติกรรมของมนุษย์ ได้เป็น ๒ ประเภท คือ[Õ×]

๑) พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) เป็นพฤติกรรม ที่ผู้อื่นสามารถสังเกตได้โดยใช้ประสาทสัมผัสหรือใช้เครื่องมือ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

(๑) พฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย โดยไม่อาศัยเครื่องมือ การเคลื่อนไหวของแขน ขา การเต้นของหัวใจ เรียกว่า พฤติกรรมโมลาร์ (Molar Behavior)

(๒) พฤติกรรมที่ไม่สามารถเห็นด้วยตาเปล่า ต้องอาศัยเครื่องมือในการสังเกต การทำงานของคลื่นสมองจะต้องใช้เครื่องมือวัด เรียกว่า พฤติกรรมโมเลกุล (Molecular Behavior)

๒) พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) ได้แก่ พฤติกรรมที่ตนเองเท่านั้นรับรู้ การได้ยิน การเข้าใจ การรู้สึกหิว ซึ่งแบ่งพฤติกรรม เป็น ๔ ลักษณะ คือ[ÕØ]

(๑) พฤติกรรมที่เป็นความรู้สึกจากการสัมผัส (Sensitive) การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การสัมผัส และการมีความสุขใจ

(๒) พฤติกรรมที่เป็นการเข้าใจหรือตีความ (Interpreting) เมื่อมองตาเพื่อนก็เข้าใจเพื่อนได้

(๓) พฤติกรรมที่เป็นความจำ (Remembering) เมื่อมีโทรศัพท์เรียกเข้ามาอาจจำเสียงคนโทรเข้ามาได้

(๔) พฤติกรรมที่เป็นความคิด (Thinking) การคิดมีหลายระดับ การคิดสร้างสรรค์หรือการคิดหาเหตุผลและความคิดอื่นๆ

พฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายในมีความสัมพันธ์ โดยพฤติกรรมภายในเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมภายนอก หากคิดดีการปฏิบัติก็ดีด้วย

พระพุทธศาสนา ได้จำแนก พฤติกรรมของมนุษย์ เป็น ๓ ประเภท คือ[ÕÙ]

๑) กายกรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางร่างกาย แบ่งเป็น ทางตรง นั่ง ยืน เดิน และการแสดงภาษาทางกาย(ยักคิ้ว ลิ่วตา) ทางอ้อม การยิ้มและกล่าวทักทายเพื่อนด้วยลีลาต่างๆ

๒) ทางวจีกรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางวาจา แบ่งเป็น ทางตรง การพูด การเจรจา ทางอ้อม พูดพร้อมจับมือ หรือแสดงความเป็นมิตร

Õ× ปราณี รามสูตและคณะ, **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ธนะการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒ – ๓.

ÕØ สงวน สุทธิเลิศอรุณ, อ้างแล้ว, หน้า ๕ – ๖.

ÕÙ สงวน สุทธิเลิศอรุณ, อ้างแล้ว, หน้า ๕ – ๖.

๓) ทางมโนกรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงระดับจิตใจ แบ่งเป็น ทางตรง การมีจิตเป็นสมาธิ การมีน้ำใจ ทางอ้อม การคิดถึง เพื่อนโทรศัพท์มาหรือไปพบพร้อมมีของฝากที่ถูกใจเพื่อน

เมื่อใช้หลักการ "รู้ตัว" เป็นเกณฑ์ในการจัดประเภทพฤติกรรม ได้ ๒ ลักษณะ ดังนี้[ÕÚ]

ก. พฤติกรรมที่ผู้กระทำรู้ตัว และตั้งใจกระทำพฤติกรรมนั้น การยิ้ม การพูดคุย นักจิตวิเคราะห์ฟรอยด์ (Freud) เรียกว่า พฤติกรรมจิตสำนึก (Conscious)

ข. พฤติกรรมที่ผู้กระทำไม่รู้ตัว ความฝัน หรือคนที่พูดคำว่านะครับ นะครับ โดยไม่รู้ตัว นักจิตวิเคราะห์เรียกว่า พฤติกรรมจิตใต้สำนึก (Unconscious)

ลุฟท์และอิงแฮม (Joseph Luft and Harry Ingham)[ÖÑ] ได้แบ่งชนิดพฤติกรรมไว้ ๔ ประเภท ในเรื่อง "หน้าต่างหัวใจ" (Johari Window) ซึ่งเป็นหัวใจหลักของวิชา กระบวนการกลุ่ม(Group Process) ดังนี้

๑) เปิดเผย (Open) คือ พฤติกรรมที่ตนเองรู้และผู้อื่นก็รู้
๒) ความลับ (Secret) คือ พฤติกรรมที่ตนเองรู้ แต่ผู้อื่นไม่รู้
๓) จุดบอด (Blind) คือ พฤติกรรมที่ตนเองไม่รู้ แต่ผู้อื่นรู้
๔) อวิชา (Unknown) คือ พฤติกรรมที่ตนเองไม่รู้และผู้อื่นก็ไม่รู้

๒.๒.๓ สาเหตุของการเกิดพฤติกรรม

วัตสัน (Watson)[ÖÒ] ได้ศึกษาพฤติกรรมและเน้นการสังเกตพฤติกรรมภายนอกของอินทรีย์ภายใต้สภาพแวดล้อมต่างๆ การที่เราจะบอกว่าใครเป็นอย่างไร หมายถึง บอกจากพฤติกรรมของคนๆ นั้น และที่เห็นพฤติกรรมเป็นอย่างนั้น เพราะอินทรีย์ (Organism) ถูกกระตุ้นเรียกสิ่งที่มากระตุ้นว่า สิ่งเร้า (Stimulus) พฤติกรรมที่แสดงออก เรียกว่า การตอบสนอง (Response) เขียนเป็นรูปแบบพฤติกรรมได้ว่า

สิ่งเร้า (S) → **อินทรีย์ (O)** → **การตอบสนอง (R)**

๑) สิ่งเร้า (Stimulus) หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลหรือมีผลกระทบต่ออินทรีย์ แบ่งออกได้ ๒ ชนิด คือ

[ÕÚ] ปรีชา วิหคโต, อ้างแล้ว, หน้า ๕.

[ÖÑ] ประสิทธิ์ ทองอุ่น, **พฤติกรรมมนุษย์กับพัฒนาการ**, (กรุงเทพมหานคร : เธิร์ด เอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕.

[ÖÒ] ถวิล ธาราโภชน์ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๔.

(๑) สิ่งเร้าภายนอก หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกตัวคน ไม่ว่าจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรม ซึ่งมีผลกระตุ้นให้อินทรีย์แสดงพฤติกรรม แสง ความร้อน รูปภาพ

(๒) สิ่งเร้าภายใน หมายถึง การทำงานของอวัยวะต่างๆ ภายในร่างกายของมนุษย์ที่จะกระตุ้นอินทรีย์ ทำให้รู้สึกหิว รู้สึกกระหาย เจ็บปวด เหนื่อยล้า

๒) อินทรีย์ (Organism) ความหมายว่า สิ่งมีชีวิต หมายถึง มนุษย์หรือสัตว์

๓) การตอบสนอง (Response) หมายถึง พฤติกรรมที่อินทรีย์แสดงออกมา การยิ้มเป็นการตอบสนอง (มีการชมเชยเป็นสิ่งเร้า) การนอนหลับเป็นการตอบสนอง (มีอาการเหนื่อยล้าเป็นสิ่งเร้า)

เลวิทท์ (Harold J. Leavitt)[öö] ได้กล่าวถึง กระบวนการที่ทำให้เกิดพฤติกรรมมี ๓ ประการ คือ

๑) การเกิดพฤติกรรมต้องมีปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดพฤติกรรมนั้นขึ้น
๒) พฤติกรรมต้องมีสิ่งจูงใจหรือมีแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ออกมา
๓) พฤติกรรมย่อมมีจุดหมาย คือ การที่บุคคลได้แสดงพฤติกรรมออกมาก็เพื่อให้บรรลุผลมุ่งหมาย

๒.๒.๔ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม

นักสังคมวิทยา ได้อ้างว่าพฤติกรรมมนุษย์ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมหรือสภาวะภายนอกทั้งปวง (Eternal Conditions) ที่อยู่รอบตัวของมนุษย์ มีอิทธิพลเหนือมนุษย์ทั้งที่อำนวยให้เกิดผลดีและผลร้าย ทำให้มนุษย์คิดหาทางต่อสู้เอาชนะ จึงเกิดวัฒนธรรมขึ้น การคิดประดิษฐ์สิ่งต่างๆ การเพาะปลูก การสร้างถนน การสร้างเครื่องมือสื่อสาร สร้างวัฒนธรรม ประเพณี เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมนุษย์ แบ่งเป็น ๔ ปัจจัย[öö] ดังนี้

๑) ปัจจัยทางชีวภาพ (Biological Factors) ได้แก่ องค์ประกอบต่างๆ ของ ร่างกาย โครโมโซม กล้ามเนื้อ ฮอร์โมน ระบบประสาท ซึ่งมนุษย์ได้รับการถ่ายทอดทางชีวภาพ ตั้งแต่กำเนิดจากพันธุกรรมจากบรรพบุรุษไปยังลูกหลาน[öö] ร่างกายและจิตใจของมนุษย์ เป็นส่วนที่สำคัญที่ทำ ให้มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรม คือ ระบบประสาท (Nervous System) ระบบกล้ามเนื้อ (Muscle System) ระบบต่อม (Gland System)

[öö] Leavitt, Harold J. **Managerial Psychology**, 2nd , ed, Chicago : The University of Chicago Press, 1964, p. 10.

[öö] สงวน สุทธิเลิศอรุณ, อ้างแล้ว, หน้า ๒๑ – ๕๑.

[öö] ม.ร.ว.วุฒิเลิศ เทวกุล, อ้างแล้ว, หน้า ๑๐.

ซิมบาร์โดและเกอร์ริก (Zimbardo and Gerrig)[ÖÖ] เห็นว่าความรู้เรื่องธรรมชาติทางสรีระเป็นแหล่งคำตอบเรื่องราวของพฤติกรรมที่กระจ่างที่สุดและด้วยระบบสรีระนี้เองที่ส่งผลสู่ระดับการคิดและการกระทำที่แตกต่างกันของบุคคล

๒) ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สภาพภูมิอากาศ สภาพแวดล้อมในถิ่นที่อยู่

๓) ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ สื่อมวลชน สถาบันศาสนา และหน่วยสังคมอื่นๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มแม่บ้าน

๔) ปัจจัยทางจิตวิทยาและจริยธรรม เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ จำแนกเป็น ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย[Ö×]

(๑) กลุ่มที่คิดว่ามนุษย์เลวมาตั้งแต่เกิด คือ ซุนจื๊อ (Hsun-tzu) นักจิตวิทยาชาวจีน มีแนวคิดว่า มนุษย์เลวมาแต่กำเนิด ถ้าปล่อยให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติมนุษย์จะมีพฤติกรรมเลว เช่นเดิม ฉะนั้นจะต้องควบคุมและกำกับสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม จะได้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์

จอห์น เคลวิน (John Calvin) ให้แนวคิดว่า เนื่องจากความเลวของมนุษย์ที่มีมาแต่กำเนิด จึงเป็นที่รังเกียจของเพื่อนมนุษย์ เมื่อมนุษย์ตกทุกข์ได้ยาก ไม่มีใครจะช่วยได้ จึงอ้อนวอนขอให้พระเจ้าช่วย

(๒) กลุ่มที่คิดว่ามนุษย์ดีมาตั้งแต่เกิด คือ เกเซล (Gessel) มีแนวคิดว่า มนุษย์เกิดมาดี ถ้าอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีก็จะได้ดียิ่งขึ้น ถ้าอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี ก็ยังปรับตัวได้

(๓) กลุ่มที่คิดว่ามนุษย์ไม่ดีไม่เลว คือ จอห์นลอค (John Lock) มีแนวคิดว่า มนุษย์เกิดมาจิตใจว่างเปล่า เหมือนแผ่นกระดานหรือผ้าขาว ถ้ามนุษย์อยู่ในสิ่งแวดล้อมดี มนุษย์จะเป็นคนดี ในทางตรงข้าม ถ้ามนุษย์อยู่ในสิ่งแวดล้อมไม่ดี อาจจะเป็นคนเลวได้

(๔) กลุ่มที่คิดว่าพฤติกรรมมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ คือ วัตสัน (Watson) มีแนวคิดว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ และฝึกฝนจากสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมการหายใจ มีสาเหตุจากการที่ร่างกายต้องการออกซิเจน และการดูดนม มีสาเหตุจากการที่ร่างกายต้องการอาหาร

กรีนและคณะ (Green, et al.)[ÖØ] ได้วิเคราะห์พฤติกรรมมนุษย์ว่ามีสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมาจากปัจจัยอะไรบ้าง ได้แบ่งการวิเคราะห์ออก เป็น ๓ กลุ่ม ใหญ่ๆ ดังนี้

[ÖÖ] Zimbardo, Phillip G., and Richard J., Gerrig, **Psychology and Life**. 14th ed. New York : Harper Collins College Publishers, 1996, p. 67.

[Ö×] สงวน สุทธิเลิศอรุณ, อ้างแล้ว, หน้า ๔๙ – ๕๐.

[ÖØ] http://www.thaihed.com/html/show.php?SID = 132, 14 February 2012, อ้างใน http://202.28.110.162/~e-research/files/SQ001chap2.pd, 6 March 2012.

กลุ่มที่ ๑ แนวคิดปัจจัยภายในตัวบุคคล (Intra Individual Causal Assumption) มีแนวคิดว่า สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมาจากองค์ประกอบภายในบุคคล ได้แก่ ความรู้ เจตคติ ความเชื่อ ค่านิยม แรงจูงใจ หรือความตั้งใจใฝ่พฤติกรรม

กลุ่มที่ ๒ แนวคิดปัจจัยภายนอกบุคคล (Extra Individual Causal Assumption) มีแนวคิดว่าสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมมาจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ซึ่งเป็นปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมและระบบโครงสร้างทางสังคม ระบบการเมือง การเศรษฐกิจ การศึกษา การศาสนา องค์ประกอบด้านประชากร และลักษณะทางภูมิศาสตร์

กลุ่มที่ ๓ แนวคิดปัจจัยหลายปัจจัย (Multiple Causal Assumption) มีแนวคิดว่า พฤติกรรมของบุคคล มีสาเหตุจากทั้ง ปัจจัยภายในบุคคล และปัจจัยภายนอกบุคคล

สุรา จันทน์หอม[ÖÙ] กล่าวว่า สิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ มีดังนี้

๑) **ความเชื่อ (Belief)** คือ การที่บุคคลยอมรับข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งความคิดของเขาอาจจะถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงก็ได้ ความเชื่อ เป็นสิ่งหักหามได้ยากและมีอิทธิพลต่อบุคคลมาก บุคคลใดมีความเชื่ออย่างใด ก็จะมีพฤติกรรมเป็นไปตามความเชื่อของเขา

๒) **ค่านิยม (Value)** เป็นแนวปฏิบัติของบุคคลว่าอะไรเป็นจุดมุ่งหมายของชีวิต ค่านิยมอาจมาจากการอ่าน คำบอกเล่าหรือคิดมาเองก็ได้

๓) **บุคลิกภาพ (Personality)** เป็นลักษณะ ของแต่ละบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้น

๔) **สิ่งที่มากระตุ้นพฤติกรรม (Stimulus Object)** เป็นอะไรก็ได้ ความสวย ความหิว อาหาร สิ่งที่กระตุ้นพฤติกรรมอย่างหนึ่งก็อาจมีพลังกระตุ้นพฤติกรรมของแต่ละบุคคลไม่เท่ากัน

๕) **ทัศนคติ (Attitude)** หมายถึง ความรู้สึกหรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคลวัตถุสิ่งของหรือสถานการณ์ต่างๆ เกิดมาจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคล ทัศนคติจะเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ ที่บุคคลได้รับ

๖) **สถานการณ์ (Situation)** หมายถึง สภาพแวดล้อมหรืออยู่ในสภาวะที่บุคคลกำลังจะมีพฤติกรรม

ปัจจัยพื้นฐานสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์มีหลายอย่าง ดังนี้[ÖÚ]

[ÖÙ] นัทยกาญจน์ โสตรดี และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๑๘.

๑) **ครอบครัว** มีบทบาทสำคัญช่วยให้เด็กปรับตัวได้และหล่อหลอมบุคลิกภาพของเด็กให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต ถ้าบิดามารดาอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบเผด็จการ ขาดการฝึกฝนให้เด็กรู้จักพึ่งตนเองหรือทอดทิ้งและปฏิเสธ เมื่อโตขึ้น จะทำให้เด็กเป็นคนมีปัญหา ขาดความรับผิดชอบ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ปรับตัวได้ยากและมีความวิตกกังวล แต่ถ้าเด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูภายใต้แบบประชาธิปไตย เด็กได้พัฒนาบุคลิกภาพของเขาอย่างเต็มที่ ได้รับคำแนะนำ ความรัก ความอบอุ่น ได้รับการยอมรับ การฝึกให้พึ่งตนเองจากบิดามารดา ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและปรับตัวได้ดี กล้าแสดงออก จากการสำรวจพบว่า เด็กไทยต้องการมีอนาคต มีคุณค่า รวมโครงการจิตอาสาและต้องการมีทักษะ แต่เด็กจะมีทักษะได้ ครอบครัวต้องมีก่อน หากต้นแบบไม่มีเลย จะบอกให้เด็กควบคุมสติอารมณ์ได้อย่างไร จึงแนะนำว่าควรมีศูนย์การเรียนวิชาชีวิต ถ้าบิดามารดาไม่ช่วยกันเลี้ยงลูกวันนี้ เด็กอาจไปสู่สถานพินิจฯ ได้ การเล่นกีฬา เล่นดนตรี ไม่ได้เป็นสูตรสำเร็จให้เด็ก บิดา มารดา ควรเป็นต้นแบบที่ดี เด็กต้องการแบบอย่างที่ดีจากผู้ใหญ่ ต้องการให้เห็นคุณค่าของพวกเขาทุกวัน ไม่ใช่เพียงแค่เสาร์ที่สองของเดือนมกราคม[×Ñ]

จากผลการศึกษาของนักจิตวิทยา พบว่า ถ้าเด็กถูกเลี้ยงดูโดยได้ความรัก ความอบอุ่นอย่างเต็มที่ เขาจะเป็นคนมองโลกในแง่ดีและมีความรักมีน้ำใจให้คนอื่น ถ้าเขาโตมากับการได้รับความยุติธรรม เขาจะมองเห็นคุณค่าของความยุติธรรมและหยิบยื่นความยุติธรรมให้คนอื่นได้ ถ้าเขาเติบโตจากการได้รับการยอมรับ เขาจะยอมรับตนเองและผู้อื่นด้วย พ่อแม่ ผู้ปกครองต้องไปสร้าง "ภัยใต้หลังคาบ้าน" อันเป็น "ตราบาป" ให้แก่สมาชิกในครอบครัวเสียเอง[×Ò] นายแพทย์สุริยเดว ทรีปาตี ผู้อำนวยการสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว กล่าวถึง ผลการสอบถามเด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่า ส่วนใหญ่ ต้องการคำปรึกษาจากแม่มากที่สุด ตามมา คือพ่อ และจึงเป็นเพื่อน แต่ประเด็นอยู่ที่ พ่อแม่ไม่มีทักษะ สถาบันครอบครัวเป็นส่วนสำคัญ แม้แต่การทอดทิ้งเด็กยังถือว่าเป็นการกระทำความรุนแรงต่อเด็ก เช่นกัน สำหรับของขวัญวันเด็ก แนะนำว่าควรให้วิชาชีวิต เป็นต้นทุนชีวิตเพื่อให้เด็กมีความรู้เท่าทันในการใช้ชีวิต

๒) **สถาบันการศึกษา** มีความสำคัญรองจากครอบครัว เมื่อถึงวัยเรียนครอบครัวก็จะส่งบุตรหลานของตนไปโรงเรียน เพื่อให้มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนและได้รับการอบรม โรงเรียนต้องทำหน้าที่ตามบทบาทของโรงเรียน ๔ ประการ คือ

(๑) ขบวนการสังคมประกิต (Socialization Process) โรงเรียนจะช่วยให้นักเรียนปรับตัวให้เข้ากับสังคมในโรงเรียน ยอมรับกฎเกณฑ์ใหม่ๆ และสมาชิกใหม่ๆ

(๒) ขบวนการพัฒนาให้มีวัฒนธรรม (Enculturation Process) โรงเรียนจัดสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม เพื่อฝึกให้นักเรียนมีวัฒนธรรมในทางความคิด การแสดงออกทางภาษา วัฒนธรรมประเพณี ศิลปะและการแสดงต่างๆ

[ÖÚ] สำนักข่าวไทย, อ้างใน http://news.impaqmsn.com/articles.aspx?id=470757&ch=gn1, 16 January 2012.

[×Ñ] สำนักข่าวไทย, อ้างใน http://news.impaqmsn.com/articles.aspx?id=470757&ch=gn1, 16 January 2012.

[×Ò] ปราณี รามสูต และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๓๖.

(๓) ขบวนการพัฒนาให้ทันสมัย (Modernization Process) โรงเรียนจัดสิ่งแวดล้อมประเภทสื่อการสอน มวลประสบการณ์และกิจกรรมต่างๆ ให้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ผลิตที่ดีและเป็นผู้บริโภคที่ดี

(๔) ขบวนการพัฒนาให้มีวุฒิภาวะทางการเมือง (Political Maturity) โรงเรียนเตรียมสร้างพื้นฐานระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขให้แก่นักเรียน ฝึกให้เลือกผู้แทนชั้น ผู้แทนนักเรียน เพื่อฝึกไว้เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาเทศบาลและอื่นๆ

๓) **กลุ่มเพื่อน** มีความสำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคลจะดีหรือชั่ว ส่วนหนึ่งมาจากเพื่อน ดังสุภาษิตที่ว่า "คบคนดีเป็นศรีแก่ตัว คบคนชั่วอัปราชัย" หรือ "คบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล" บุคคลจะต้องเลือกคบเพื่อนที่มีคุณสมบัติดีในหลายๆ ด้าน

๔) **กลุ่มอาชีพ** บุคคลต้องทำงาน ปรับตัวและสร้างความสนิทสนมกับเพื่อนร่วมงาน มีพฤติกรรมที่ดีประกอบอาชีพสุจริต รักงาน รักอาชีพ

๕) **สื่อมวลชน** พบว่า อิทธิพลของสื่อทางโทรทัศน์มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ จากงานวิจัยของฟิลลิปและคาร์สเทนเซน (Phillips and Carstensen) พบว่า เมื่อโทรทัศน์ ๔ ช่อง ในสหรัฐอเมริกา ได้ฉายภาพยนตร์เกี่ยวกับการฆาตกรรมแล้วหลังจากนั้น ๒ สัปดาห์ ปรากฏว่ามีเยาวชนพยายามจะฆ่าตัวตายถึง ๒๒ ราย[×Ó] สถาบันสุขภาพจิตแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา ได้สรุปว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความก้าวร้าวมากขึ้นของเด็กกับผลการชมรายการโทรทัศน์ การชมรายการภาพยนตร์ทางโทรทัศน์จะเกิดผลร้ายแก่เด็กมากกว่าผลดี จากผลการศึกษาทางจิตวิทยาของอังกฤษ พบว่าผู้ที่หมกมุ่นอยู่กับการท่องอินเตอร์เน็ตมากเท่าใด จะยิ่งกลายเป็นคนเศร้าสร้อยหงอยเหงาและเป็นคนเก็บตัวมากขึ้นเท่านั้น[×Ô] บุคคลจะต้องรู้จักเลือกสื่อมวลที่เหมาะสม เพราะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พฤติกรรมเบี่ยงเบนไปได้

๖) **ศาสนา** ทุกๆ ศาสนาต่างก็สอนให้ศาสนิกชนมุ่งกระทำความดี เป็นคนดีของสังคม แต่เน้นกระบวนการและปรัชญาที่แตกต่างกัน บุคคลที่นับถือลัทธิและศาสนาแตกต่างกัน การแสดงออกทางพฤติกรรมจะแตกต่างกัน ทุกศาสนาก็มุ่งเน้นการประกอบพฤติกรรมดี

๗) **หน่วยสังคมอื่นๆ** ได้แก่ บริษัท ห้างร้าน ศูนย์การค้า นันทนาการและสถาน บันเทิง ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่น[×Õ]

๘) **ชุมชนและสังคม** เป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญต่อการกล่อมเกลาพฤติกรรมของบุคคลในชุมชนและสังคมนั้นๆ ที่สามารถป้องกันพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้[×Ö]

[×Ó] Phillips D. P. and Carstensen L., **Clustering of teenage Suicides after television New Stories about Suicide**, New England Journal Medicine, 1986, 315, pp. 685 – 689.

[×Ô] สงวน สุทธิเลิศอรุณ, อ้างแล้ว, หน้า ๔๗.

[×Õ] สงวน สุทธิเลิศอรุณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙ – ๔๐.

๒.๒.๕ องค์ประกอบของพฤติกรรม

ครอนบาร (Cronbach)[××] ได้อธิบายว่า พฤติกรรมมนุษย์มีองค์ประกอบ ๗ ประการ ได้แก่

๑) ความมุ่งหมาย (Goal) มีวัตถุประสงค์ที่ทำให้เกิดกิจกรรม คนต้องทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการที่เกิดขึ้นกิจกรรมบางอย่างก็สนองความต้องการได้ทันที แต่ความต้องการบางอย่างก็ต้องใช้เวลานาน จึงจะสามารถบรรลุผล สมความต้องการและมักจะเลือกสนองความต้องการที่รีบด่วนก่อนและสนองความต้องการที่ห่างออกไปในภายหลัง

๒) ความพร้อม (Readiness) หมายถึง ระดับวุฒิภาวะ หรือความสามารถที่จำเป็นในการทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการ คนเราไม่สามารถสนองความต้องการได้หมดทุกอย่าง ความต้องการบางอย่างอยู่นอกเหนือความสามารถของตน

๓) สถานการณ์ (Situation) เป็นเหตุการณ์ที่เปิดโอกาสให้เลือกทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการ

๔) การแปลความหมาย (Interpretation) ก่อนที่คนเราจะทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งลงไปเขาจะต้องพิจารณาสถานการณ์เสียก่อนแล้วตัดสินใจเลือกวิธีที่คาดว่าจะได้ความพอใจมากที่สุด

๕) การตอบสนอง (Response) เป็นการทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการโดยวิธีการที่ได้เลือกแล้วในขั้นการแปลความหมาย

๖) ผลที่ได้รับหรือผลที่ตามมา (Consequence) เมื่อทำกิจกรรมแล้วย่อมได้รับผลการกระทำนั้น ผลที่ได้รับอาจจะตามที่คาดคิดไว้ (Confirm) หรืออาจตรงกันข้ามกับความคาดหมาย (Contradict) ก็ได้

๗) ปฏิกิริยาต่อความคาดหวัง หากคนเราไม่สามารถสนองความต้องการได้ ก็กล่าวได้ว่า เขาประสบกับความผิดหวัง ในกรณีเช่นนี้เขาอาจจะย้อนกลับไปแปลความหมายของสถานะเสียใหม่และเลือกวิธีการตอบสนองใหม่ได้

๒.๒.๖ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับพฤติกรรม

จากรูปแบบของพฤติกรรม สามารถอธิบายถึงกฎเกณฑ์เกี่ยวกับพฤติกรรม ดังนี้[×Ø]

๑) พฤติกรรมทุกอย่างย่อมมีสาเหตุ อินทรีย์จะมีพฤติกรรมเป็นอย่างไร จะต้องมีสิ่งเร้ามากระตุ้นเสมอ ทำให้บุคคลเกิดแรงจูงใจ แรงจูงใจจะทำให้อินทรีย์แสดงพฤติกรรมออกมา เรียกว่า การตอบสนอง บางครั้ง

[×Ö] สมร ทองดี, **จิตวิทยามนุษย์กับสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๔.

[××] หทัยกาญจน์ โสตรถี และคณะ, **พฤติกรรมการบริโภคอาหาร ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, วิทยาศาสตรบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖.

[×Ø] ถวิล ธาราโภชน์ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๕.

คนที่แสดงพฤติกรรมรู้ได้ชัดเจนว่า มีสิ่งใดมาเป็นตัวกระตุ้น ทำให้ง่ายแก่การหาสาเหตุ แต่บางครั้งคนที่แสดงพฤติกรรมเองไม่รู้สึกตัวว่า ทำไมจึงกระทำอย่างนั้น ไม่ทราบว่าอะไรเป็นสิ่งเร้าหรือมีแรงจูงใจอะไร ทำให้การค้นหาสาเหตุของพฤติกรรมเป็นไปได้ยาก ฉะนั้นการลงความเห็นว่าใครเป็นอย่างไร ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น จะต้องค้นหาสาเหตุให้ดีที่สุด เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบที่ตามมา

๒) **สาเหตุที่เหมือนกันอาจมีพฤติกรรมต่างกัน** หมายความว่า เมื่อบุคคลพบกับสาเหตุใดสาเหตุหนึ่ง จะมีพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งนั้นไม่เหมือนกัน ซึ่งเป็นไปตามสามัญสำนึกว่า แต่ละคนมีความรู้สึกนึกคิดไม่เหมือนกัน การทำสิ่งต่างๆ ก็ย่อมแตกต่างกัน เป็นเรื่อง ที่เป็นปกติในชีวิตจริงของคนนั้นเอง

๓) **สาเหตุที่แตกต่างกันอาจมีพฤติกรรมเหมือนกัน** หมายความว่า เมื่อบุคคลพบกับสาเหตุต่างๆ หลายอย่าง แต่จะมีพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งนั้นเหมือนกัน หรือบุคคลจะมีพฤติกรรมเหมือนกัน ทั้งๆ ที่มีสาเหตุแตกต่างกัน

การแสดงออกของพฤติกรรมมนุษย์แต่ละบุคคลแตกต่างกันไป ดังนั้น ควรเข้าใจถึงสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมมนุษย์ ดังนี้

สุชา จิตพิทักษ์[×Ù] กล่าวว่า สิ่งกำหนดพฤติกรรมมนุษย์มีหลายประการ ซึ่งอาจจะแยก ได้ ๒ ประเภท คือ

๑) **ลักษณะนิสัยส่วนตัว** ได้แก่ ความเชื่อ หมายถึง การที่บุคคลคิดถึงอะไรก็ได้ในแง่ของข้อเท็จจริงซึ่งไม่จำเป็นจะต้องถูกหรือผิดเสมอไป ความเชื่ออาจมาโดยการเห็น การบอกเล่า การอ่าน รวมทั้งการคิดขึ้นมาเอง

ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่ตนนิยมยึดถือประจำใจที่ช่วยตัดสินใจในการเลือก

ทัศนคติ หมายถึง เจตคติ มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลกล่าว คือ ทัศนคติ เป็นแนวโน้มหรือขั้นเตรียมพร้อมของพฤติกรรม และถือว่าทัศนคติมีความสำคัญ ในการกำหนดพฤติกรรมในสังคม

บุคลิกภาพ เป็นสิ่งกำหนดว่า บุคคลหนึ่งจะทำอะไร ถ้าเขาตกอยู่ในสถานการณ์หนึ่ง คือ เป็นสิ่งที่บอกว่าบุคคลจะปฏิบัติอย่างไร ในสถานการณ์หนึ่งๆ

๒) **กระบวนการอื่นๆ ทางสังคม** ได้แก่ สิ่งกระตุ้นพฤติกรรม (Stimulus Object) และความเข้มข้นของสิ่งกระตุ้นพฤติกรรม ลักษณะนิสัยของบุคคล คือ ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติบุคลิกภาพ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก็จริง แต่พฤติกรรมจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีสิ่งกระตุ้นพฤติกรรม

๒.๒.๗ ความจำเป็นที่มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม[×Ú]

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นกระบวนการที่บุคคลได้แสดงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมของตน มนุษย์มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือเพื่อความสำเร็จในการงาน ปัจจุบันนี้โลกได้

[×Ù] หทัยกาญจน์ โสตรธี และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๑๗.

[×Ú] ม.ร.ว.วุฒิเลิศ เทวกุล, อ้างแล้ว, หน้า ๑๙.

พัฒนาไปสู่ความเจริญและสังคมก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีต่างๆ ถูกนำมาใช้เพื่อการงานและการดำรงชีวิตที่ดี มนุษย์มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายนอกหรือพฤติกรรมภายใน เพราะการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นหลักสำคัญในการแก้ปัญหาพฤติกรรมมนุษย์

๒.๒.๘ แนวทางปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

การนำเอาหลักการแห่งพฤติกรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีระบบ เป็นหลักการที่ครอบคลุมทั้งแนวคิดทฤษฎี การเรียนรู้ การวางเงื่อนไขและแนวคิดทางจิตวิทยาต่างๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์โดยเฉพาะเข้ามาประยุกต์ใช้[ØÑ] ในการปรับหรือเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลได้นั้น ประกอบด้วยหลักที่สำคัญดังนี้[ØÒ]

๑) กำหนดพฤติกรรมเป้าหมายให้ชัดเจนว่าต้องการปรับพฤติกรรมให้มีลักษณะที่พึงประสงค์เป็นไปในลักษณะใด การลดพฤติกรรมการพูดปด การลดความเครียด

๒) กำหนดทิศทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อลดความมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หรือพฤติกรรมที่ต้องการสร้าง

๓) รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานหรือพฤติกรรมพื้นฐาน เพื่อช่วยให้ผู้ที่จะทำการปรับพฤติกรรมได้รู้จักและเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลนั้นได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การเลือกวิธีการปรับพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อไป

๔) เลือกวิธีการปรับพฤติกรรมหรือเปลี่ยนพฤติกรรม ในการปรับหรือเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นมีหลายวิธีดังกล่าวแล้ว การเสนอตัวแบบ การเสริมแรงทางบวก การลงโทษ การแต่งพฤติกรรม ซึ่งผู้ที่จะปรับพฤติกรรม ต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และลักษณะของบุคคลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

๕) เลือกเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ในการปรับหรือเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น แบบทดสอบ แบบสำรวจ ตัวเสริมแรงต่างๆ ให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของปรับพฤติกรรม

๖) กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการได้อย่างมีระบบ

๗) สรุปและประเมินผลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งอาจกระทำได้โดยการสังเกตของผู้ดำเนินการหรือจากการให้เจ้าตัวเป็นผู้สรุปและประเมินผลตนเอง

๒.๒.๙ พฤติกรรมของวัยรุ่น

ก. ลักษณะพฤติกรรมทั่วไปของวัยรุ่น

๑) พฤติกรรมทางกาย วัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่เห็นได้ชัดเจนและรวดเร็ว จากการเปลี่ยนทางกระดูกและการพัฒนาการถึงขั้นวุฒิภาวะทางเพศ สัดส่วนของร่างกาย ผู้หญิงจะสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจนถึง

[ØÑ] ม.ร.ว.วุฒิเลิศ เทวกุล, อ้างแล้ว, หน้า ๒๐.

[ØÒ] สมร ทองดี, อ้างแล้ว, หน้า ๖๗.

อายุ ๑๘ ปี จะมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นเพราะกล้ามเนื้องอกงามขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะ ๑๑ – ๑๒ ปี ผู้หญิงจะมีความสูงมากกว่าผู้ชาย แต่หลังจากอายุ ๑๔ – ๑๕ ปีไปแล้ว ผู้ชายจะสูงกว่าผู้หญิง การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายผู้หญิงจะมีทรวงอกและสะโพกขยายออก มีประจำเดือน มีขนขึ้นในที่ลับและที่รักแร้ ส่วนผู้ชายจะมีหนวดเครา ขนที่หน้าอกและรักแร้ เสียงห้าว วัยรุ่นต้องการอาหารมากขึ้น จะเริ่มให้ความสนใจเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตาของตน

๒) พฤติกรรมทางสติปัญญา ตามแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของ พีอาเจต์ (Piaget) นั้น จะเห็นได้ว่าวัยรุ่น จะพัฒนาไปสู่ความสามารถคิดหาเหตุผลในสิ่งที่เป็นนามธรรม วัยรุ่นจะมีความอยากรู้ อยากเห็น สามารถเข้าใจ ในสิ่งต่างๆ ได้เร็ว วัยรุ่นจะมีพฤติกรรมทางปัญญา ที่เห็นได้ชัดเจน ดังนี้[ØÓ]

(๑) มีความสามารถเพิ่มขึ้นหลายประการ สามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลและคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ดี

(๒) มีความสามารถในการปรับตัว มีความคิดเป็นของตนเอง มีความกระตือรือร้น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นหรือกับเพื่อนในกลุ่มมากกว่าการทำงานตามลำพัง

(๓) มีความสามารถในการนำตัวเอง มักจะคิดว่าตนเองโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว ต้องการความอิสระ ต้องการเป็นตัวของตัวเองและต้องการตัดสินใจเอง ไม่ชอบให้ผู้อื่นบังคับ

๓) พฤติกรรมด้านอารมณ์ ฮอลล์ (George Stanley Hall)[ØÔ] ได้ให้คำจำกัดความ ของวัยรุ่นว่าเป็นวัย "พายุบุแคม" (Storm and Strerss) เพราะพบว่า อารมณ์ของวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมากและมีอารมณ์ที่รุนแรงเปลี่ยนแปลงง่าย อ่อนไหวง่ายอาจเปลี่ยนแปลงอารมณ์ไปสู่อารมณ์ตรงข้ามอย่างฉับพลัน พัฒนาการทางด้านอารมณ์ของวัยรุ่นเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายประกอบกับสภาพแวดล้อม รวมทั้งท่าทีของบิดามารดาหรือผู้ปกครองและครูอาจารย์ ซึ่งอาจเป็นปัจจัยทำให้วัยรุ่นเกิดความวิตกกังวล ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ด้วยสาเหตุดังกล่าววัยรุ่นจึงแสดงพฤติกรรมทางอารมณ์

ฟรอยด์[ØÕ] (Freud) ได้อธิบายว่า เมื่อวัยรุ่นเกิดความวิตกกังวลขึ้นจะแสดงพฤติกรรมเพื่อปกป้องตนเองให้รอดพ้นจากความวิตกกังวล เรียกว่า พฤติกรรมกลไกป้องกัน (Defense Mechanism) โดยแสดงออก วิธี ดังนี้

(๑) การเก็บกด (Repression) พฤติกรรมที่หากแสดงออกมาแล้ว จะถูกสังคมตำหนิ การอิจฉาริษยา การก้าวร้าว สังคมตำหนิว่าไม่ดีไม่ควร จึงเก็บกดพฤติกรรมไว้

(๒) การทำตนตามแบบอย่าง (Identification) การเลียนแบบ ทั้งความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรมของบุคคลที่มีอำนาจเหนือตน หรือบุคคลที่ก่อให้เกิดความวิตกกังวล ความวิตกกังวลที่เกิดจากความอิจฉาริษยาผู้ที่มี

[ØÓ] ม.ร.ว.วุฒิเลิศ เทวกุล, อ้างแล้ว, หน้า ๓๘.

[ØÔ] Georgr Pamela and James Gallagher, **Gifted Children : Pessimists but Problem Solvers Psychology Today**, September, 1981, p. 146.

[ØÕ] ปรีชา วิหคโต, อ้างแล้ว, หน้า ๑๙.

อำนาจเหนือวัยรุ่น คือ พ่อ แม่ วัยรุ่นสามารถลดความวิตกกังวลด้วยการทำตนตามอย่างพ่อแม่ โดยผู้ชายจะทำตามอย่างพ่อ ผู้หญิงจะทำตามอย่างแม่ แล้วมีผลให้ผู้ชายไม่จำเป็นต้องอิจฉาพ่อ ผู้หญิงไม่ต้องอิจฉาแม่ ความวิตกกังวลก็หายไป

(๓) การยึดแน่น (Fixation) ฟรอยด์ (Freud) เชื่อว่าถ้าการตอบสนองทางกามารมณ์มีอุปสรรค การยึดแน่นจะเกิดขึ้น การตอบสนองทางกามารมณ์นั้นจะเริ่มตั้งแต่เด็ก อายุขวบปีแรก เด็กสนองความต้องการทางอารมณ์โดยการดูดด้วยปาก (Oral Stage) ในขวบปีที่สองเด็กจะตอบสนองความต้องการทางอารมณ์โดยการขับถ่ายทางทวารหนัก (Anal Stage) และแต่ละวัยมนุษย์จะสนองตอบความต้องการทางอารมณ์ด้วยอวัยวะที่ต่างกัน ถ้าการตอบสนองความต้องการในแต่ละขั้นมีอุปสรรค การยึดแน่นในแต่ละขั้นจะเกิดขึ้น เด็กที่ฝืนความต้องการในการดูดปาก ก็จะยึดแน่นอยู่กับพฤติกรรมการใช้ปากสนองตัณหาของตน จนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ พูดมาก ชอบเคี้ยว ชอบดูด ชอบคาบ

(๔) การแสดงพฤติกรรมตรงข้าม พฤติกรรมใดที่สังคมตำหนิและไม่ยอมรับ การอิจฉาริษยามนุษย์จะแสดงพฤติกรรมตรงข้าม อิจฉาริษยาแม่ก็จะแสดงพฤติกรรมเป็นห่วงเป็นใยแม่ เอาอกเอาใจแม่ตลอดเวลา

(๕) การย้ายความผิดให้ผู้อื่น (Projection) เป็นพฤติกรรมกลบเกลื่อน พฤติกรรมที่ไม่ดีของตน คนตระหนี่มักจะว่าคนอื่นตระหนี่ เพื่อตนเองจะได้สบายใจที่มีคนอื่นตระหนี่เหมือนกัน คนทุจริตก็มักคิดว่าคนอื่นก็ทุจริต แล้วตนเองก็สบายใจ

(๖) การถดถอย (Regression) หมายถึง การแสดงพฤติกรรมเหมือนเด็ก ซึ่งเป็นวัยที่ตนเองรู้สึกปลอดภัยมีคนให้อภัย เมื่อเกิดวิตกกังวล บางคนแสดงพฤติกรรมแบบเด็ก อมนิ้ว พูดเสียงแหลมเหมือนเด็ก

(๗) พฤติกรรมเบี่ยง (Sublimation) เป็นการแสดงพฤติกรรมจากที่สังคมไม่ยอมรับเป็นรูปแบบอื่นที่สังคมยอมรับ การก้าวร้าวสังคมไม่ยอมรับ มนุษย์จะแสดงเบี่ยงเป็นการเล่นกีฬาที่รุนแรง การทำงานที่ขะมักเขม้น หรือเสียใจ เศร้าใจ เนื่องจากการตายของคนรัก ก็แต่งบทกวีรำพัน ก่อสร้างทัชมาฮาล หรือเมื่อมีความต้องการทางเพศก็แสดงเบี่ยงเป็นการร้องเพลงยาว ร้องเพลงเกี้ยวพาราสี

(๘) การทดแทน (Displacement) เป็นการแสดงพฤติกรรมกับอีกบุคคลหนึ่งทดแทนบุคคลหนึ่ง ขาดแม่แล้วแสดงพฤติกรรมทดแทนโดยรักภรรยาเหมือนแม่ของตน โกรธนายจ้างและไม่สามารถแก้แค้นนายจ้างได้ ก็มาระบายและพาลลูกเมียที่บ้าน

ระดับจิตใต้สำนึก (The Unconscious Level)[ØÖ] เป็นสิ่งที่บุคคลจะเก็บซ่อนความรู้สึก ความปรารถนาที่ไม่ต้องการให้คนอื่นรู้ ฟรอยด์ (Freud) ให้ความสนใจในส่วนนี้มาก เพราะบุคคลพยายามเก็บกดความรู้สึกของตนไว้ เมื่อมีการสะสมในระยะเวลาที่ยาวนาน อาจส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมในลักษณะเบี่ยงเบนหรือไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมได้

๔) พฤติกรรมทางสังคม วัยรุ่นชอบอยู่ร่วมกันในกลุ่มเพื่อน ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ความคิด อารมณ์ การอยู่ในกลุ่มเพื่อนจะช่วยสร้างความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน มีความคิดและมี

[ØÖ] สุวรีย์ ศิวะแพทย์, **จิตวิทยาทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๔๖.

ปัญหาคล้ายกัน สังคมวัยรุ่นจึงเป็นสังคมในกลุ่มเพื่อนร่วมวัย การเข้ากลุ่มเพื่อนจะช่วยให้วัยรุ่นมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน การเปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้ในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ช่วยให้ได้รับการตอบสนอง ความต้องการขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การได้รับความรัก การยอมรับ การมีตำแหน่งทางสังคม การฝึกความเป็นผู้นำ ผู้ตาม ช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่น เป็นพื้นฐานสำคัญของการปรับตัวทางสังคมของวัยรุ่น ได้เรียนรู้บทบาททางเพศ การแสวงหาเอกลักษณ์ของตน การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอีกด้วย การแสดงพฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่นมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

(๑) สุภาพเรียบร้อย หมายถึง วัยรุ่นที่มีลักษณะสุภาพอ่อนน้อม เชื่อฟังผู้ใหญ่ไม่โต้เถียงหรือขัดแย้งกับผู้อื่น ทำตามกฎเกณฑ์ ระเบียบวินัยของโรงเรียนและสังคม

(๒) อุดมคติ หมายถึง วัยรุ่นที่มีลักษณะความคิดว่าตนจะต้องมีบทบาทในการช่วยเหลือผู้อ่านและสังคมให้ดีขึ้น โดยไม่คำนึงถึงความยากลำบากใดๆ

(๓) รักสนุก หมายถึง วัยรุ่นที่มีความพึงพอใจที่จะใช้ชีวิตอย่างสนุกสนาน หรือใช้ชีวิตในลักษณะที่เรียกว่า "หาความสุขไปวันๆ" โดยไม่คำนึงถึงอนาคต

(๔) มีปัญหา หมายถึง วัยรุ่นที่ไม่สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม จะแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่อตนเอง ต่อครอบครัวและสังคม วัยรุ่นติดสารเสพติด อันธพาล เป็นอาชญากร

ข. ลักษณะพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของวัยรุ่น เป็น ดังนี้[Ø×]

๑) พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเกี่ยวกับการเรียน หนีโรงเรียน ไม่สนใจการเรียน ไม่รับผิดชอบ โต้เถียงหรือทะเลาะกับครู คุยกับเพื่อนขณะที่ครูสอน ผลการเรียนต่ำ

๒) พฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคม ได้แก่ พฤติกรรมที่แสดงออกในทางก้าวร้าว การทำลายของ รังแก ต่อย รบกวนผู้อื่น เพื่อเรียกร้องความสนใจ ทะเลาะวิวาท ลักขโมย พูดปด ก่ออาชญากรรม จับกลุ่มมั่วสุมเล่นการพนันและปัญหาชู้สาวหรือการกระทำผิดเกี่ยวกับเพศ

๓) พฤติกรรมที่เกิดจากบุคลิกภาพแปรปรวนและไม่เหมาะสมกับวุฒิภาวะ ได้แก่ การแสดงพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามขั้นตอนของการพัฒนาการในแต่ละช่วงวัยหรือมีปัญหาด้านการปรับตัว การเก็บตัว ซึมเศร้า ถอยหนี ไม่เข้ากลุ่มเพื่อน แยกตัว

๔) พฤติกรรมที่เกิดจากปัญหาสุขภาพ มีโรคประจำตัว เจ็บป่วยบ่อย ร่างกายพิการหรือผิดปกติ

๕) พฤติกรรมที่เกิดจากโรคจิตโรคประสาท พูดคนเดียว ซึ่งโยกตัวหรือมีความวิตกกังวลสูงกว่าปกติประสาทหลอน

[Ø×] สมร ทองดี, อ้างแล้ว, หน้า ๓๙ – ๔๐.

ลักษณะพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของวัยรุ่น อาจมีสาเหตุที่สำคัญ ๒ ประการ คือ การถ่ายทอดทางพันธุกรรม และเกิดจากการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมต่างๆ ซึ่งพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของวัยรุ่นนี้ หากได้รับการแก้ปัญหา จะช่วยให้วัยรุ่นพัฒนาอย่างมีคุณภาพ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเห็นว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม พฤติกรรมต่างๆ ของบุคคล ที่แสดงออกมานั้นเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิต (Mental Process) เกิดมาจากความต้องการของจิตใจ ที่เกิดจากการเรียนรู้และได้รับการอบรมสั่งสอน ซึ่งมีสาเหตุมาจากกระบวนการขัดเกลาเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนของสถาบันครอบครัวตามแบบต่างๆ และสถาบันอื่นๆ ของสังคมที่ถ่ายทอดต่อๆ กันมาของบุคคล เกิดการเรียนรู้และสร้างสมประสบการณ์ในตัวบุคคลเป็นไปตามช่วงอายุและวัย เมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นแล้วก็จะเกิดการตอบสนองของสรีระ เกิดอารมณ์และความรู้สึกต่อสิ่งเร้าในรูปแบบต่างๆ ตามประสบการณ์ของบุคคล เนื่องจากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมานั้นบางครั้งผู้แสดงอาจรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว อาจวัดได้หรือวัดไม่ได้ด้วยเครื่องมือวัด แต่ถือว่ากระบวนการขัดเกลามีบทบาทที่สำคัญที่สุด ผู้วิจัยเห็นว่ารัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทช่วยเหลือและส่งเสริมสถาบันที่เกี่ยวข้องในการช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดีงามให้เกิดขึ้นกับตัวบุคคลให้มีความมั่นคงอย่างยั่งยืน ส่วนพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาจากตัวบุคคลนั้น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจะสำเร็จได้หรือไม่ มีปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องหลายด้านและที่สำคัญมากในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองนั้น ต้องเกิดมาจากจิตสำนึกภายในตัวตนและการเอาใจใส่ของบุคคลมากกว่าและผลของการแสดงพฤติกรรมออกมานั้นเสมือนบุคคลนั้นได้ปลดปล่อยบางสิ่งบางอย่างออกจากตัวตน

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

๒.๓.๑ ความหมายการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ ความหมาย การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ดังนี้

ประทักษ์ ลิขิตเลอสรวง[ØØ] กล่าวไว้ว่า การกระทำผิดกฎหมาย คือ การไม่ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับที่สังคมกำหนดไว้

ทวีศักดิ์ ธนาคม และคณะ[ØÙ] กล่าวไว้ว่า เด็กที่กระทำผิด คือ เด็กเกเร เร่ร่อน ขอทาน หนีโรงเรียน แต่ที่รุนแรงที่สุด คือ การกระทำผิดกฎหมายที่จัดอยู่ในประเภทความผิดบางลักษณะในศาลคดีเด็กและเยาวชน คือ การทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ กระทำอนาจาร ขมขืน กระทำชำเรา การกระทำผิดว่าด้วยอาวุธปืนและวัตถุระเบิด

เสริม ปุณณะหิตานนท์[ØÚ] ได้กล่าวไว้ว่า การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน หมายถึง พฤติกรรมที่ขัดแย้งกับความต้องการในค่านิยมของวัฒนธรรมที่ครอบงำวิถีชีวิตของเยาวชน นั่นก็คือ พฤติกรรมที่ฝ่าฝืนค่านิยม

[ØØ] ประทักษ์ ลิขิตเลอสรวง, อ้างแล้ว, หน้า ๙ – ๒๑.

[ØÙ] ทวีศักดิ์ ธนาคม และคณะ, **พัฒนาการของครอบครัวและเด็ก**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๔), หน้า ๑๒.

หลัก ซึ่งเป็นระบบที่ก่อรูปลักษณะนิสัยใจคอของเยาวชน การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนจึงมีความหมายไปในทางพฤติกรรมบางรูปแบบที่ขัดแย้งหรือต่อต้านสังคม ทำให้เกิดการเสียระเบียบทั้งในทางสังคมและตัวบุคคลและมีนัยความหมายครอบคลุมไปถึงผลของการใช้ค่านิยม วินิจฉัยความประพฤติว่าเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนาภายในกรอบของบรรทัดฐานและกฎหมายของสังคมด้วย เป็นความประพฤติที่มักจะมีผลกระทบต่อคนอื่นไปในทางที่เสียหาย ถึงแม้ตัวบุคคลซึ่งเป็นผู้เยาว์อาจจะได้รับความกระทบกระเทือนจากการกระทำผิดของตนเอง แต่ก็ไม่สำคัญเท่ากับข้อเท็จจริงที่ว่าพฤติกรรมใดที่มีผลกระทบต่อกลุ่มไปในทางที่ไม่ดี พฤติกรรมนั้นก็มักจะถือว่าเป็นการต่อต้านสังคม

บีนาด (Benard Russell) ได้ให้คำนิยามเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดคือเด็กและเยาวชนชายหญิงที่ศาลได้พิสูจน์และพบความจริงว่าได้กระทำการละเมิดพระราชบัญญัติของประเทศของรัฐหรือของท้องถิ่น เขาอาจถูกจับโดยตำรวจหรือส่งไปศาลโดยพ่อแม่หรือโรงเรียน

เจมส์ (James Dairs)[ÙÑ] ได้ให้ความหมายของเด็กและเยาวชนกระทำผิด ดังนี้

"Juvenile Delinquency" เป็นแนวความคิดทางกฎหมาย เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายหรือเทศบัญญัติของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งมีอายุต่ำกว่าเกณฑ์อายุของผู้ใหญ่ตามกฎหมายของชุมชนนั้น โดยมิได้รวมการประพฤติตนไม่สมควร ตั้งแต่ระดับธรรมดาจนถึงขั้นร้ายแรงของเด็กและเยาวชน แต่จะรวมเฉพาะการประพฤติที่ละเมิดกฎหมายเท่านั้น

จอห์น สจ๊วต มิลล์[ÙÒ] ได้กล่าวไว้ว่า การกระทำจะผิดหรือถูกขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่ว่ามันจะก่อให้เกิดประโยชน์เพียงใด สิ่งที่เป็นประโยชน์ก็ คือ สิ่งที่ก่อให้เกิดความสุขหรือหลุดพ้นจากทุกข์ การกระทำที่พาไปสู่ความสุขแก่คนจำนวนมาก เป็นการกระทำที่ถูกต้องเป็นความดี ดังนั้นจึงต้องพิจารณาสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ใช้การคำนวณอย่างถี่ถ้วน การกระทำที่ผิดก็ คือ ทำให้เกิดผลทางความทุกข์แก่คนจำนวนมาก

สง่า ลีละสมิต[ÙÓ] ได้กล่าวไว้ว่า เด็กที่กระทำผิด หมายความว่า เด็กที่กระทำความผิดอาญา รวมทั้งเด็กที่กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดสำหรับเด็กและเยาวชนและต้องมีหลักเกณฑ์ที่จะกำหนดให้ความประพฤติอย่างใด เข้าข่ายเป็นการกระทำความผิดของเด็กหรือเรียกว่า เด็กกระทำผิด มีคำอธิบายที่ให้หลักเกณฑ์ไว้ว่าความประพฤติของเด็กอย่างใดถึงขีดที่บ้านเมืองจะต้องเอาใจใส่ จะปล่อยให้เป็นปัญหาของครอบครัวโดยลำพังไม่ได้ แบ่งได้เป็น ๒ หลักเกณฑ์ ดังนี้

หลักเกณฑ์ที่ ๑ จำแนกเด็กกระทำผิด ออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๑) เด็กที่กระทำผิดกฎหมายอาญา

ØÚ เสริม ปุณณะหิตานนท์, **การกระทำผิดในสังคม สังคมวิทยาและพฤติกรรมเบี่ยงเบน,** (กรุงเทพมหานคร ; จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๘๘ – ๘๙.

ÙÑ สุริย์ กาญจนวงศ์ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๑๐ – ๑๑.

ÙÒ จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และ คณะ, **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร ; มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑๐.

ÙÓ สง่า ลีละสมิต, **กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน** , (กรุงเทพมหานคร ; โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๕), หน้า ๑๖ – ๑๗.

๒) เด็กที่ปรับตัวให้เข้ากับบรรทัดฐานทางสังคมไม่ได้ (Socially Maladjusted)

๓) เด็กที่จำต้องได้รับการสงเคราะห์และคุ้มครอง (In need of care and Protection)

หลักเกณฑ์ที่ ๒ จำแนกการกระทำผิดของเด็กว่าเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนบรรทัดฐาน (Norms) ข้อใดข้อหนึ่ง ดังนี้

๑) บรรทัดฐานความผิดตามกฎหมาย (Crime Norms)

๒) บรรทัดฐานทางสวัสดิภาพเด็ก (Child Welfare norms) หมายความว่า ฝ่าฝืนเกณฑ์ปกติในด้านความเป็นอยู่ของเด็ก

๓) บรรทัดฐานทางการศึกษา (Educational norms) หมายความ ว่าฝ่าฝืนเกณฑ์ปกติในด้านความประพฤติของเด็กที่อยู่ในวัยเรียน

จากความหมายพอสรุปได้ว่า การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน ๑๐ ปี แต่ไม่เกิน ๑๘ ปีบริบูรณ์ ได้กระทำตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่ามีความผิด สำหรับเด็กและเยาวชน กระทำความผิดกฎหมายอาญา กระทำการละเมิดพระราชบัญญัติของประเทศของรัฐหรือของท้องถิ่น ที่ศาลได้พิสูจน์พบความจริงและมีคำพิพากษาโดยใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนเพื่อการบำบัดแก้ไขความประพฤติ

๒.๓.๒ สาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมีสาเหตุแตกต่างกันตามลักษณะของบุคคล เวลาและสถานการณ์ สาเหตุที่เกิดจากตัวของเด็กและเยาวชนเอง ความผิดปกติทางร่างกายหรือจิตใจหรือเกิดจากพันธุกรรมของเด็กและเยาวชน เป็นมูลเหตุผลักดันส่งเสริมให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่งอาจจำแนกได้เป็น ๒ สาเหตุใหญ่ๆ ดังนี้[ÙÔ]

ก. พันธุกรรม

๑) สติปัญญาและจิตใจ ในทางวิชาการยอมรับกันว่า สติปัญญา อุปนิสัยบางอย่างและโรคบางอย่างสามารถถ่ายทอดจากพ่อแม่สู่ลูกได้ ปัญญาอ่อน จิตใจบกพร่อง ซึ่งเป็นมูลเหตุให้เด็กมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดได้ง่าย[ÙÕ]

๒) ร่างกายและโรค ลักษณะร่างกายที่ผิดปกติ พิการ และโรคบางอย่าง ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากพ่อแม่ ทำให้เด็กมีปมด้อย มีจิตใจ ความรู้สึกนึกคิดและมองโลกต่างไปจากคนทั่วไป ทำให้มีพฤติกรรมก้าวร้าวและต่อต้านบรรทัดฐานของสังคม[ÙÖ]

[ÙÔ] เนตรพร กาญจนเตระ, **เอกสารการสอนวิชากฎหมายความผิดเด็ก ชุดที่ ๑**, http://ajanmayka.blogspot.com/2011/04/1.html, 16 January 2012.

[ÙÕ] ประภาศ อวยชัย, **บทบาทของศาลคดีเด็กและเยาวชนกับความมั่นคงของชาติ การเปิดศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดระยอง**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีอักษรณ์เมาทิตย สถานฝึกอบรมบ้านกรุณา, ๒๕๒๖), หน้า ๕ –๖.

นักจิตวิทยา อธิบายสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนเอาไว้ว่า การกระทำความผิดนั้นอาจเกิดจากความผิดปกติของร่างกายหรือทางจิต ซึ่งอาจมีมาตั้งแต่กำเนิด หรือเกิดขึ้นภายหลังความเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะผลักดันให้อารมณ์ของบุคคลแปรปรวน ยิ่งเป็นเด็กหรือเยาวชน ก็อาจจะทำให้เกิดการขาดความยับยั้งชั่งใจ ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ มีพฤติกรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมและคนรอบข้างและกระทำความผิดได้ง่าย ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่รุนแรง[Ù×]

สำนักปฏิฐานนิยม (Positive School)[ÙØ] มีหลักการว่า การศึกษาถึงสาเหตุของอาชญากรรมนั้น ควรจะได้กำหนดการศึกษาค้นคว้าเฉพาะอาชญากรรมเป็นรายๆ ไป ไม่ใช่เป็นการศึกษาในด้านปรัชญา กฎหมายหรือกระบวนการพิจารณาคดีและให้นำหลักวิทยาศาสตร์มาวิเคราะห์ สาเหตุของการกระทำผิดและการบังคับใช้กฎหมาย ต้องคำนึงถึงสาเหตุและพื้นฐานดั้งเดิมของผู้กระทำความผิด เพราะการที่คนจะกระทำผิดนั้น เกิดจากการที่ถูกกดดันและบีบคั้นจากแรงกดดันทางร่างกาย จิตใจ หรือสภาพแวดล้อม เกิดจากความบกพร่องทางพันธุกรรมหรือกายภาพ ซึ่งเป็นสาเหตุให้ผู้กระทำผิดไม่มีโอกาสใช้เหตุผลไตร่ตรองถึงผลดี ผลเสียของการกระทำ[ÙÙ] และได้ศึกษาค้นคว้าตัวอาชญากรโดยยึดหลักการที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัจจัยของอาชญากรรม โดยใช้หลักของวิทยาศาสตร์ (Sciencific) เข้ามาตัดสิน การใช้หลักทางวิทยาศาสตร์ศึกษาปัญหาของแต่ละบุคคลและนิยามพิจารณาความหมายของอาชญากรรมในแง่ของพฤติกรรมศาสตร์ไม่ใช่แง่ของกฎหมาย อีกต่อไป ปรัชญาของการลงโทษจึงเปลี่ยนไปจากการแก้แค้นหรือการลงโทษเพื่อยับยั้งมาเป็น การแก้ไขและให้การบำบัดรักษา ผู้ประพฤติผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวคิดปฏิฐานนิยม (Positive School) ถูกนำมาใช้ในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดโดยมีการพิจารณาตัดสินกำหนดวิธีการแก้ไขเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเป็นรายๆ ไปโดยวิเคราะห์ถึงสาเหตุ สภาพปัญหา และสภาพแวดล้อมของเด็กแต่ละคนและการกำหนดวิธีการดังกล่าวจะเป็นไปเพื่อมุ่งบำบัด ฟื้นฟู ผู้กระทำผิด ไม่ใช่การลงโทษให้เข็ดหลาบ สำหรับประเทศไทยได้นำแนวคิดและหลักการปรัชญา สำนักปฏิฐานนิยม (Positive School) มาใช้ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน

เชลดอน[ÙÚ] นักจิตวิทยา ได้พัฒนาความคิดเกี่ยวกับรูปร่างของมนุษย์ที่มีผลต่อการก่ออาชญากรรม โดยได้ศึกษารูปร่างของมนุษย์และเปรียบเทียบกับอารมณ์ สรุปว่ามนุษย์มีลักษณะทางกาย ๓ แบบ คือ

[ÙÖ] ประเทือง ธนิยผล, **กฎหมายกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว**, ภาควิชากฎหมายทั่วไป คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑), หน้า ๖ – ๗.

[Ù×] เมธาพร กาญจนเตระ, อ้างแล้ว , http://ajanmayka.blogspot.com/2011/04/1.html, 16 January 2012.

[ÙØ] จารุวรรณ ริอำโพน, การดำเนินงานและการฝึกเยาวชนกระทำผิด การศึกษาเฉพาะการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๕.

[ÙÙ] อรัญ สุวรรณบุปผา, **หลักอาชญาวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๘), หน้า ๘.

[ÙÚ] ป. รัตนปัญญา, **การป้องกันอาชญากรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๗ – ๗๐.

๑) แบบเอคโตมอร์ฟ มีลักษณะผอม หนังหุ้มกระดูก ไม่มีเนื้อ
๒) แบบเอนโดมอร์ฟ มีลักษณะอ้วนเตี้ย เนื้อมาก
๓) แบบเมโซมอร์ฟ มีกล้ามเนื้ออย่างนักกีฬา มีความแข็งแรง บึกบึน

ลักษณะอารมณ์ของมนุษย์ แบ่งออกเป็น ๓ แบบ คือ

๑) แบบวิสเซอโรโทเนีย เป็นคนชอบความสะดวกสบาย ชอบสังคม ชอบรับประทาน ดื่ม
๒) แบบโซมาโตโทเนีย เป็นคนชอบออกกำลังกาย ชอบแสดงความคิดเห็น
๓) แบบเซโบรโทเนีย เป็นคนตั้งใจจริง ชอบเก็บความรู้สึก ซ่อนความรู้สึก

ลักษณะของร่างกายมนุษย์สัมพันธ์กับลักษณะอารมณ์โดยได้ศึกษาควบคู่กับบุคลิกภาพและปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม ผลปรากฏว่า เด็กเกเรที่กระทำผิดกฎหมายมีลักษณะของร่างกายประเภทเมโซมอร์ฟและมีลักษณะทางอารมณ์ประเภทโซมาโตโทเนียหรือโซมาโตไทพ์ ขนาดของร่างกายและรูปร่างของเด็กทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกัน แต่กลุ่มอาชญากรส่วนใหญ่มีรูปร่างล่ำสันอย่างนักกีฬา มีส่วนน้อยที่มีรูปร่างบอบบาง ส่วนใหญ่เป็นพวกที่มีกำลังงานเหลือ คนหุนหัน ใจร้อน ชอบแสดงตัว ก้าวร้าว ชอบทำลาย เป็นพวกที่มีอารมณ์รุนแรง

ฮูตัน[ÚÑ] นักมานุษยอาชญาวิทยา ชาวอเมริกัน ได้ศึกษาพบว่า อาชญากรประเภทต่างๆ มีลักษณะโดยส่วนรวมแล้ว ผู้กระทำจะมีความแตกต่างกับผู้มิได้กระทำผิดในเรื่องจริยธรรม เชาว์ ลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางยีน สรุปได้ดังนี้

๑) อาชญากรรมเป็นผลมาจากความต่ำต้อยทางด้านชีวภาพ
๒) อาชญากรรมแต่ละชนิด มีลักษณะของความต่ำต้อยทางกายภาพที่แตกต่างกัน
๓) คนแต่ละเชื้อชาติ ประกอบอาชญากรรมแตกต่างกันไป

ข. สาเหตุจากสิ่งที่อยู่รอบข้างตัวเด็กและเยาวชนและสภาพสังคม

สาเหตุทั่วๆ ไป ได้แก่ ครอบครัว เพื่อนบ้าน โรงเรียน สถานที่อยู่อาศัย เพื่อนและบุคคลรอบข้าง สถานเริงรมย์ สภาวการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สื่อมวลและอื่นๆ การขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น หรือยังเกิดความวุ่นวายในสังคม

๑) ครอบครัว

การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวเป็นการให้ความรู้และประสบการณ์ เพื่อเป็นการวางแผนให้เด็กดำเนินชีวิตต่อไปในสังคม ทั้งนี้เพราะครอบครัวเป็นสถาบันแห่งแรกที่เด็กได้เรียนรู้ทักษะที่จะอยู่ในสังคม ทั้งขนบธรรมเนียม

[ÚÑ] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗ – ๗๐.

ประเพณี วัฒนธรรม จริยธรรมความคิด และค่านิยมของสมาชิกในสังคม การอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดามีผลต่อลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ และการแสดงออกของเด็ก รวมทั้งการมีพฤติกรรมการกระทำผิดของเยาวชน[ÚÒ]

ครอบครัวรวมทั้งสมาชิกเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมขัดเกลาบุคลิกภาพและอุปนิสัยที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน เพราะบิดามารดาเป็นเสมือนครู เสมือนเพื่อนและสิ่งแวดล้อมที่เด็กและเยาวชนได้พบเห็นตั้งแต่จำความได้ ดังนั้นถ้าบิดามารดามีความเข้าใจธรรมชาติและความต้องการของบุตร มีความประพฤติที่ดีงามมีความรักใคร่กลมเกลียว เป็นผู้มีเหตุผลและมีความคิดสร้างสรรค์ ก็จะเป็นแบบอย่างให้บุตรมีพฤติกรรมที่เหมาะสม ปัญหาจากครอบครัวที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเกิดจากสาเหตุ ดังนี้

๑.๑) ครอบครัวไม่สามัคคี หรือไม่ปรองดองกัน (Family Disorganization) เด็กและเยาวชนจะเป็นผู้มีอารมณ์และจิตใจก้าวร้าว พูดจาหยาบคายทำให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน

๑.๒) ครอบครัวไม่มีความสุขและความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวไม่ดี พ่อแม่ทะเลาะทุบตี ทำร้ายกันเป็นประจำหรือเลิกร้างกันไป เรียกว่า บ้านแตก (Broken Home) ก็จะเป็นผลร้ายแก่เด็กอย่างมาก ทำให้เด็กและเยาวชนขาดความรักความอบอุ่น เกิดปมด้อย สภาพจิตใจเสื่อมโทรมพยายามหาสิ่งชดเชย และอาจแสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะที่เป็นปัญหาหรือไม่สมควรทำให้เด็กมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เกเร มองโลกในแง่ร้ายหากเด็กทนสภาพในครอบครัวไม่ได้ก็จะหนีออกจากบ้านเป็นเด็กเร่ร่อนจรจัด มั่วสุมเสพยาเสพติดและกระทำความผิดในที่สุด[ÚÓ]

๑.๓) ครอบครัวที่บิดามารดาประพฤติตนไม่ดี บิดามารดาติดยาเสพติด สุราหรือการพนัน การกระทำที่เป็นแบบอย่างไม่ดีแก่บุตร หรือบิดามารดาสั่งสอนให้บุตร ประพฤติชั่วเสียเอง เพื่อหวังประโยชน์จากการกระทำผิดของบุตร

๑.๔) ครอบครัวยากจน อาศัยอยู่ในแหล่งชุมชนแออัดหรือแหล่งเสื่อมโทรม สิ่งแวดล้อมเต็มไปด้วยมิจฉาชีพ คนจรจัด และแหล่งมั่วสุมอบายมุข บิดามารดาประกอบอาชีพเป็นกรรมกรที่ใช้แรงงานหาเช้ากินค่ำ ไม่มีเวลาเอาใจใส่ ไม่มีเวลาให้ความรักความอบอุ่นอย่างเพียงพอแก่บุตร จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บุตรมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน เกะกะเกเร หนีโรงเรียน ติดยาเสพติด

๑.๕) ครอบครัวที่บิดามารดาปล่อยปละละเลย ไม่ดูแลเรื่องความเป็นอยู่ ไม่ให้การศึกษาเล่าเรียน ไม่เอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนขัดเกลาบุตร ไม่มีเวลาให้ความรักความอบอุ่น

๑.๖) ครอบครัวที่บิดามารดาขาดการศึกษาที่จะนำความรู้มาอบรมสั่งสอนบุตร หากจะเข้มงวดก็จะเข้มงวดเกินไปหรือหากจะตามใจก็จะตามใจมากเกินไป บุตรจึงมีพฤติกรรมที่ผิดแผกแตกต่างจากมาตรฐานสังคม[ÚÔ]

[ÚÒ] จิตกมล สังข์ทอง, การศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อวินัยในตนเองของวัยรุ่น, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต** สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๓๔.

[ÚÓ] ประโท้อง ธนียผล, อ้างแล้ว, หน้า ๘.

[ÚÔ] สุริย์ กาญจนวงศ์ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๒๗.

เชอร์ดอน และ กูลค์ (Sheldon and Glueck)[ÚÕ] ได้ให้ความหมายของ "ครอบครัวบกพร่อง" หมายถึง "การขาดความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เด็กขาดผู้อบรมและให้คำแนะนำ เด็กไม่รู้จักใช้เวลาว่างและขาดนันทนาการ ประการสุดท้าย ขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในครอบครัว" สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การที่สังคมในเมืองต้องทำงานแข่งกับเวลา บิดามารดาย่อมมีเวลาให้กับบุตรน้อย หรือบางรายเห็นความสำคัญของวัตถุมากกว่าความสำคัญทางด้านจิตใจ มีเด็กบางคนที่ไม่เคยพบหน้าพ่อเป็นเวลาเกือบปี ทั้ง ๆ ที่อยู่ในบ้านเดียวกัน จึงเกิดเป็นปัญหาครอบครัว เรียกว่า เด็กขาดความอบอุ่นและความรัก ต้องหันหน้าเข้าพึ่งสิ่งที่เป็นที่พึ่งทางใจโดยการหันหน้าเข้าหาสิ่งที่ผิดกฎหมายโดยการกระทำผิด เพราะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง บางครอบครัวเลี้ยงลูกอย่างทะนุถนอมเกินไป เด็กไม่สามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้ ทุกอย่างพ่อแม่เป็นผู้ตัดสินใจให้จนเป็นผู้อ่อนแอพึ่งตนเองไม่ได้ บางครอบครัวบ้านแตกสาแหรกขาด เด็กไม่รู้จะหันหน้าไปพึ่งใครเพราะบิดามารดาแยกกันอยู่ ทำให้ขาดความรัก ความเข้าใจ

ประการต่อมา เด็กที่ถูกทอดทิ้งไม่เอาใจใส่จากพ่อแม่ ซึ่งพบได้ในเด็กที่หนีออกจากบ้านและโรงเรียน และเด็กที่กระทำผิดทั้งหลาย เด็กเหล่านี้จะแสดงความโกรธที่เขารู้สึกมาเป็นเวลานาน ซึ่งจะไม่แสดงที่บ้านแต่จะแสดงในรูปของพฤติกรรมเกเรในที่ต่างๆ จะเข้ารวมกลุ่มกัน เนื่องจากการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสามารถให้ความรู้สึกของการเป็นเจ้าของและการเป็นที่ต้องการ ซึ่งจะสามารถช่วยให้เด็กเหล่านี้จัดการกับความรู้สึกขาดอารมณ์ ในขณะเดียวกันก็ให้ความหมายของการปลดปล่อยความก้าวร้าวออกมาในกลุ่มได้โดยกิจกรรมเกเรต่าง ๆ[ÚÖ]

โทบี่ แจ็คสัน (Toby Jackson)[Ú×] ได้ศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัว มีผลต่อทัศนคติของเด็กที่มีต่อสังคมทั่วไปอย่างมาก นอกจากนี้ ยังมีผลต่อพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกอีกด้วย

ดาเคย์ (Darey John)[ÚØ] ซึ่งได้ศึกษาลักษณะของครอบครัวที่ไม่เหมาะสม อันส่งผลต่อพัฒนาการทางลบของวัยรุ่น และพบว่าเด็กที่มีพฤติกรรมกระทำผิดนั้น (Delinquent Behavior) มาจากครอบครัวที่พ่อแม่ทอดทิ้งไม่สนใจ

แฟรงค์ (Frank Bronfenbranner)[ÚÙ] ได้ศึกษาพบว่า เด็กที่มีความคิดว่าพ่อแม่ขาดความใจใส่ และไม่มีความแน่นอนในการลงโทษมักจะแสดงความรู้สึกของการมองโลกและอนาคตในแง่ร้าย และในที่สุดก็จะเข้าไปพัวพันกับพฤติกรรมที่ต่อต้านสังคม

ÚÕ อรัญ สุวรรณบุปผา, อ้างแล้ว, หน้า ๑๐ – ๑๑.

ÚÖ สุรีย์ กาญจนวงศ์ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๑๑.

Ú× ประโท้อง ธนิยผล, อ้างแล้ว, หน้า ๗.

ÚØ สุรีย์ กาญจนวงศ์ และคณะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐ – ๑๑.

ÚÙ จิตรา เฟ้าทรัพย์, การศึกษาทัศนคติของเด็กวัยรุ่นที่ติดยาเสพติดที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา, **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตมหาวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๐.

ไซมอนด์ (Symonds) ได้ศึกษาพบว่า พ่อแม่ที่ทอดทิ้งลูก ขาดความเอาใจใส่ดูแล จะทำให้ลูกมีลักษณะเป็นคนก้าวร้าว ชอบพูดปดและลักเล็กขโมยน้อย

เชลดอน และ กลูเอค (Sheldon and Glueck)[ÚÚ] ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเกเรของเด็ก กับการเข้มงวดและการปล่อยปละละเลยของบิดามารดา ในเรื่องวินัย ผลการวิจัยพบว่า เด็กเกเรมาจากครอบครัวที่บิดามารดามีความเข้มงวดเกินไป ทางด้านวินัย หรือปล่อยปละละเลยเกินไป นอกจากนี้การที่บิดามารดาเอาใจใส่สนใจดูแล ตลอดจนให้การอบรมเลี้ยงดูแก่เด็กและเยาวชน การอบรมเลี้ยงดูมีผลอย่างยิ่งต่อการมีพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก เพราะเด็กจะรับรู้พฤติกรรมของพ่อแม่ที่ปฏิบัติตนต่อเด็ก

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ[ÒÑÑ] กล่าวไว้ว่า การถูกอบรมเลี้ยงดู คือ การที่บิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็กปฏิบัติต่อเด็ก และเรียกร้องให้เด็กปฏิบัติต่อตนและต่อผู้อื่นในทำนองต่างๆ การอบรมเลี้ยงดู คือ การที่ผู้เลี้ยงดูกับเด็กมีการติดต่อเกี่ยวข้องกัน อันเป็นทางให้ผู้เลี้ยงดูสามารถให้รางวัลหรือลงโทษต่อการกระทำต่างๆ ของเด็กได้ ทำให้เด็กได้เลียนแบบผู้เลี้ยงดูอีกด้วย ส่วนการที่ผู้เลี้ยงดูจะส่งเสริมหรือขัดขวางลักษณะหรือพฤติกรรมใดๆ ของเด็กย่อมขึ้นอยู่กับความนิยมของสังคมหรือของกลุ่มที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กนี้ ผู้เลี้ยงดูจะถ่ายทอดลักษณะต่างๆ ในสังคมนั้นให้แก่เด็ก ถ้าผู้เลี้ยงดูมาจากกลุ่มหรือส่วนของสังคมที่แตกต่างกัน แน่นอนว่าเขาเหล่านั้นจะใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กแตกต่างกันไปได้ด้วยทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความเชื่อ ลักษณะนิสัย และความเคยชินของคนในแต่ละกลุ่มซึ่งแตกต่างกัน

ฮันล็อค (Hurlock) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดู เป็น ๓ แบบ ดังนี้

๑) การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (Democratic Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าบิดามารดาปฏิบัติตนอย่างยุติธรรม บิดา มารดา มีความอดทนไม่ตามใจจนเกินไป และเข้มงวดกวดขันจนเกินไป ยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของบุตร ให้ความร่วมมือแก่บุตรตามโอกาสอันควร

๒) การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันหรือแบบเผด็จการ (Autocratic Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าบิดามารดาก้าวก่ายเรื่องส่วนตัวของตนเอง ยับยั้งการแสดงออก ทำให้ตนเองรู้สึกผิดเมื่อแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ถูกบังคับให้ทำตามความต้องการของบิดามารดา และบิดามารดาใช้คำพูดที่ทำให้ตนเองรู้สึกอับอาย

๓) การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (Laissez-faire Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าตนได้รับการตามใจ ไม่ได้รับการเอาใจใส่และไม่ได้รับคำแนะนำช่วยเหลือเท่าที่ควร

[ÚÚ] อุรุดา สุดมี, การอบรมเลี้ยงดูกับความสามารถในการคิดหาเหตุผลเชิงตรรกศาสตร์และความรับผิดชอบของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น, **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต,** (บัณฑิตมหาวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๓๓.

[ÒÑÑ] ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, ปัจจัยทางจิตวิทยานิเวศที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดาไทย, **รายงานการวิจัย** สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๘, หน้า ๓๓ - ๓๔.

จากปรัชญาชีวิตของ คาลิล ยิบราน เสนอแนะให้พ่อแม่ปฏิบัติตนเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูลูกโดยคำนึงสิ่งต่อไป นี้[ÒÑÒ]

๑) พึงระลึกว่าลูกมีความเป็นตัวของเขาเอง ซึ่งเป็นอิสระจากพ่อแม่ แม้เขาจะได้รับการถ่ายทอดลักษณะบางอย่างมาจากบรรพบุรุษ แต่เขาก็ไม่ใช่คนคนเดียวกับบุคคลเหล่านั้น เขาจึงไม่มีวันที่จะเหมือนบรรพบุรุษของเขาทั้งหมด เขามีเอกลักษณ์ของเขา

๒) ลูก เป็นลูกของพ่อแม่ แต่ไม่ใช่สมบัติส่วนตัวที่พ่อแม่คิดจะทำอย่างไรก็ได้เพราะเขามีชีวิตจิตใจ

๓) จงให้การอบรมสั่งสอนด้วยความรักที่จะช่วยเสริมให้เขามีความคิดสร้างสรรค์ ไม่ใช่สอนให้เขาคิดหรือทำเฉพาะในสิ่งที่พ่อแม่เคยคิดหรือเคยทำเท่านั้น เพราะลูกเองก็มีความคิดที่เป็นของเขาโดยเฉพาะ

๔) ไม่ควรคาดหวังและพยายามทำให้เขาเป็นหรือทำในสิ่งที่พ่อแม่คาดหวังโดยไม่สนใจต่อความสนใจ ความถนัดและความสามารถของเขา เพราะอนาคตเป็นสิ่งที่ลูกจะต้องเป็นผู้เผชิญด้วยตนเอง

๕) พ่อแม่ควรพยายามปรับตัวให้ทันต่อยุคสมัยของลูก แต่ไม่ควรที่จะพยายามให้ลูกหยุดนิ่งหรือย้อนถอยมาอยู่ในยุคสมัยของตนเอง เพราะโลกย่อมมีวิวัฒนาการและสังคมมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

๖) พ่อแม่ควรทำตัวประดุจคันธนูที่พร้อมจะส่งลูกธนู คือ ลูก ออกไปให้ไกลที่สุด เพื่อพบกับความก้าวหน้าให้มากที่สุดเท่าที่สายตาและความสามารถของพ่อแม่จะมองเห็นและสามารถส่งเสริมลูกได้

๒) สถาบันการศึกษา

โคเฮน (Cohen)[ÒÑÓ] กล่าวถึง บทบาทของโรงเรียนและการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ไว้ว่า "โรงเรียนเป็นสถาบันที่ส่งเสริมด้านการศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างบุคลิกภาพและพฤติกรรมของวัยรุ่น ไปสู่ชีวิตในวัยผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ ทั้งการปรับปรุงตัวเข้ากับภาพแวดล้อม และความเปลี่ยนแปลงของสังคม การมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและก่อให้เกิดการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาน้อย หรือไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาเลย สำหรับในประเทศที่กำลังพัฒนามีเหตุผลเชื่อได้ว่าอุปสรรคที่สำคัญของการศึกษา เกิดจากภาวะความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ และความต้องการที่จะใช้กำลังแรงงานของเด็ก เหตุนี้เป็นผลให้เด็กต้องหยุดระงับจากการศึกษาเล่าเรียนเพื่อที่จะหารายได้เลี้ยงตัวเอง หรือนำมาช่วยเหลือครอบครัวก่อนถึงวัยอันสมควร ภาวะเช่นนี้ย่อมบั่นทอนความก้าวหน้าทางการศึกษาของเด็กโดยปริยาย ซึ่งมีผลให้เด็กกลายสภาพเป็นผู้กระทำผิดในเวลาต่อมา อุปสรรคและข้อขัดข้องของการศึกษาก็มิใช่จะเกิดจากภาวะเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว ในเมื่อการจัดการศึกษาอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของโรงเรียน โรงเรียนจึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อชีวิตและอนาคตของเด็กและเยาวชน เพราะโรงเรียนอาจจะช่วยป้องกันเด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและกระทำผิด ให้กลับตนเป็นคนดีได้"

[ÒÑÒ] ระวี ภาวิไล, **ปรัชญาชีวิต**, แปลจากบทกวีของ คาลิล ยิบราน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศึกษิตสยาม, ๒๕๑๖), หน้า ๑๘.

[ÒÑÓ] สุริย์ กาญจนวงศ์ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๗๕.

สุรา จันทร์สอน[ÒÑÔ] ได้กล่าวไว้ใน จิตวิทยาเด็กเกเร เรื่องโรงเรียนกับการกระทำผิดของเด็ก พบว่า โรงเรียนกับเด็กมีความสัมพันธ์กันมาก และความสัมพันธ์นั้นก็แตกต่างไปในแต่ละแห่ง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับเด็กในสลัมย่อมแตกต่างไปจากความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน และเด็กในย่านชานเมืองหรือเด็กในเมือง ปัญหาครูและระบบโรงเรียนก็เช่นเดียวกันย่อมมีปัญหาแตกต่างกันไปตามสภาพท้องที่ที่โรงเรียนตั้งอยู่ โรงเรียนในสลัมอาจประสบปัญหา การขาดอุปกรณ์ ขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ ขาดการสนับสนุนจากภายนอก โรงเรียนจึงเป็นส่วนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการฝึกอบรมเยาวชน ดังนั้นโรงเรียนต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตร วิธีการสอนเพื่อให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จ ให้เด็กยึดมั่นเป้าหมายและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป นอกจากนี้โรงเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็กอยู่มาก ทั้งในแง่ปัญหาที่โรงเรียนก่อขึ้นมาเอง และในแง่ที่เกิดจากความสัมพันธ์กับเด็กและโรงเรียนซึ่งมีข้อที่ควรพิจารณาอยู่ ๒ ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง โรงเรียนขาดความสนใจที่จะแสวงหาวิธีและแนวทางปฏิบัติ เพื่อช่วยเหลือเด็กให้เอาชนะสิ่งที่จะชักนำเด็กไปสู่กระทำผิด

ประการที่สอง โรงเรียนบางแห่ง เป็นตัวการทางอ้อมให้เด็กกระทำผิด โดยการสร้างสิ่งแวดล้อมให้เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความคิดริเริ่ม มีทัศนคติไปในทางลบ และคิดว่าตนเองเป็นบุคคลไม่พึงปรารถนาของสังคม ดังนั้นโรงเรียนมีส่วนคล้ายคลึงกับครอบครัว คือ เป็นสถาบันที่มีส่วนอบรมสั่งสอน ควบคุม เสริมสร้างบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในรูปของการจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งทางด้านการเรียนและนันทนาการ การมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและกระทำผิดจะมีความเกี่ยวพันกับโรงเรียนเช่นเดียวกับครอบครัว และกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นมานั้น จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนและกระทำผิดของเด็กและเยาวชนหรือป้องกันการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้ เด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและกระทำผิดพวกนี้นับได้ว่าเป็นพวกที่มีความล้าหลังในทางการเรียน คนพวกนี้จะมองเห็นว่าโรงเรียน เป็นสิ่งที่ทำให้เขาไม่พอใจ คอยคุกคามความรู้สึกส่วนตัวของเขา มีลักษณะดังนี้

๑) เป็นผู้ที่ประสบความล้มเหลวในการเรียน
๒) เป็นผู้ที่ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมและไม่มีความเห็นอกเห็นใจจากครู
๓) เป็นผู้ที่ถูกละเลย ทอดทิ้ง หรือครูดูแลไม่ทั่วถึง
๔) นักเรียนไม่มีโอกาสได้พักผ่อนหย่อนใจบ้าง
๕) ขาดเรียนเป็นประจำ ผู้ปกครองและครูไม่เอาใจใส่เด็กเท่าที่ควร

วอลเตอร์ และ เคนเน็ท (Walter E. Chafer และ Kenneth Polk)[ÒÑÕ] ได้กล่าวไว้ว่า การกระทำผิดของเยาวชนเป็นผลส่วนหนึ่งของประสบการณ์ในทางลบจากโรงเรียนเพราะข้อบกพร่องในทางการศึกษา โดยเฉพาะข้อบกพร่องที่ไม่สามารถแก้ไขเด็กชั้นต่ำของสังคมได้ เด็กพวกนี้ได้รับอิทธิพลจากบ้านหรือจากกลุ่มชนให้

[ÒÑÔ] สุรา จันทร์สอน, **จิตวิทยาเด็กเกเร**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๔), หน้า ๓๕.

[ÒÑÕ] สุรา จันทร์สอน, อ้างแล้ว, หน้า ๓๕.

ประพฤติผิดอยู่แล้วประกอบกับข้อบกพร่องของโรงเรียนกลับทำให้เด็กประพฤติผิดต่อไปอีก ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในด้านการศึกษาและความประพฤติ เด็กอาจจะได้รับอิทธิพลจากทางโรงเรียนโดยตรงก็ได้ อิทธิพลจากทางโรงเรียนจึงนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อสาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าปัจจัยทางด้านครอบครัวแต่อย่างใดเลย

ตามแนวคิดทฤษฎีของซัทเธอร์แลนด์ [ÒÑÖ] ได้นำเสนอว่าพฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการที่บุคคลได้เรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมและมีความเห็นด้วยกับพฤติกรรมที่ละเมิดกฎหมายนั้น ความผูกพันกับเพื่อนจะสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้และส่งเสริมสนับสนุนทั้งในด้านพฤติกรรมและความเห็นด้วยกับพฤติกรรมดังกล่าว เยาวชนที่มีความผูกพันกับกลุ่มเพื่อนที่เป็นคนดี มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมที่ดีและความเห็นด้วยกับพฤติกรรมที่ถูกกฎหมาย ในทางตรงข้ามเยาวชนที่มีความผูกพันกับกลุ่มเพื่อนที่เป็นอาชญากร จะมีแนวโน้มที่มีพฤติกรรมอาชญากรรมและเห็นด้วยกับพฤติกรรมอาชญากรรมบุคคลจะเรียนรู้ทั้งพฤติกรรมและความเชื่อในอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่อยู่ใกล้ชิดกับบุคคล ปัจจัย ๒ ประการที่อาจทำให้การคบหาสมาคมมีความจำกัด

ปัจจัยแรก คือ โอกาสในการกระทำผิด กล่าวคือ แม้ว่าบุคคลจะมีความเห็นด้วยกับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมาย แต่หากว่าบุคคลดังกล่าวไม่มีโอกาสกระทำผิดกฎหมาย บุคคลนั้นก็อาจจะไม่ประกอบอาชญากรรม บุคคลจะมองเห็นถึงการมีโอกาสในการกระทำผิดไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะประกอบอาชญากรรมด้วย ดังนั้นการที่บุคคลจะประกอบอาชญากรรมจะต้องเคยเรียนรู้และมีความชำนาญในการประกอบอาชญากรรมด้วย

ปัจจัยที่สอง คือ ทางเลือกพฤติกรรมอื่นนอกเหนือจากพฤติกรรมผิดกฎหมาย หากบุคคลมีทางเลือกที่ดีกว่าการประกอบอาชญากรรม บุคคลอาจจะไม่ตัดสินใจประกอบอาชญากรรมแม้ว่าจะมีความเห็นด้วยกับการกระทำผิดกฎหมาย อาชญากรบางคนเรียนรู้วิธีการโจรกรรมรถยนต์ และรู้ว่าเป็นหนทางเดียวที่จะหารายได้เลี้ยงตนเอง จึงเลือกประกอบอาชญากรรมในขณะที่บุคคลธรรมดาทั่วไปก็อาจเรียนรู้วิธีการโจรกรรมรถยนต์ แต่ไม่เลือกที่จะประกอบอาชญากรรม ทั้งนี้เนื่องจากมีทางเลือกอื่นที่ถูกต้องตามกฎหมาย

เด็กที่กระทำผิดไม่ใช่เป็นเด็กที่ไม่รู้จริยธรรมหากแต่ว่าพวกเขาไม่ใส่ใจเท่านั้นเอง เด็กที่กระทำผิดนั้นไม่ใช่ไม่สามารถปรับตัวได้ หากแต่ว่าเขาปรับตัวได้ดีกับค่านิยมของกลุ่มพวกเขาเท่านั้น ซึ่งเป็นค่านิยมที่ไม่สามารถรับได้ในสังคมส่วนใหญ่เท่านั้นเอง [ÒÑ×]

๓) เพื่อน

เด็กเมื่อเติบโตขึ้นสู่วัยรุ่นก็จะมีการสังคมในวงกว้างยิ่งขึ้น อาจมีการติดต่อเกี่ยวข้องกับคนอื่นๆ ระยะนี้เป็นระยะสำคัญ เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังเติบโตทั้งร่างกายและจิตใจ มีความต้องการอยากเด่นอยากได้รับการ

[ÒÑÖ] สุริย์ กาญจนวงศ์ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๑๙ – ๒๒.

[ÒÑ×] สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต และคณะ, **พฤติกรรมมนุษย์กับสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๑), หน้า ๖๔๙.

ต้อนรับเข้าสู่หมู่คณะ เมื่อเป็นเช่นนี้เขาไปเข้าหมู่คณะไม่ดีหรือถูกกีดกันจากหมู่คณะที่ดี เพราะฐานะหรือความประพฤติของตนเข้ากับเขาไม่ได้ ก็จะหันไปหาหมู่คณะที่ไม่ดี มีความแตกต่างหรือขัดแย้งจากบรรทัดฐานของสังคม ทำสิ่งที่ผิดกฎหมายหรือสิ่งที่ขัดแย้งกับระเบียบของสังคมส่วนใหญ่ รวมถึงพฤติกรรมเบี่ยงเบนเพื่อที่ตนจะได้รับการยกย่องให้เขาเป็นสมาชิกกลุ่มเด็กประพฤติชั่ว และชักจูงให้ขัดขืนไม่เชื่อฟังคำสั่งของผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ทฤษฎีที่สนับสนุนในเรื่องนี้ ได้กล่าวไว้ว่า การคบค้าสมาคมกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ชักจูงให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและกระทำผิดอย่างสม่ำเสมอ เป็นเวลานาน ๆ จนถอนตัวไม่ขึ้น ได้รับการถ่ายทอดค่านิยม เทคนิคและทัศนคติในการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและกระทำผิดอยู่ไม่เว้นวัน ก็จะทำให้ผู้เขาอยู่ในภาวะเช่นนั้นอาจกระทำผิดกฎหมายได้ ซัทเธอร์แลนด์ (Edwin H. Sutherland)[ÒÑØ] นอกจากนี้แล้วยังมีผลงานวิจัยที่น่าจะยกมากล่าวอีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่องอันธพาล พบว่าผู้เป็นอันธพาลนั้นสาเหตุหนึ่งเป็นเพราะว่า ขณะยังเยาว์วัยส่วนมากคบเพื่อนไม่ดีจึงชักจูงหรือถูกชักพาให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและกระทำผิด และเมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้วก็ยังคบเพื่อนที่ไม่ดีอยู่[ÒÑÙ]

ตามแนวคิดของ ยาบลินสกี้[ÒÑÚ] แก๊งเด็กเกเร เชื่อว่าการกระทำผิดกฎหมายของเด็กและเยาวชนเกิดจากการรวมตัวเข้าเป็นแก๊ง มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการบรรลุ คุณสมบัติของสมาชิกในแก๊งก็ไม่แน่นอนมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การดำเนินกิจการของแก๊งขึ้นอยู่กับหัวหน้าหรือผู้นำเป็นผู้บังคับบัญชา กิจกรรมของแก๊งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่จะเสริมสร้างการมีอำนาจ บารมี หรือเกียรติภูมิของแก๊งเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเรียกร้องให้มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นหรือเพื่อการปกป้องผลประโยชน์ของแก๊ง

๔) ชุมชนและสภาพแวดล้อม

ชุมชนและสภาพแวดล้อม บริเวณท้องถิ่นอาศัยของเด็กที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงของอาชญากร นักฉกชิงวิ่งราว ลักขโมย อบายมุข แหล่งยาเสพติด ได้พบเห็นพฤติกรรมอยู่บ่อยๆ จนเป็นความเคยชิน จึงเป็นการยากที่จะไม่ให้เด็กเลียนแบบ นอกจากสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยจะมีส่วนจูงใจให้เด็กมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและกระทำผิดแล้ว ยังมีสาเหตุที่สำคัญอื่นๆ อีก การที่ชุมชนอยู่กันอย่างแออัดจนเกินไปหรือแหล่งเสื่อมโทรม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ อนามัย มาตรฐานการครองชีพ ปัญหาการว่างงาน ขาดการศึกษาเล่าเรียน ส่วนมากเป็นกลุ่มวัยรุ่นที่อายุประมาณ ๑๔ – ๑๕ ปี มักจะจับกลุ่มพูดคุยกันหรือรวมกันเป็นแก๊งชักชวนกันกระทำในสิ่งที่ผิดกฎหมาย โดยครั้งแรกอยากลองดูก่อน ลักเล็ก ขโมยน้อย เมื่อทำได้ครั้งแรกๆ และเห็นว่าเป็นวิธีการที่ได้มาง่ายๆ ก็จะทำต่อไป และเพิ่มความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นการชิงทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ และปล้นทรัพย์ ในที่สุด

ทาฟท์ และ อิงแลนด์ (Taft R. Donald และ England W. Ralph)[ÒÒÑ] ได้กำหนดลักษณะสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย ที่มีส่วนสนับสนุนให้เกิดการกระทำขึ้น ไว้ ๗ ลักษณะ คือ

[ÒÑØ] สุริย์ กาญจนวงศ์ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๓๗.

[ÒÑÙ] สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๓๘.

[ÒÑÚ] ป. รัตนปัญญา, อ้างแล้ว, หน้า ๖๕ – ๖๖.

[ÒÒÑ] Donald R. Taft, **Criminology,** (New York : Madmillan. 1956), p. 204.

๑) ละแวกบ้านที่ยากจน ซึ่งมีครอบครัวตั้งอยู่ตามปกติ มักจะมีการขโมยกันโดยทั่วไป

๒) ย่านเป็นสลัมประชากรมีฐานะยากจน มีสภาพไร้กฎหมาย จึงทำให้คนทำอะไรโดยคิดถึงเป้าหมายเป็นที่ตั้งไม่คำนึงถึงวิธีการว่าจะผิดกฎหมายหรือไม่ นอกจากนี้ยังมีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นอย่างมาก

๓) แหล่งที่ถูกตัดขาดจากสังคมที่ยึดมั่นต่อระเบียบแบบแผน และมีความขัดแย้งกันทางวัฒนธรรมภายในแหล่งนั้นด้วย

๔) เขตที่อยู่กันอย่างหนาแน่น และขาดความสัมพันธ์กันเป็นส่วนตัว

๕) เขตยากจนหรือเขตสลัมที่มีคนกลุ่มน้อยอยู่เพียงกลุ่มเดียว

๖) เขตแห่งความเลวร้ายซึ่งตำรวจเข้าปกป้อง มีโสเภณี และการพนันอยู่ โดยทั่วไปตำรวจเองก็ไม่จัดการแต่ประการใด

๗) เขตชนบทเสื่อมโทรมซึ่งเป็นที่หลบซ่อนของพวกแก๊งจากในเมืองคล้ายกับเป็นเมืองผีสิง

๕) สาเหตุทางเศรษฐกิจ

สังคมที่มีเศรษฐกิจดี ประชาชนมีมาตรฐานการครองชีพสูง จำนวนอาชญากรรมก็น้อย ตรงข้ามกับสังคมที่เศรษฐกิจตกต่ำ ประชาชนมีรายได้น้อย จำนวนอาชญากรรมก็มีมาก ในครอบครัวส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความสุข เพราะมีรายได้ไม่พอเลี้ยงดู พ่อแม่ทะเลาะวิวาท เด็กต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ขาดการศึกษา คบเพื่อนไม่ดี เล่นเกม จึงนำไปสู่การก่ออาชญากรรมและกระทำผิดของเด็ก[ÒÒÒ]

๖) สื่อมวลชน

ในยุคโลกาภิวัฒน์ สื่อสารมวลชนมีอิทธิพลแพร่หลายมาก เด็กจะได้เรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ ที่ดีและไม่ดีจากสื่อมวลชน เพราะความอ่อนต่อโลกและวุฒิภาวะยังไม่เจริญเต็มที่ ไม่คิดถึงผลดีผลเสียโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ มีแต่ความอยากลอง จึงมีค่านิยมที่ผิดๆ ชอบทำเลียนแบบ จากการสำรวจความคิดเห็นเรื่อง อิทธิพลสื่อโทรทัศน์ที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็ก สำนักวิจัยเอแบคโพล สำรวจประชากร อายุระหว่าง ๓ – ๑๒ ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งสิ้น ๑,๑๒๓ ตัวอย่าง พบว่า เด็กไทยรับชมโทรทัศน์โดยเฉลี่ยวันละ ๕ ชั่วโมง นอกจากนี้พบว่า เด็กไทยร้อยละ ๖๔ บริโภคอาหารตามโฆษณาและชอบเลียนแบบพฤติกรรมอย่างโฆษณาทางโทรทัศน์ จึงนับเป็นสิ่งสะท้อนถึงผลกระทบของสื่อโฆษณาทางโทรทัศน์ที่มีต่อเด็กได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้โฆษณาที่เด็กจดจำได้ คือ โฆษณาประเภทที่มีเพลงประกอบ เช่น โฆษณาของเครื่องดื่มชูกำลัง เบียร์ และขนมขบเคี้ยวต่างๆ[ÒÒÓ]

[ÒÒÒ] สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๙.

[ÒÒÓ] อมรวิชช์ นาครทรรพ, อ้างแล้ว , หน้า ๓๒.

นักสังคมวิทยาเชื่อว่าเป็นสาเหตุหนึ่ง คือ การที่เด็กวัยรุ่นไม่สามารถปรับตัวได้ดีในสังคมที่เขาอยู่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของสังคมด้วย เป็นผลทำให้วัยรุ่นเกิดความสับสนไม่แน่ใจ ขาดความมั่นคงทางจิตใจ ไม่ว่าเป็นเรื่องของการแสดงออกทางเพศที่ไม่เหมาะสม การติดสินบน การคอรัปชั่น การโกง ตลอดจนเรื่องที่ไร้ศีลธรรมต่างๆ ที่ผู้ใหญ่ในสังคมที่เขาอยู่กระทำ เมื่อเขาพบว่าค่านิยมในสังคมที่เขาได้รับการปลูกฝังมาในโรงเรียนขัดแย้งกับค่านิยมในสังคมที่เขาได้รับรู้และพบเห็น จากข้อมูลต่างๆ ที่เสนอผ่านสื่อมวลชน ผู้ที่ร่ำรวยได้รับการยกย่องและมีหน้ามีตาในสังคม โดยไม่พิจารณาว่าเงินนั้นได้มาอย่างไร ขณะเดียวกันโรงเรียนก็เน้นค่านิยมของความซื่อสัตย์

จากความสับสนในเรื่องของค่านิยมในสังคม เด็กวัยรุ่นจำเป็นต้องมีการปรับตัว แต่ถ้าเห็นว่าสิ่งที่ต้องการนั้นมีความสำคัญมาก ก็หาทางทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาโดยไม่สนใจว่า วิธีการนั้นจะพึงประสงค์หรือไม่ เท่ากับว่าเริ่มที่จะกระทำพฤติกรรมเบี่ยงเบน ถ้าเขาอยู่ในกลุ่มลักษณะเดียวกันและได้รับการยอมรับในกลุ่มเพื่อน กับการได้มาในสิ่งที่ต้องการ ก็จะทำให้กระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมขึ้นอีกในอนาคต เมื่อพิจารณาถึงวิธีการแก้ปัญหาของเด็กวัยรุ่นที่กระทำผิดกับเด็กปกตินั้น อาจพบว่าไม่แตกต่างกัน เพียงแต่ว่าเด็กที่กระทำผิดนั้นไม่ได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมเท่านั้น อีกทั้งยังอาจจะเป็นเด็กที่ด้อยโอกาสอีกด้วยที่ คราวาเซียส (Kvaraceus) ได้ศึกษาพบว่าเด็กที่กระทำผิด ส่วนใหญ่มักจะมีความด้อยในด้านสังคมทั่วๆ ไป การศึกษา ฐานะ เศรษฐกิจ ศีลธรรม และจิตใจ[òòô]

๗ ยาเสพติด

ยาเสพติดเป็นบ่อเกิดของอาชญากรรมและการกระทำความผิดของเด็ก การแพร่ระบาดของยาเสพติด ได้ก่อให้เกิดปัญหาร้ายแรง เพราะเด็กและเยาวชนตกเป็นทาสของยาเสพติด และสารเสพติดมีจำนวนสูงขึ้นรวดเร็ว ทั้งนี้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่มีความอ่อนเยาว์ อยากรู้ อยากลอง เมื่อติดยาเสพติดแล้ว ก็จะเสื่อมโทรมทั้งร่างกายและจิตใจ ต้องขวนขวายหามาเสพให้ได้ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดๆ ในที่สุดก็จะทำผิดเพื่อให้ได้ทรัพย์มาซื้อยาเสพติด ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่ร้ายแรงมาก เพราะยาเสพติดมิได้ทำลายเฉพาะตัวผู้เสพ แต่ยังทำลายครอบครัว สังคม ประเทศชาติ จากการสำรวจพบว่า ชุมชนแออัดในเมืองใหญ่เป็นแหล่งระบาดของยาเสพติดที่สำคัญ เป็นการเพาะอาชญากรรม และแพร่เชื้อโรคเอดส์ ปัจจุบันรัฐและสังคมได้พยายามรณรงค์ให้ชุมชนช่วยกันป้องกันยาเสพติด มีการจัดตั้งเขตปลอดยาเสพติดและมีอาสาสมัครในชุมชนคอยช่วยเหลือสอดส่องดูแลผู้ติดยาเสพติดเป็นรายบุคคล[òòõ]

๒.๓.๓ ชีวิตของเด็กเกเร

[òòô] Kvaraceus, W Behavior Problems, In C.W. Harris(Ed.) **Encyclopedia Of Educational Research**.(3rd Ed.) New York : Macmillan 1960. pp. 137 - 143.

[òòõ] ประเทือง ธนิยผล, อ้างแล้ว, หน้า ๑๐.

ควาราซีอัส (Kvaraceus)[ÒÒÖ] แบ่งประเภทเด็กเกเร (Delinquents) เป็น ๒ พวก คือ

๑). เด็กเกเรชั่วคราว (Pseudo Delinquents) ได้แก่ เด็กที่ประพฤติผิดแนวทางที่สังคมยอมรับเพียงชั่วครั้งชั่วคราวเท่านั้น เด็กเหล่านั้นทำความผิดเป็นครั้งคราวแล้วกลับตัวใหม่ได้ เด็กจำพวกนี้มีอยู่มากในทุกๆ สังคม

๒). เด็กเกเรแท้ (True Delinquents) เป็นเด็กที่ปรับตัวไม่ได้ และเคยได้รับความกระทบกระเทือนทางอารมณ์มามาก เด็กพวกนี้มักทำความผิดซ้ำแล้วซ้ำอีกจนติดเป็นนิสัยและมักจะกระทำในสิ่งที่ผิดกฎหมาย เช่น ประกอบอาชญากรรมหรือทำการโจรกรรม เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนนั้นมีปัจจัยเกี่ยวข้องในหลายด้านทั้งปัจจัยภายในสภาพร่างกายที่เกิดขึ้นตามวัยและ ที่ได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรมมีความผิดปกติ สภาพแวดล้อมทางสังคมตามถิ่นที่อยู่ในแหล่งมั่วสุมของอบายมุขและของผิดกฎหมายต่างๆ หรือได้รับการถ่ายทอดในสิ่งที่ผิดๆ และสภาพจิตใจของเด็กและเยาวชน การเปลี่ยนแปลงของระบบสภาพของร่างกาย จิตใจ อารมณ์และวุฒิภาวะ การเรียนรู้ ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสังคมของเด็กและเยาวชน เป็นปัจจัยด้านหนึ่ง เกิดมาจากการเลี้ยงดูอบรมขัดเกลาและสัมพันธภาพของครอบครัว ด้านศีลธรรม จริยธรรม สภาพเศรษฐกิจ สื่อมวลชน การศึกษา การคบเพื่อน สารเสพติด รวมทั้งการมีโอกาสในการกระทำผิด และความต้องการด้านวัตถุของเด็กและเยาวชน หรืออาจถูกบีบบังคับ การล่อลวงและเกลี้ยกล่อมจากเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องของรัฐเอง มักง่ายให้ยอมรับผิดตามหลักทางทฤษฎีต่างๆ ซึ่งมีผลเชื่อมโยงมาจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและด้านพฤติกรรมเกิดจากวิธีการเลี้ยงดูเอาใจใส่หรือการปล่อยปละไม่สนใจเลยของครอบครัว สัมพันธภาพของครอบครัว ระดับการศึกษาของผู้กระทำผิดเป็นสำคัญ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว หลายฝ่ายต้องร่วมมือกันแก้ไขซึ่งจะประสบผลสำเร็จและเกิดผลดีเนื่องจากเด็กและเยาวชนเป็นกำลังสำคัญ ส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าในอนาคต

[ÒÒÖ] ศิริพร น้อยพิจิต, "ปัจจัยที่มีผลต่อการควบคุมดูแลเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในสถานแรกรับ ; กรณีศึกษาสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์," **ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย ; มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๙.

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม (Virtue and Morality)

๒.๔.๑ ความหมายของคุณธรรม (Virtue)

ได้มีนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ความหมายไว้ดังนี้

จรวยพร ธรณินทร์[ÒÒ×] ได้กล่าวว่า คุณธรรม (Virtue) หมายถึง สภาพคุณงามความดี เป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ ซึ่งสามารถแยกออกเป็น ๒ ความหมาย คือ

๑) ความประพฤติดีงาม เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักศีลธรรมทางศาสนา ค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเพณี หลักกฎหมาย จรรยาบรรณวิชาชีพ

[ÒÒ×] จรวยพร ธรณินทร์. **ความหมายและหลักการของคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ และ ธรรมาภิบาล.** http://www.charuaypontorranin.com/ 6 March 2012.

๒) การรู้จักไตร่ตรองว่าอะไรควรทำ ไม่ควรทำและอาจกล่าวได้ว่า คุณธรรม คือ จริยธรรมแต่ละข้อที่นำมาปฏิบัติจนเป็นนิสัย เป็นคนซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีความรับผิดชอบ

พลาโต (Plato)[ÒÒØ] ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม คือ ความรู้หรือการกระทำอันถูกต้องคุณธรรมไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในตัวบุคคลโดยฉับพลันหรือโดยบังเอิญ คุณธรรมทุกอย่างต้องเกิดจากความรู้และไม่ใช่ทฤษฎีแต่เป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ

โสเครตีส (Socrates)[ÒÒÙ] มีความเห็นว่า คุณธรรม คือ ทำให้ผู้ครอบครองความดีเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good)[ÒÒÚ] พจนานุกรมการศึกษาให้ความหมาย คุณธรรม ไว้ดังนี้

๑) คุณธรรมโดยทั่วไปหมายถึง คุณงามความดีแห่งลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่กระทำจนเคยชิน

๒) คุณธรรม หมายถึง ความตั้งใจหรืออำนาจที่มีเหตุผล ที่แสดงออกมาอย่างถาวรต่อเนื่องกัน ในการตัดสินใจด้วยตนเองอย่างมีสติใคร่ครวญซึ่งจะนำมาสู่การปฏิบัติและวัตถุประสงค์ที่ดีทางจรรยา เช่น การเคารพสิทธิของผู้อื่น ความตั้งใจในเรื่องความยุติธรรม

๓) คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่ยึดมั่นในการปฏิบัติทางจรรยาต่อสังคม

อีมีล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim)[ÒÓÑ] นักสังคมวิทยายุคแรก ได้เสนอว่า

๑. การแนะนำสั่งสอนเด็กจะต้องเน้นหนักการใช้อำนาจบังคับอย่างเคร่งครัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการแนะนำสั่งสอนทางศีลธรรม ดังนั้นคุณสมบัติของครูที่ดี คือ อำนาจทางศีลธรรม (Moral Authority)

๒. เด็กเหมือนแผ่นกระดาษหรือผ้าขาว ยังขาดลักษณะเด่นของตนเอง เด็กได้รับลักษณะทุกอย่างจากสังคมในการอบรมเด็กให้มีสติปัญญา ครูจะต้องมีความตั้งใจจริง และมีความมั่นใจทางศีลธรรม ดังนั้น การอบรมทางศีลธรรมจึงต้องอาศัยแบบที่แน่นอนแน่วแน่

จากความหมายพอสรุปได้ว่า คุณธรรม (Virtue) หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนที่ดีงามของบุคคลที่ได้รับจากการศึกษา อบรมสั่งสอนและปฏิบัติสืบทอดกันมา ตามหลักทางศีลธรรม ประเพณี วัฒนธรรม กฎหมาย

[ÒÒØ] สมร ทองดี, อ้างแล้ว, หน้า ๙๕.

[ÒÒÙ] กิตติยา โสภณโภไคย, **คุณธรรม จริยธรรมและการดำรงอยู่กับสังคมประชาธิปไตย** http://www.ombudsman.go.th/10/ethical/ethical0.pdf, 6 March 2012.

[ÒÒÚ] Good, Carter V. **Dictionary of Education,** 2nd ed., New York : McGraw – Hill, 1959, p. 95.

[ÒÓÑ] จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ, **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๕๖.

และจรรยาบรรณของบุคคล ให้รู้สึกรับผิดชอบชั่วดีต่อการประพฤติปฏิบัติตนตามสิ่งที่ดีงามทั้งกายและจิตใจ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่สงบสุขในสังคม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ได้ทรงมีพระราชดำรัสแก่ปวงชนชาวไทย เนื่องในพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ ท้องสนามหลวง เมื่อวันจันทร์ที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๒๕ โดยทรงเน้นให้ประชาชนชาวไทยมีคุณธรรม ๔ ประการ[ÒÓÒ]

ประการแรก คือ รักษาความสัจ ความจริงใจต่อตนเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่ สอง การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น

ประการที่ สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วง ความสัจสุจริต ไม่ว่าด้วยเหตุประการใด

ประการที่ สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

๒.๔.๒ ความหมายของจริยธรรม (Morality)

มีผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการ ได้ให้ความหมายของคำว่า "จริยธรรม" ดังนี้

จริยธรรม เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญา ศึกษาเกี่ยวกับความดีงามทางสังคมมนุษย์ จำแนกแยกแยะว่าสิ่งไหนถูกและสิ่งไหนผิด แยกถูกออกจากผิด ดีออกจากเลว

ดวงเดือน พันธุมนาวิน[ÒÓÓ] ได้กล่าวไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ ด้วย ลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะมีคุณสมบัติที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมนั้น

ไสว มาลาทอง[ÒÓÔ] ได้กล่าวไว้ว่า จริยธรรม มาจากคำ ๒ คำ คือ จริย + ธรรม ซึ่งแปลตามศัพท์ คือ จริยะ แปลว่า ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ คำว่า ธรรม แปลว่า คุณความดี คำสั่งสอนในศาสนา หลักปฏิบัติในทางศาสนา ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ เมื่อเอาคำ จริยะ มาต่อกับ

[ÒÓÒ] สมร ทองดี, อ้างแล้ว, หน้า ๕๐.

[ÒÓÓ] ดวงเดือน พันธุมนาวิน, **จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม ๒** (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๒ – ๓.

[ÒÓÔ] ไสว มาลาทอง, **คู่มือการศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหารนักการปกครองและประชาชนผู้สนใจทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒.

คำว่า ธรรม เป็นจริยธรรม แปลเอาความหมายว่า กฎเกณฑ์แห่งความประพฤติ หรือหลักความจริงที่เป็นแนวทางแห่งความประพฤติปฏิบัติ

ประภาศรี สีหอำไพ [ÒÓÕ] ได้กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยอยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าของคุณธรรมมีให้เห็นความเจริญงอกงามของการดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่นำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่ว มีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความถูกต้องตามสมควรในการปฏิบัติตน เพื่ออยู่ในสังคมอย่างสงบเรียบร้อยและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น คุณธรรมและมโนธรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีโดยมีจิตสำนึกที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์

ธีระพร อุวรรณโณ [ÒÓÖ] ได้กล่าวไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง ระบบของกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกการกระทำที่ดีจากการกระทำที่ชั่ว การกระทำที่ถูกจากการกระทำที่ผิด และการกระทำที่ควรจากการกระทำที่ไม่ควร

สาโรช บัวศรี [ÒÓ×] กล่าวว่า จริยธรรม คือ แนวทางในการประพฤติเพื่ออยู่กันอย่างร่มเย็นในสังคม จริยธรรมมีโครงสร้างสำคัญอย่างน้อย ๒ ข้อ คือ ศีลธรรม (Moral Value) คือ สิ่งที่งดเว้น สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ และคุณธรรม (Ethical Value) คือ สิ่งที่เราควรปฏิบัติซึ่งทั้งสองข้อความหมายรวมกัน เรียกว่า จริยธรรม

อิมมานูเอล ค้านท์ [ÒÓØ] ปรัชญาเมธีชาวเยอรมันได้ให้ทัศนะไว้ว่า "ความดีอันเป็นคุณค่าทางจริยธรรมเป็นนามธรรม เป็นสิ่งที่เป็นจริง เป็นสัจจะในตัวของมันเอง จึงไม่จำเป็นจะต้องคำนึงถึงผลของการประพฤติความดีนั้นเองเป็นเครื่องตัดสิน" เพราะผลของความดีอาจจะไม่ใช่ความดีก็ได้ อาจจะเป็นประโยชน์ เป็นความสุข ความสบาย ความอิ่มใจ ความภาคภูมิใจ การได้รับการยกย่องนับถือบูชาก็ได้ อิมมานูเอล ค้านท์ จึงกล่าวว่า "ความดีก็ความดี" นั่นเอง คนอื่นอาจจะเห็นว่าไม่ดี ไม่เป็นที่ชอบใจเพราะนามธรรมเห็นผลได้ยาก นั่นเป็นเรื่องของเขา เพราะต่างคนต่างทัศนะจะให้เหมือนกันไม่ได้ การที่บุคคลทำความดี ย่อมดีในการกระทำนั้น เพราะเขามีความพอใจมีความสุขใจและจะต้องมีเจตนาดีด้วย

จากความหมายพอสรุปได้ดังนี้ จริยธรรม หมายถึง หลักเกณฑ์ที่ดีงาม ให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติตามสิ่งที่ดีงามซึ่งให้มนุษย์รู้และแยกแยะได้ว่าการทำสิ่งไหนถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดีและสมควรหรือไม่สมควร ให้มนุษย์ยึดถือประพฤติปฏิบัติต่อกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสุขสงบในสังคมของมนุษย์เอง

[ÒÓÕ] ประภาศรี สีหอำไพ, **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๔.

[ÒÓÖ] ธีระพร อุวรรณโณ, **การพัฒนาจริยธรรมและค่านิยมของนักเรียนวัยรุ่น** , เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมวัยรุ่น, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๕๓๙.

[ÒÓ×] สมร ทองดี, อ้างแล้ว, หน้า ๙๖.

[ÒÓØ] บุญมี แท่นแก้ว, **จริยธรรมกับชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๐.

๒.๔.๓ ปัจจัยพื้นฐานทางจริยธรรม

พื้นฐานของพฤติกรรมทางจริยธรรม มุ่งไปที่ความหมายของพฤติกรรมในการแสดงออกจริยธรรมด้านการมีความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม ไปในทางที่สังคมโดยส่วนรวมยอมรับ จริยธรรมแบ่งเป็น ๔ ส่วนใหญ่ๆ คือ[ÒÓÙ]

๑) **ความรู้เชิงจริยธรรม** หมายถึง การมีความรู้ว่าในสังคมของตนนั้นถือว่าการกระทำชนิดใดดีควรกระทำ และการกระทำชนิดใดเลว ควรงดเว้น ลักษณะพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ความรู้เชิงจริยธรรมหรือความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมนี้ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนาส่วนใหญ่ เด็กเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เกิดในช่วงอายุ ๒ – ๑๐ ปี จะได้รับการปลูกฝังค่านิยมเหล่านี้เป็นพิเศษ

๒) **ทัศนคติเชิงจริยธรรม** หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้นๆ เพียงใด ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคล หมายถึง สิ่งซึ่งคนส่วนใหญ่ในสังคมนิยมชมชอบหรือให้การสนับสนุนในสังคมนั้น ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้น มีความหมายกว้างขวางกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทัศนคตินั้นรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้นๆ เข้าด้วยกัน แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติอาจมีทัศนคติต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ ทัศนคติเชิงจริยธรรม จึงสามารถใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำกว่า การใช้ความรู้เชิงจริยธรรมเพียงอย่างเดียว ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

๓) **เหตุผลเชิงจริยธรรม** หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใด เหตุผลจะแสดงให้เห็นเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่ในการกระทำต่างๆ ของบุคคล ซึ่งแสดงให้ทราบว่าอะไรเป็นสาเหตุให้บุคคลเลือกกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอันใดอันหนึ่ง การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่าบุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับแตกต่างกัน อาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้ นักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม คือ เพียเจท (Piaget) และ โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้ใช้การอ้างเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็นเครื่องแสดงถึงพัฒนาการด้านจริยธรรมของบุคคลนั้น นอกจากนี้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมยังมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอื่นๆ ของบุคคลด้วย คือ พัฒนาการทางด้านสติปัญญา อารมณ์และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประเภทต่างๆ ของบุคคลด้วย

๔) **พฤติกรรมเชิงจริยธรรม** หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรืองดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในส่วนที่เป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุน การให้ทาน การเสียสละเพื่อส่วนรวม การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก พฤติกรรมเชิงจริยธรรมอีกประการหนึ่ง ได้แก่ พฤติกรรมในสถานที่เย้ายวนใจ หรือในสภาพที่ยั่วยุให้บุคคลกระทำผิดกฎเกณฑ์เพื่อประโยชน์ส่วนตนบางประการ การโกงสิ่งของเงินทองหรือคะแนน และการกล่าวเท็จ เรียกว่า พฤติกรรมเกี่ยวกับความไม่ซื่อสัตย์ ผู้มีจริยธรรมสูงย่อมงดเว้นการกระทำพฤติกรรมที่ไม่ซื่อสัตย์ พฤติกรรมเชิงจริยธรรม เป็นสิ่งที่บุคคลให้

[ÒÓÙ] เพ็ญแข ประจนปัจจนึก, **การส่งเสริมจริยธรรมของวัยรุ่น พัฒนาการวัยรุ่นและการอบรม** , (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๘), หน้า ๕๖ – ๕๗.

ความสำคัญมากกว่าด้านอื่นๆ เพราะการกระทำในทางที่ดีและเลวของบุคคลนั้น ส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคม การศึกษาด้านอื่นๆ ของจริยธรรม จึงเป็นเพียงเพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆ ของบุคคลเท่านั้น

๒.๔.๔ องค์ประกอบของจริยธรรม

นักจิตวิทยาที่ศึกษาเรื่องจริยธรรม บี (Bee) บราวน์ (Brown) ได้แบ่งองค์ประกอบของจริยธรรมเป็น ๓ องค์ประกอบ คือ[ÒÓÚ]

๑) องค์ประกอบด้านปัญญา (Cognitive Component) ประกอบด้วย ความรู้ทางจริยธรรม ความเชื่อทางจริยธรรม นิยมทางจริยธรรม การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและการตัดสินเชิงจริยธรรม การศึกษาปัจจัยย่อยขององค์ประกอบด้านปัญญาทางจริยธรรม คือ เรื่องของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ตามแนวของทฤษฎีจริยธรรมโคลเบิร์ก (Kohlberg)

๒) องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Component) ประกอบด้วย ปัจจัยย่อย ความละอาย ความอับอาย เจตคติเชิงจริยธรรมหรือความรู้สึกชอบไม่ชอบและปฏิกิริยาเชิงจริยธรรม คือ การศึกษาในเรื่องของความละอาย (Guilt) ซึ่งศึกษาตามแนวทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ที่มีซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) เป็นผู้นำ ส่วนในประเทศไทยศึกษาในเรื่องเจตคติเชิงจริยธรรมและปฏิกิริยาเชิงจริยธรรม

๓) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) ประกอบด้วย ปัจจัยย่อยที่เป็นพฤติกรรมที่ถูกทางจริยธรรม หรือผิดทางจริยธรรม พฤติกรรมที่ถูกทางจริยธรรมที่มักจะศึกษากัน ได้แก่ การต้านทานการเบี่ยงเบน (Resistance to Deviation) หรือการต้านทานความยวนใจ (Resistance to Temptation) การรอเปรี้ยวไว้กินหวาน (Delay of Gratification) และการช่วยเหลือผู้อื่น ส่วนพฤติกรรมที่ผิดทางจริยธรรมที่ศึกษากัน คือ พฤติกรรมการโกง แนวทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรม คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) หรือ ทฤษฎีปัญญาทางสังคม (Social Cognitive Theory)

องค์ประกอบของจริยธรรมทั้ง ๓ องค์ประกอบ แม้ว่าจะศึกษาแยกจากกันเพราะมีทฤษฎีที่เน้นต่างกัน แต่แท้จริงองค์ประกอบ ๓ องค์ประกอบ ล้วนมีความเกี่ยวพันกันและกัน

๒.๔.๕ ความจำเป็นในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม

พระราชวรมุนี[ÒÔÑ] กล่าวว่า การจัดการศึกษาให้แก่ประชากรนั้น ควรประกอบด้วยหน้าที่หลัก ๒ ประการ คือ

[ÒÓÚ] ธีระพร อุวรรณโณ, อ้างแล้ว, หน้า ๕๔๑.

๑) ถ่ายทอดศิลปวิทยา หมายถึง การถ่ายทอดรักษา ส่งเสริมเพิ่มพูนวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนสืบทอดมรดกธรรมทางวิชาการของมนุษย์

หน้าที่ประการแรก คือ การถ่ายทอดสืบต่อศิลปวิทยา ทำให้เป็นที่รู้กันอย่างกว้างขวางและเจริญก้าวหน้าละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป แล้วเอาไปใช้ในการใช้งาน ตลอดจนเอาไปพัฒนาประเทศชาติ สังคมทำให้เกิดความเจริญมั่งคั่ง พรั่งพร้อม สะดวกสบาย รุ่งเรืองและมีความเป็นเลิศ เมื่อเรียนจบไปแล้วสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพเลี้ยงชีพ ไปพัฒนาวัตถุ พัฒนาสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ภายนอก

๒) ชี้แนะให้รู้จักการดำเนินชีวิต ที่ดีงามถูกต้องและฝึกฝนพัฒนาตนจนถึงความสมบูรณ์

หน้าที่ประการที่สอง คือ หน้าที่ในการชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตและฝึกฝนพัฒนาตนเป็นการส่งเสริมความเป็นมนุษย์โดยตรง ซึ่งเป็นการพัฒนาตัวบุคคลอย่างแท้จริงและนั่นเป็นจุดสูงยอดของการศึกษา

๒.๔.๖ สถาบันที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

๑) ครอบครัว

สถาบันแหล่งแรกที่ทำหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ถ่ายทอดลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมแก่สมาชิกในครอบครัว การศึกษาผลกระทบของการเลี้ยงดูเด็กแบบต่างๆ ต่อความมีคุณธรรมจริยธรรมของเด็กปรากฏว่า เด็กที่ได้รับความรักความอบอุ่นจากการเลี้ยงดูมาก จะมีความรับผิดชอบ มีวินัยมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สูงกว่าเด็กที่ได้รับความรักจากบิดามารดาน้อย เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมมาก จะมีลักษณะ เชื่อฟัง สุภาพ เอื้อเฟื้อ แต่มีลักษณะขี้อายเก็บตัว ใจน้อย และชอบพึ่งพาผู้ใหญ่ ส่วนเด็กที่มีการเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อย จะไม่เชื่อฟัง ไม่มีความรับผิดชอบ และขาดสมาธิ ส่วนเด็กที่มีการเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล เป็นเด็กที่ไม่ก้าวร้าว รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้สึกละอายเมื่อทำผิด กระบวนการถ่ายทอดศีลธรรมไปสู่บุตรธิดาของบิดา มารดา ควรมีคุณสมบัติดังนี้

(๑) บิดา มารดา ต้องมีความเลื่อมใส ศรัทธา และเชื่อมั่นในความดีและความงดงามของพระธรรม ด้วยมั่นใจว่า การมีศีลธรรมมีหลักศาสนายอมมีค่ากว่าทรัพย์สิน อำนาจใดๆ

(๒) บิดา มารดา ต้องมีพฤติกรรม จริยาวัตรและกิจวัตร เป็นพุทธศาสนิกชนอย่างสมบูรณ์ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนากล่าวว่ารักษาศีลห้าได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

(๓) บิดา มารดา ต้องมีความรัก ความเอื้ออาทรต่อลูกอย่างมีเหตุผล คือ เลี้ยงดูด้วยความรักและสติปัญญาอย่างสมบูรณ์ตามหลักของพระพุทธศาสนา

(๔) บิดา มารดา รักใคร่สามัคคีสอดคล้องกัน บรรยากาศของบ้านอบอุ่นด้วยความรักและเอื้ออาทรต่อกัน วิธีการที่พ่อแม่ใช้ในการฝึกคุณธรรมจริยธรรมให้กับลูกก็จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยก่อรูปจริยธรรมในตัวเด็กทั้งในด้าน เหตุผล เจตคติ และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

ÒÔÑ พระธรรมมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **ทางสายกลางของการศึกษาไทย** , (กรุงเทพมหานคร ; อมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๐), หน้า ๕๖ – ๕๗.

๒) เพื่อน

เพื่อน หมายถึง ผู้ที่วัยใกล้เคียงกัน ชอบพอกัน เด็กจะต้องมีเพื่อน เพื่อนจึงนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดค่านิยมทางคุณธรรมจริยธรรมโดยเฉพาะในวัยรุ่นการกระทำอะไรตามเพื่อนจะเห็นได้ชัดเจนที่สุด พบว่ามูลเหตุของการกระทำของเด็กและเยาวชนมาจากเพื่อนชักจูงหรือทำตามเพื่อน เมื่อเด็กเติบโตจนมีกลุ่มเพื่อนของตน กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อความคิดพฤติกรรมของเด็กเป็นอย่างมาก ค่านิยมและเกณฑ์ทางจริยธรรมใดๆ ที่เคยติดยึดมาจากครอบครัวก็อาจจะคลายตัวลงและมีการยืดหยุ่นมากขึ้น เนื่องจากเยาวชนจะยึดเอากลุ่มเพื่อนเป็นที่ปรึกษาปัญหาต่างๆ เป็นอันดับแรก รองลงมาคือการศึกษา และบิดา มารดา

๓) ศาสนา

สถาบันทางศาสนามีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้ในอดีตวัดเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาเล่าเรียน พระสงฆ์หรือผู้นำทางคุณธรรมจริยธรรม ในอำเภอ หมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่นักเรียนอยู่นั้น เป็นที่เคารพนับถือของผู้ใหญ่ในสังคมนั้น และได้มอบให้เป็นผู้อบรมสั่งสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ การประพฤติดีปฏิบัติชอบของพระสงฆ์ในท้องถิ่นนั้น จะมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กนักเรียนในท้องถิ่นนั้นด้วย

๔) สื่อสารมวลชน

สื่อสารมวลชน ประกอบด้วย วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์และสิ่งพิมพ์ต่างๆ ในปัจจุบันนี้ สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สาระทางคุณธรรมจริยธรรม ที่สื่อมวลชนเผยแพร่สู่สาธารณชนนั้น เยาวชนจะค่อยๆ รับอิทธิพลนั้นสะสมไว้ทีละน้อยอยู่ตลอดเวลา วิทยุ โทรทัศน์ บทเพลง และอ่านหนังสือ สิ่งเหล่านี้เป็นทั้งเครื่องปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนทุกวัย ถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่ได้รับความสนใจในด้านที่ จะช่วยปลูกฝังความมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีแก่เด็กและเยาวชนแล้ว ยังอาจเป็นเครื่องทำลายหรือขวางกั้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามได้ด้วย

๕) การศึกษา

สถาบันการศึกษา เป็นแหล่งที่มีบทบาทต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งมีหน้าที่ให้ความรู้และบริการเกี่ยวกับการเรียนการสอน รวมถึงการจัดสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน การเป็นตัวอย่างที่ดีของครูอาจารย์ การเรียนการสอนวิชาต่างๆ ตามหลักสูตรวิชาที่เกี่ยวกับ จริยศึกษา การจัดกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน ครูถือว่ามีบทบาทมีความสำคัญมากต่อนักเรียน เพราะครูมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน ซึ่งครูที่มีคุณธรรมจริยธรรมสูงรู้จัก ดูแลเอาใจใส่เด็กนักเรียนเท่านั้นที่จะสามารถช่วยพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนได้ เพราะครูมีหน้าที่ยกระดับวิญญาณของศิษย์ และประชาชนทั่วไปให้สูงขึ้น แต่ถ้าครูไปทำอะไรที่เป็นการทำให้วิญญาณของตนตกต่ำ อย่างนี้เรียกว่า ขาดลักษณะของความเป็นครู เป็นการกระทำที่ไม่เหมาะไม่

ควร[ÒÔÒ] นอกจากตัวครูแล้ว สภาพแวดล้อมในโรงเรียน ก็มีส่วนในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมโดยตรงให้แก่นักเรียน เพราะนักเรียนนั้นจะอยู่ในโรงเรียนวันละหลายชั่วโมง

๖) สภาพแวดล้อมทางสังคม

แนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมและเป็นแนวคิดพื้นฐานว่า จริยธรรม หมายถึง กฎสำหรับการประเมินพฤติกรรมซึ่งกฎต่างๆ นี้เกิดจากการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลที่เกิดจากพฤติกรรม ในการปลูกฝังจริยธรรมจึงควรช่วยให้บุคคลเกิดความเข้าใจในการปลูกฝังจริยธรรม ให้บุคคลเกิดความเข้าใจในกฎเกณฑ์ของการตัดสินความถูกผิดของการกระทำว่าการกระทำที่ดี ที่ถูกที่ควร มีลักษณะอย่างไร การกระทำไม่ดีไม่ถูกไม่ควรมีลักษณะอย่างไร และจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ อะไรบ้าง ตลอดจนแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผลของการกระทำทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งที่เป็นผลระยะสั้นและผลระยะยาว รวมทั้งสามารถบังคับตนเองให้ทำตามมาตรฐานที่ตั้งไว้ การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมนั้นจะทำได้โดยการจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งได้แก่การอธิบายชี้แนะเพื่อให้เกิดความเข้าใจในกฎเกณฑ์การตัดสินความถูกของการกระทำ และเกิดความเชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและผลของการกระทำและเกิดความเชื่อในผลดีที่เกิดจากการบังคับตนเอง การจัดเงื่อนไขสิ่งแวดล้อมทางสังคม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จริยธรรมจึงควรจัดให้สอดคล้องกัน ทั้งประสบการณ์ตัวอย่างและคำอธิบาย[ÒÔÓ] ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นรากฐานของคุณธรรมจริยธรรม รูปแบบของคุณธรรมจริยธรรมจึงมีมากมายและแตกต่างกันไป คนที่อยู่ภูมิภาคต่างกันย่อม มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ต่างกัน สภาพแวดล้อมของท้องถิ่นก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้เด็กมีพัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมขึ้น เด็กที่อยู่ในท้องถิ่นที่มีความเจริญก้าวหน้ามี โอกาสที่จะพัฒนาความสามารถของตนมากกว่าเด็กที่อยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกลความเจริญ เด็กที่อยู่ในหมู่บ้าน ที่มีการพัฒนาการสูงจะมีคุณธรรมจริยธรรมที่สูงกว่า เด็กที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีการพัฒนาต่ำ

๒.๔.๗ คุณค่าทางจริยธรรมและการนำไปใช้

๑) การดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท มีพุทธภาษิตว่า "ชีวิตไม่ยั่งยืนความตายเป็นสิ่งยั่งยืน" ชีวิตคนจะตายเมื่อไรไม่แน่ แต่ความตายคอยอยู่เป็นสิ่งที่ ทุกคนทราบดี

๒) ช่วยให้เกิดกำลังใจ ทุกชีวิตต้องดำเนินชีวิตไป ให้กำลังใจซึ่งกันและกันเมื่อมีอะไรที่ได้รับมอบหมายต้องปฏิบัติให้แล้วเสร็จ โดยให้ความหวังกับตนเอง และ ผู้อื่นเสมอ

๓) ทำใจได้เมื่อผิดหวัง ไม่คิดมาก ไม่ฆ่าตัวตาย ไม่ร้องไห้เปรียบเทียบว่า "ธรรมชาติของมนุษย์ คือ มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย ชีวิตคนนั้น เกิดมาทุกชีวิตหนีไม่พ้น คือ ความตาย

[ÒÔÒ] พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), **วิญญาณของความเป็นครู**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า ๔๕.

[ÒÔÓ] สมร ทองดี, อ้างแล้ว, หน้า ๙๘.

๔) หลีกห่างและละเว้นจากสิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์ เช่น การหลงติดอบายมุข การทุจริตต่อหน้าที่ การค้าของที่ผิดกฎหมาย

๕) การปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นถือมั่นในตัวตน

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า การเสริมสร้างด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนนั้น ควรเริ่มจากเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์ของมารดา โดยครอบครัว บิดา มารดาและสถาบันทางสังคมอื่นๆ ร่วมกันถ่ายทอดอบรมสั่งสอนและเป็นแบบอย่างที่ดี หากเด็กได้รับการเรียนรู้กับแบบอย่างที่ดีมีคุณธรรมและจริยธรรม ก็เป็นการเริ่มปลูกฝังสร้างพื้นฐานให้ได้รับรู้สิ่งที่ดีถูกต้อง สามารถเปรียบเทียบสิ่งที่ดีงามกับสิ่งที่ไม่ดี ไม่ถูกต้องได้ หรือรู้ดี รู้ชั่ว ให้สามารถแยกแยะออกจากกันได้และยึดมั่นในคุณความดีงาม ความถูกต้องเหนือสิ่งอื่นใด ไม่ตามกระแสของสังคมปัจจุบัน ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิตและสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขได้ในสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและยังช่วยป้องกันการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนได้อีกทางหนึ่ง

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา

มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปใช้ดำเนินชีวิต ในปัจจุบันของคนหลายหลักธรรม ผู้วิจัยมีความสนใจใน หลักไตรสิกขา จึงได้ศึกษานำมาประยุกต์ใช้กับ กระบวนการขัดเกลาเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ เนื่องจากการดำเนินชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน มีสภาพปัญหามากมายหลายประการเกิดขึ้นในสังคม ซึ่งมีทั้งความทุกข์ ความสุข ปะปนกันในการดำเนินชีวิตประจำวันของคน จึงควรยึดหลักธรรมและต้องรู้เท่าทันในปัจจุบันของเหตุและผลที่เกิดขึ้นมา รู้การแก้ปัญหา รู้จักการประพฤติปฏิบัติตนด้วยความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีสมกับความเป็นคนโดยธรรม เมื่อมีธรรมของคนบริบูรณ์จึงจะเป็นคนโดยสมบูรณ์ สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง ซึ่งหลักไตรสิกขา เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมและสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการขัดเกลาเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ได้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนนำไปใช้ดำเนินชีวิตอย่างปกติสุขได้ในสังคม ได้มีผู้ที่ศึกษาให้ความหมายไว้ ดังนี้

๒.๕.๑ ความหมายของหลักไตรสิกขา

คำว่า ไตรสิกขา แยกศัพท์ออกเป็น ไตร กับ สิกขา คำว่า ไตร หรือ ทฺริ ภาษาอังกฤษ Three เป็น ภาษาสันสกฤต แปลว่า ๓ ตรงกับ ภาษากรีก ว่า Tri ตรง ภาษาลาติน ว่า Tres ตรง ภาษามคธ หรือภาษาบาลี ว่า ติ หรือ เต ซึ่งก็แปลว่า ๓ ส่วนคำว่า สิกขา เป็นภาษามคธ หรือ ภาษาบาลี แปลว่า ข้อที่พึงหรือข้อที่ต้องศึกษาและปฏิบัติ ตรงภาษาสันสกฤต ว่า ศิกษา ภาษาไทยนำมาใช้เป็น ศึกษา[ÒÔÔ]

[ÒÔÔ] ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๒๔/๒๐๐, องฺ.ติก.(ไทย) ๒๐/๕๒๑/๒๕๙.

พระพุทธเจ้า[ÒÔÕ] ตรัสถึงเรื่องที่พึงศึกษาไว้ว่า สิกขา ๓ คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขาและ อธิปัญญาสิกขา โดยรวมความว่า

๑) **อธิศีลสิกขา** คือ ศีลอันยิ่ง หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง ดังคำอธิบายว่า อธิศีลสิกขาเป็นอย่างไร กล่าวคือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยความสังวรในพระปาติโมกข์ สมบูรณ์ด้วยอาจาระและโคจร เห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาในสิกขาบททั้งหลายอยู่ คือ ศีลขันธ์เล็ก ศีลขันธ์ใหญ่ ศีลเป็นที่พึ่งเป็นเบื้องต้น เป็นความประพฤติ เป็นความสำรวม เป็นความระวัง เป็นหัวหน้า เป็นประธานเพื่อความถึงพร้อมแห่งธรรมที่เป็นกุศลนี้ ชื่อว่า อธิศีลสิกขา[ÒÔÖ]

๒) **อธิจิตตสิกขา** คือ จิตอันยิ่ง หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม สมาธิอย่างสูงการสงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย ดังคำอธิบายว่า อธิจิตตสิกขาเป็นอย่างไร กล่าวคือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายบรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจาร ปีติและสุข อันเกิดจากวิเวกอยู่ เพราะวิตก วิจาร สงบระงับไปแล้ว บรรลุทุติยฌาน มีความผ่องใสในภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร มีแต่ปีติและสุขที่เกิดจากสมาธิอยู่เพราะปีติจางคลายไป มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุขเพราะละสุขและทุกข์ได้แล้วเพราะมีโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่นี้ ชื่อว่า อธิจิตตสิกขา

๓) **อธิปัญญาสิกขา** คือ ปัญญาอันยิ่ง หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง การรู้ชัดตามความเป็นจริงในอริยสัจ ๔ เป็นลำดับไป จนทำให้แจ้งทั้งเจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติ สามารถทำลายอาสวะกิเลสให้หมดไป ดังคำอธิบายว่า อธิปัญญาสิกขา เป็นอย่างไร กล่าวคือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีปัญญา ประกอบด้วย ปัญญาอันประเสริฐหยั่งถึงความเกิดและความดับ เพิกถอนกิเลสให้บรรลุถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ เธอรู้ตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย(เหตุเกิดทุกข์) นี้ทุกขนิโรธ(ความดับทุกข์) นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติเครื่องดำเนินไปสู่ความดับทุกข์) เธอรู้ตามความเป็นจริงว่า เหล่านี้อาสวะ นี้อาสวสมุทัย นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา นี้เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[ÒÔ×] ได้กล่าวไว้ว่า ไตรสิกขาหรือสิกขา ๓ ข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจและปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน มี ๓ ประการ คือ

อธิศีลสิกขา คือ ศีลอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติทางกายและวาจาอย่างสูง

อธิจิตตสิกขา คือ จิตอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณภาพ เช่น สมาธิอย่างสูง[ÒÔØ]

[ÒÔÕ] ขุ.ม.(ไทย), ๒๙/๑๐/๔๕

[ÒÔÖ] ขุ.ม.(ไทย) ๒๙/๑๐/๔๘

[ÒÔ×] คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ธรรมะภาคปฏิบัติ ๒**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๙๗ – ๑๐๑.

อธิปัญญาสิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)[ÒÔÙ] ได้ให้ความหมายว่า สิกขาซึ่งเป็นระบบการฝึกฝนปฏิบัติอย่างที่เราเรียกว่า การศึกษา ส่วนในด้านที่จะพัฒนาบุคคล บุคคลฝึกตัวเองนี้ เราเรียกว่า เป็นภาวนา ถ้าแปลให้เหมือนสมัยปัจจุบันที่เขาแปลเป็นภาษาอังกฤษ ลองโยงๆ ไปดูจะตรงกันหรือไม่ก็ลองวิเคราะห์กันที่หลังเราแปลสิกขาว่า Education และเราแปลภาวนาหรือเจริญสมาธิว่า Development

หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ[ÒÔÚ] ได้กล่าวเกี่ยวกับไตรสิกขาไว้ว่า คำสอนในทางพุทธศาสนา ถ้าแบ่งออกไปเป็นส่วนใหญ่ก็เป็นสามประการกลาว คือ ขั้นแรก สอนให้ทุกคนประพฤติตนให้เรียบร้อยดีงาม มุ่งให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม ข้อปฏิบัติเบื้องต้น ใครๆ ก็รู้กันว่า ศีล และความหมายของศีล ก็คือ การทำกาย วาจาให้เรียบร้อย เป็นหลักป้องกันมิให้เกิดโทษทางกาย วาจา ขั้นที่สอง เป็นบทเรียนที่สอนให้ฝึกหัดใจให้เป็นสมาธิ ที่เรียกกันว่า สมาธิ แปลว่า ความตั้งใจมั่น เป็นบทเรียนอันดับสอง จุดมุ่งหมายในการเรียนสมาธิก็เพื่อให้เป็นผู้รักษาใจของตนให้อยู่ในวงของความดีเสมอไป เมื่อได้มีการทำสมาธิแล้วจิตใจก็มั่นคงดี สามารถดำเนินการปฏิบัติต่อไปถึงขั้นปัญญา อันเป็นจุดสุดท้ายของการปฏิบัติธรรม

พุทธทาสภิกขุ[ÒÕÑ] ได้บรรยายว่า ไตรสิกขา ในบทนี้จะได้ทราบถึงวิธีที่จะตัดอุปาทานหลักพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับกรณีนี้ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ข้อปฏิบัติหมวดนี้ เรียกว่า ไตรสิกขา

สิกขาขั้นแรกที่สุด เราเรียกว่า ศีล ซึ่งหมายถึง การประพฤติดี ประพฤติถูกต้องตามหลักทั่วๆ ไปไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน มีจำแนกไปเป็น ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ หรืออื่นๆ อีก เป็นการปฏิบัติเพื่อความสงบเรียบร้อยจากโทษขั้นต้นๆ ทางกาย ทางวาจา ของตน ที่เกี่ยวกับสังคมและส่วนรวม หรือเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นการที่เป็นอยู่

สิกขาขั้นที่ ๒ เรียกว่า สมาธิ ข้อนี้ได้แก่การบังคับจิตใจของตัวเองไว้ให้อยู่ในสภาพที่จะทำประโยชน์ให้มากที่สุดตามที่ตนต้องการ ขอให้ตั้งข้อสังเกต ความหมายของคำว่า สมาธิ ไว้ให้ถูกต้อง โดยมากท่านทั้งหลายยอมจะได้ยินได้ฟังมาว่า สมาธิ นั้น คือ จิตที่ตั้งมั่นแน่วแน่นิ่งเหมือนท่อนไม้ หรือมักว่าเป็นจิตที่สงบ เป็นจิตที่บริสุทธิ์ แต่ลักษณะเพียง ๒ อย่างนั้น ไม่ใช่ความหมายที่แท้จริงของสมาธิ การกล่าวเช่นนี้มีหลักในพุทธวจนะนั่นเองพระองค์ทรงแสดงลักษณะทางจิต ด้วยคำอีกคำหนึ่งซึ่งสำคัญที่สุด คือ คำว่า กมฺมนีโย แปลว่า สมควรแก่การทำงาน และคำนี้เป็นคำสุดท้าย ที่ทรงแสดงลักษณะของจิต ที่เป็นสมาธิ

[ÒÔØ] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** , พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๗.

[ÒÔÙ] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๕.

[ÒÔÚ] หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ, **ยิ่งให้ ยิ่งได้ จิตที่คิดจะให้ สบายกว่าจิตที่คิดจะเอา**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือ, มปป.), หน้า ๔๑.

[ÒÕÑ] พุทธทาสภิกขุ, **คู่มือมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๖๑ – ๖๒.

สิกขาขั้นที่ ๓ เรียกว่า ปัญญา หมายถึง การฝึกฝนอบรม ทำให้เกิดความรู้สึกความเข้าใจอันถูกต้อง และสมบูรณ์ที่สุดในสิ่งทั้งปวงตามที่มันเป็นจริง คนเราตามปกติไม่สามารถรู้อะไรๆ ให้ถูกต้องตามที่เป็นจริงได้ คือ มันถูกแต่เพียงตามที่เราเข้าใจเอาเอง หรือตามโลกสมมุติมันจึงไม่ใช่ตามที่จริง ด้วยเหตุนี้พุทธศาสนาจึงมีระเบียบปฏิบัติ เรียกว่า ปัญญาสิกขานี้ขึ้นอีกส่วนหนึ่ง เป็นส่วนสุดท้ายสำหรับจะได้ฝึกฝนอบรมให้เกิดความเข้าใจ ให้เห็นแจ้งในสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริงโดยสมบูรณ์

คูณ โทขันธ์[ÒÕÒ] ได้กล่าวไว้ว่า ไตรสิกขา คือ การฝึกให้เรามีการดำเนินชีวิตตามมรรค เพราะ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ จัดเป็นปัญญา สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ จัดเป็นศีล และ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จัดเป็นสมาธิ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ว่า ไตรสิกขา ประกอบด้วย อธิสีลสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมและพัฒนาบุคคลในทางความประพฤติทางกายและทางวาจาอย่างสูง อธิจิตตสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมและพัฒนาจิตของบุคคล เพื่อให้เกิดคุณธรรม เป็นจิตที่บริสุทธิ์เกิดสมาธิอย่างสูง อธิปัญญาสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมและพัฒนาปัญญาของบุคคล เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจให้เห็นแจ้งในสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริงโดยสมบูรณ์ บุคคลก็จะสามารถดำเนินชีวิตของตนเองโดยได้พบกับความสุขทางกายและทางใจ

๒.๕.๒ ความสำคัญของหลักไตรสิกขา

หลักไตรสิกขา เป็นหลักอันสำคัญที่สุด ในการปฏิบัติกิจในพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่มีค่าหรือมีความหมายขึ้นมาได้ ก็อยู่ตรงที่สามารถดับทุกข์ได้เป็นขั้นๆ อันเป็นผลของการปฏิบัติตามนัยที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง

พระพุทธเจ้า[ÒÕÓ] ตรัสถึงเรื่องที่พึงศึกษาในคำว่า ธรรมเป็นเหตุดับกิเลสเพื่อตน ไว้ว่าสิกขา ๓ คือ อธิสีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา โดยรวมความหมายว่า พึงศึกษาเพื่อให้ ราคะ ราคะ โทสะ โมหะ โกธะ อุปนาหะ ของตนดับไป เอาความสงบ เข้าไปสงบ เพื่อให้ดับ เพื่อสลัดทิ้ง เพื่อความระงับอกุศลาสังขารทุกประเภท

สมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระญาณสังวร สกลมหาสังฆปริณายก[ÒÕÔ] ได้ลิขิตเกี่ยวกับ ไตรสิกขา ว่า ศีลเป็นเครื่องกำจัดกิเลส กองราคะ โทสะ โมหะ หรือโลภ โกรธ หลง ที่เป็นอย่างหยาบ หรือว่าห้ามมิให้หยาบออกมาจนก่อให้เกิดเจตนากรรม ทางกาย วาจา ใจ เป็นความละเมิดผิดต่างๆ ส่วน สมาธิ นั้น ได้แก่ ความตั้งใจมั่นอยู่ในอารมณ์ที่ดีที่ชอบเป็นอารมณ์กรรมฐานเป็นเหตุกำจัดกิเลสที่เป็นนิวรณ์ อันบังเกิดขึ้นทำให้จิตกลัดกลุ้มวุ่นวายไม่สงบไม่ตั้งมั่นในทางที่ชอบ ทั้งกำบังปัญญามิให้รู้แจ้งเห็นจริง และปัญญา คือ ความเข้าใจถึงสัจจธรรม ธรรมที่เป็นตัวตามความจริง เป็นเครื่องกำจัดกิเลสทุกอย่างได้เป็นอย่างดี

[ÒÕÒ] รศ. คูณ โทขันธ์, **พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๕), หน้า ๘๖.

[ÒÕÓ] ขุ.จู.(ไทย) ๓๐/๓๑/๑๕๙., ขุ.จู.(ไทย) ๓๐/๗/๖๓ - ๖๔.

[ÒÕÔ] สมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระญาณสังวร สกลมหาสังฆปริณายก, **สุวฑฒโนวาท**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๐ - ๑๑๑.

การศึกษาเพื่อให้เป็นคนโดยสมบูรณ์ ต้องศึกษาธรรมตามหลักสิกขา ๓ ของพระพุทธเจ้า คือ

๑) สีลสิกขา ศึกษาศีล

๒) จิตตสิกขา ศึกษาจิต

๓) ปัญญาสิกขา ศึกษาปัญญา

เมื่อได้ศึกษาปฏิบัติตามศีล สมาธิ และปัญญา ในพระพุทธศาสนาโดยสมบูรณ์แล้ว ย่อมทำให้เป็นคนโดยสมบูรณ์[ÒÕÕ]

ศีล ได้แก่ เจตนาที่เป็นเหตุงดเว้น อย่างหนึ่ง หมายถึง เจตสิก คือ เจตนางดเว้น หรือความงดเว้นนั่นเองที่บังเกิดขึ้นในใจ หมายถึง สังวรหรือ สังวร คือ ความสำรวมระวัง หมายถึง อวีติกกมะ ความไม่ละเมิด คือ ความที่ไม่ล่วงละเมิด ท่านอธิบาย ความหมายถึงว่า ความตั้งกายกรรมเป็นต้น ไว้ด้วยดี หมายถึงว่า ความดำรงหรือทรงกุศลธรรมทั้งหลายโดยเป็นที่ตั้งของกุศลธรรมทั้งหลายและศัพท์ว่าศีลนั้น มีความหมายถึง สิระ ที่แปลว่าสูงสุด สีละ ที่แปลว่า เงื่อนต้น สีตละ ที่แปลว่า เย็น สิวะ ที่แปลว่า ควรเสพ[ÒÕÖ] เมื่อได้ปฏิบัติในศีลอยู่เป็นอาจิณก็ย่อมจะทำให้เกิดความคุ้นเคยในศีล จะทำให้สามารถปฏิบัติในศีลจนเป็นปกติ ความประพฤติได้ดังนี้ เรียกว่า สีลนิสัย คือ มีศีลเป็นนิสัยที่อาศัย มีศีลเป็นวาสนา คือ มีศีลที่อยู่ตัวคงที่ มีศีลเป็นสันดาน คือ เป็นเครื่องสืบต่อในจิตใจที่ดีงาม[ÒÕ×]

สมาธิ อะไรชื่อว่าสมาธิ เอกัคคตา คือ ความที่จิตอันเป็นกุศลอันเรียกว่า กุศลจิต มีอารมณ์เป็นอันเดียวชื่อว่า สมาธิ สมาธินั้นจึงได้แก่ การตั้งจิตและเจตสิก คือ ธรรมะที่เกิดขึ้นในจิตใจในอารมณ์เดียวสม่ำเสมอและชอบ สมาธิมีความไม่ฟุ้งซ่านเป็นลักษณะ มีการกำจัดความฟุ้งซ่านเป็นรส คือ เป็นกิจ มีความไม่กระเพื่อมของจิตเป็นเครื่องปรากฏ มีสุขเป็นบรรทัดฐาน คือ เป็นเหตุใกล้ นี่คือ ลักษณะของสมาธิโดยทั่วไป[ÒÕØ]

ปัญญา นั้น แปลว่า ความรู้ทั่ว อันหมายความว่า ความรู้ทั่วถึงเหตุและผล รู้เหตุถึงผล รู้ผลถึงเหตุตามสัจจะ คือ ความจริง เมื่อมีความรู้ดังกล่าวในสิ่งใด ก็ชื่อว่ามีปัญญาในสิ่งนั้น แต่ถ้าเป็นความรู้หลง รู้ผิด คือ ไม่ใช่เป็นความรู้จริง ก็ไม่เรียกว่าปัญญา[ÒÕÙ]

ศีลสิกขา สิกขา คือ ศีล ได้แก่ วาจาชอบ การงานชอบ อาชีพชอบ พูดโดยทั่วไป จะพูดจะทำอะไรก็ให้ถูกชอบ อย่าให้ผิด จะประกอบอาชีพอะไรก็เช่นเดียวกัน ถ้ายังไม่มีอาชีพ เช่น นักเรียนต้องอาศัยท่านผู้ใหญ่อุปการะก็ให้ใช้ทรัพย์ที่ท่านให้มาตามส่วนที่ควรใช้ ไม่ใช้อย่างสุรุ่ยสุร่ายเหลวแหลก ศึกษาควบคุมตนเองให้งดเว้นจากความคิดที่จะประพฤติตนที่จะเลี้ยงตนเลี้ยงเพื่อนไปในทางที่ผิดที่ไม่สมควร

[ÒÕÕ] สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, **การศึกษาเพื่อความเป็นคนที่สมบูรณ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์), หน้า ๑๐.

[ÒÕÖ] สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, อ้างแล้ว, หน้า ๑๕.

[ÒÕ×] อ้างแล้ว, หน้า ๒๘.

[ÒÕØ] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗.

[ÒÕÙ] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕.

จิตตสิกขา สิกขา คือ จิต ได้แก่ เพียรพยายามชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจชอบ เรื่องจิตของตนเป็นเรื่องสำคัญ ต้องพยายามศึกษาฝึกฝน เพราะอาจฝึกได้โดยไม่ยากด้วย แต่ขอให้เริ่ม เช่น เริ่มฝึกตั้งความเพียร ฝึกให้ระลึกจดจำ และระลึกถึงเรื่องที่เป็นประโยชน์และให้ตั้งใจแน่วแน่ สิกขาข้อนี้ใช้ในการเรียนได้เป็นอย่างดี เพราะการเรียนจะต้องมีความเพียร ความระลึก ความตั้งใจ

ปัญญาสิกขา สิกขา คือ ปัญญา ได้แก่ เห็นชอบ ดำริชอบ พูดโดยทั่วไป มนุษย์เจริญขึ้นก็ด้วยปัญญาที่พิจารณาและลงความเห็นในทางที่ถูกที่ชอบ ดำริชอบ ก็คือ พิจารณาโดยชอบ เห็นชอบ
ก็คือ ลงความเห็นที่ถูกต้อง นักเรียนผู้ศึกษาวิชาการต่างๆ ก็มุ่งให้ได้ปัญญาสำหรับที่จะพินิจพิจารณาและลงความเห็นโดยความถูกต้อง ตามหลักแห่งเหตุผลตามเป็นจริง[ÒÕÚ]

พุทธทาสภิกขุ[ÒÖÑ] ได้กล่าวเกี่ยวกับ ความดับทุกข์กับไตรสิกขา ว่า ไตรสิกขา ตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา ก็คือ สิ่งที่เรียกกันว่า ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นสิ่งที่ควรศึกษา ควรปฏิบัติจนได้ผลจนรู้จริงๆ ถึงที่สุดว่า ทั้ง ๓ เป็นอย่างไร ศีล สมาธิ ปัญญา โดยเนื้อแท้ ก็คือ การปฏิบัติเป็นขั้นๆ เพื่อผลอันเดียวกัน คือ ความพ้นทุกข์ เมื่อกล่าวโดยแยกกัน ศีลทั้งหมด ดับทุกข์ หรือโทษหยาบๆ ที่เกิดขึ้น ปรากฏอยู่ ทางกาย ทั้งที่เป็นทุกข์แก่ตนเอง และแก่ผู้อื่น หรือสังคม จงพิจารณาดูเถิดจะเห็นได้ว่า ศีลทุกข้อ สิกขาทุกสิกขาบท มีความมุ่งหมายอย่างนี้ และดับทุกข์หรือโทษประเภทนี้ได้จริง

สมาธิ นั้นดับทุกข์หรือทางที่ละเอียดยิ่งขึ้นไป คือ ทุกข์ทางใจ แต่เป็นประเภทหยาบ คือ เกิดอยู่ทางมโนทวาร และเผาผลาญบุคคลผู้นั้นอยู่ภายใน เช่น ความรู้สึกกลัดกลุ้มในทางกามคุณ ความรู้สึกกลัดกลุ้มในทางโทสะ ความรู้สึกกลัดกลุ้มเพราะจิตใจอ่อนเพลียมึนชา ความรู้สึกกลัดกลุ้มเพราะจิตฟุ้งซ่านรำคาญจนเอาเรื่องราวอันใดไม่ได้ และความรู้สึกกลัดกลุ้มเพราะความคิดเกิดปัญหาที่ลังเลไปหมด การดับความทุกข์เช่นนี้เสียได้ เรียกว่า มีสมาธิที่สำเร็จประโยชน์ หรือที่เรียกว่า มีสมาธิ ก็คือ มีความดับทุกข์ชนิดนี้อยู่ในตนเองนั่นเอง

สำหรับปัญญา หมายถึง การดับทุกข์ชนิดตัดรากเหง้าของความทุกข์ทั้ง ๒ ประการ ที่กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งทำให้บุคคลต้องดับด้วยศีล และสมาธินั่นเอง ความดับทุกข์เหล่านั้นเกิดมาจากรากเหง้าของความทุกข์ชนิดที่เหลือวิสัยที่ศีลกับสมาธิจะดับไหวหรือดับได้ ศีล และสมาธิจะดับได้ก็แต่เพียงความดับทุกข์ที่เป็นผลผลิตจากรากเหง้านั้นเท่านั้น และเรียกว่า ปัญญา ซึ่งหมายถึง ความรู้อันถูกต้องแจ่มแจ้งและเด็ดขาด เราจะเห็นได้ว่า ปัญญาเป็นเครื่องมือดับทุกข์ ที่ดับถึงขั้นรากเหง้า เพื่อไม่ให้ทุกข์เกิดขึ้นมาได้อีกต่อไป

ถ้ากล่าวโดยเนื่องกัน ศีล ดับทุกข์โทษทางกาย วาจา ได้แล้วย่อมเป็นบันไดหรือเป็นบาทฐานเกิดสมาธิได้โดยง่าย คนที่ไม่มีศีลหรือคนที่กำลังรู้สึกตัวว่าตนทุศีล ย่อมไม่สามารถทำจิตให้เป็นสมาธิได้สำเร็จ เพราะฉะนั้นศีลจึงเป็นบันไดหรือเป็นบาทฐานของสมาธิ สมาธินั้นแหละ ได้อาศัยศีลแล้วก็ตั้งขึ้นได้โดยง่าย จะเห็นได้ง่ายๆ ว่า บุคคลหนึ่งบุคคลใด มีจิตใจแจ่มใส ปีติปราโมทย์ ในการกระทำที่ถูกต้องของตนอยู่ จิตย่อมสงบเยือกเย็นพร้อมที่จะ

[ÒÕÚ] สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, **เรื่องพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอะไร เรื่องศีล เรื่อง หลักการทำสมาธิเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์สุรวัฒน์, ๒๕๕๕], หน้า ๘ – ๑๐.

[ÒÖÑ] พุทธทาสภิกขุ, **คำสอนผู้บวชพรรษาเดียว**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๔], หน้า ๑๖๐ – ๑๖๑.

คิดนึกอะไร ได้เป็นอย่างดีทั้งจะเห็นได้ว่า นอกจากมีความสุขใจในขั้นนี้แล้ว ยังเป็นเรื่องให้เกิดคุณสมบัติขั้นต่อไป คือ ขั้นที่เรียกว่า ปัญญา นั่นเอง ปัญญานั้น เมื่อสมาธิเกื้อหนุนเป็นอย่างดีและถูกต้องแล้ว ย่อมแกกล้าที่จะทำลายกิเลสได้จริงๆ แม้ในลักษณะที่เนื่องกัน[ÒÖÒ]

พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)[ÒÖÓ] ได้กล่าวเกี่ยวกับ หลักไตรสิกขา ไว้ว่าขั้นต้นก็รักษาศีล คือ ทำตนให้เป็นคนมีระเบียบ มีวินัย ไม่อยู่ตามอารมณ์ ตามความอยากของตัวแต่อยู่อย่างคนมีระเบียบมีวินัย เรียกว่า เป็นคนมีศีล บังคับตัวเองได้ ควบคุมตัวเองได้ ไม่ปล่อยอะไรไปตามชอบใจ ไม่ทำอะไรตามใจตัว แต่มีข้อบังคับในการกระทำ ก็กลายเป็นคนมีศีล ต่อไปก็ฝึกสมาธิ คือ การเจริญสมถกรรมฐาน คือ จิตให้สงบ ให้ตั้งมั่น ให้คล่องแคล่วพอสมควร แล้วต่อไปก็ไปถึงขั้นปัญญา ในขั้นปัญญา เป็นเรื่องของการพิจารณาศึกษาในเรื่องนั้นอย่างละเอียด ดูอะไรก็ดูอย่างละเอียด ถ้าดูเพียงขั้นสมาธิก็ดูเห็นเป็นรูปเป็นร่าง แล้วเอาสิ่งนั้นเข้ามาเป็นนิมิต เป็นสิ่งสำหรับดูต่อไป ไม่ว่าวัตถุอะไรที่เราดูแล้วเรานึกดูเมื่อไหร่ก็ได้ มันก็เป็นขั้นสมาธินั่นยังไม่ได้เป็นขั้นปัญญา ขั้นปัญญานั้นต้องรู้ว่าอะไรเป็นอะไรถูกต้อง เช่นว่า เราดูสิ่งอะไร ผลสุดท้ายมันเป็นอะไร มองไปคิดไป จนกระทั่งเห็นว่าไม่มีอะไรน่ายึดถือว่าเป็นของเรา ไม่มีอะไรเป็นตัว เป็นตนอย่างแท้จริงมันเป็นแต่เพียงสิ่งที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เท่านั้น เราจะจับเอาตอนหนึ่งตอนใดว่าเป็นตัวเป็นตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ก็ไม่ได้เพราะถ้าไปยึดอย่างนั้นก็เรียกว่ายึดผิด

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)[ÒÖÔ] ได้กล่าวเกี่ยวกับ ไตรสิกขา ไว้ว่า เป็นหลักการสำคัญของการพัฒนามนุษย์ ซึ่งการฝึกฝนและพัฒนามนุษย์นั้นทางพุทธศาสนาจัดวางเป็นหลัก เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษา ที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีคุณภาพ

๑) **ศีล** เป็นเรื่องของการฝึกในด้าน พฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศีล ก็คือ วินัย วินัยเป็นเครื่องจุดเริ่มต้นของการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ เพราะว่าวินัยเป็นตัวการจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาโดยจัดระเบียบความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมให้เหมาะกับการพัฒนาและให้เอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผลจนคนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามวินัยนั้นแล้วก็เกิดเป็นศีล

๒) **สมาธิ** เป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิต ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ ของจิตทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความแน่วแน่มั่นคง ความมีสติ สมาธิและในด้านความสุข เช่น ความอิ่มใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึกพอใจพูดสั้นๆ ว่า พัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพและสุขภาพของจิต

๓) **ปัญญา** เป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ตรวจสอบ คิดการต่างๆ สร้างสรรค์ เฉพาะ

[ÒÖÒ] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๒ - ๑๖๔.

[ÒÖÓ] พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), **การเจริญภาวนา**, (กรุงเทพมหานคร ; ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, มปป.), หน้า ๑๑๓.

[ÒÖÔ] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร ; สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๔ - ๑๐๗.

อย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่มันเป็นตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิต ที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดปัญหาไร้ทุกข์ เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์ หลักทั้ง ๓ ประการที่กล่าวมานี้ เป็นส่วนประกอบของชีวิตที่ดีงาม เราก็ฝึกคนให้เจริญงอกงามในองค์ประกอบเหล่านี้ นำเข้าสู่การเข้าถึงอิสรภาพและสันติสุขที่แท้จริง

พระภาสกร ภูริวฑฺฒโน (ภาวิไล) [ÒÖÕ] ได้กล่าวไว้ เกี่ยวกับ ไตรสิกขา ว่า การอธิษฐานเพื่อพระนิพพาน จึงเป็นกุญแจสำคัญที่สุดเป็นเครื่องวัด สัมมาทิฐิ ของนักปฏิบัติว่า ถึงพร้อมด้วยศรัทธา แน่วแน่ในพระรัตนตรัยมากน้อยเพียงใด หรือว่ายังมี วิจิกิจฉา คือ ความลังเลสงสัยในพระพุทธเจ้า และพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์อยู่อีก และอีกประการหนึ่ง มีความพยายามที่จะเหยียบ องค์ของอริยมรรค เข้าใน ไตรสิกขา คือ ข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา ใจ ให้มีปัญญายิ่งขึ้นไป จนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือ พระนิพพาน กล่าวคือ

๑) สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ จัดเข้าใน อธิศีลสิกขา สิกขา คือ ศีลอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง

๒) สัมมาวายามะสัมมาสติและสัมมาสมาธิ จัดเข้าใน อธิจิตตสิกขา สิกขา คือ จิตอย่างยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิต เพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น สมาธิอย่างสูง

๓) สัมมาทิฐิ และ สัมมาสังกัปปะ จัดเข้าในอธิปัญญาสิกขา สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง

เสฐียรพงษ์ วรรณปก [ÒÖÖ] ได้กล่าวเกี่ยวกับ หลักไตรสิกขา ว่า เป็นระบบฝึกฝนอบรมกาย วาจา ใจ หรือฝึกฝนอบรมใน ๓ ด้าน ใหญ่ๆ คือ ทางปัญญา ทางศีล และทางจิต ไตรสิกขา คือ สรุปเนื้อหาของอริยมรรคมีองค์ ๘ ไตรสิกขา กับอริยมรรคมีองค์ ๘ ก็เป็นอย่างเดียวกันนั่นเองเพราะฉะนั้น ถ้าใครพูดว่าแนวทางปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์ คือ ไตรสิกขา เรียกว่า เขาพูดถูกหรือใครจะพูดว่าแนวทางปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์ คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ก็เรียกว่า พูดถูกอีกเหมือนกัน

พิสิฐ เจริญสุข [ÒÖ×] ได้กล่าวว่า ในคัมภีร์ชั้นอรรถกถา แสดงหน้าที่ของไตรสิกขาไว้ ดังนี้

๑) ศีล มีหน้าที่กำจัดกิเลสขั้นหยาบ ที่แสดงออกมาทางกาย วาจาให้หมดไป (วีติกกมกิเลส)

๒) สมาธิ มีหน้าที่กำจัดกิเลสอย่างกลาง เช่น นิวรณ์ธรรม ๕ มีกามฉันทนิวรณ์ เป็นต้น ให้หมดไป (ปริยุฏฐานกิเลส)

[ÒÖÕ] พระภาสกร ภูริวฑฺฒโน (ภาวิไล), **ปฏิจจสมุปบาท สำหรับคนรุ่นใหม่,** (เชียงใหม่ ; บริษัทนันทพันธ์พริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔๕.

[ÒÖÖ] เสฐียรพงษ์ วรรณปก, **คำบรรยายพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร ; โรงพิมพ์ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๓), หน้า ๔๗.

[ÒÖ×] พิสิฐ เจริญสุข, **คู่มือการอบรมสมาธิ**, (กรุงเทพมหานคร ; โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๔๐ - ๔๑.

๓) ปัญญา มีหน้าที่กำจัดกิเลสอย่างละเอียด ได้แก่ อนุสัยกิเลส ๗ ประการมี กามราคานุสัย เป็นต้นให้หมดไป(อนุสัยกิเลส)

นอกจากนี้ในที่อื่นยังได้แสดงไว้ในแง่อื่นๆ เช่น ศีล เป็น ตทังคปหาน(ละกิเลสได้ด้วยองค์ธรรมนั้นๆ) สมาธิ เป็น วิกขัมภนปหาน(ละกิเลสได้ด้วยการข่มใจไว้) และ ปัญญา เป็น สมุจเฉทปหาน(ละกิเลสได้เด็ดขาด) หรือ ศีลเป็นเครื่องละทุจจริตสมาธิเป็นเครื่องละตัณหาและปัญญาเป็นเครื่องละทิฏฐิ(มิจฉาทิฏฐิ) ดังนี้เป็นต้น

พุทธทาสภิกขุ[ÒÖØ] ได้กล่าวเกี่ยวกับ วิธีปฏิบัติที่ต้องใช้ในเวลาปกติ หมายถึง หลักปฏิบัติทั่วไปขณะที่มีได้เผชิญกับอารมณ์ นั้น ผลที่มุ่งหมาย คือ การระงับไปแห่ง ตัวกู – ของกู ซึ่งหลักสำคัญอยู่ที่ว่า ทุกคนเลือกวิธีที่เหมาะสมแก่ตน จะเป็นโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม ถ้าทำอย่างผิดฝาผิดตัวแล้วย่อมเป็นไปไม่ได้จะให้คนมีสติปัญญาแก่กล้ามาทำตามวิธีของคนโง่หรือสติปัญญาทึบก็ไม่สมอัธยาศัยและทำไม่ลง จะให้คนมีสติปัญญาทึบไปทำตามวิธีของคนมีสติปัญญาสูงก็ทำไปไม่ได้ ด้วยเหตุนั้นแหละจึงต้องแยกกัน

สำหรับ หลักการที่จะต้องศึกษาและกระทำให้พอเหมาะพอดีกันกับอุปนิสัยหรืออินทรีย์ของตน ดังนั้นสิ่งที่เป็นเทคนิคจึงมากขึ้น ผลที่ได้รับก็เป็น การบ่มกำลังจิต และกำลังปัญญาพร้อมกันไป เมื่อดับกิเลสได้ก็เป็นพระอริยบุคคลประเภทพิเศษ มีคุณวิเศษส่วนอื่นประกอบมากนอกไปจากดับกิเลสโดยตรงเพียงอย่างเดียว สายของการปฏิบัติค่อนข้างจะยืดยาวและรัดกุมตามวิธีของเทคนิคทั้งหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งก็ได้แก่วิธีที่เรียกกันว่า การทำกัมมัฏฐานอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างสมบูรณ์แบบนั่นเอง กินเวลา ใช้ความพากเพียรมาก แต่ก็ได้ผลดีคุ้มค่ากัน

ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่า ตัวการปฏิบัตินั้นมีอยู่ ๓ อย่าง คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ในฐานะที่เป็นประธานหรือเป็นหลัก ข้อปฏิบัติที่มีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่นอีกมากมายนั้น รวมลงได้ในข้อปฏิบัติ ๓ ข้อนี้ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นจึงถือกันว่า ศีล สมาธิ ปัญญา นี้เป็นหลักปฏิบัติโดยตรง มีนามเรียกว่า ไตรสิกขา คือ สิ่งที่จะต้องศึกษา ๓ ประการ แต่คำว่า สิกขา ในที่นี้ หมายถึง การศึกษาและปฏิบัติที่รวมเป็นตัวเดียวกัน ไม่ใช่การศึกษาเล่าเรียนเฉยๆ แต่เป็นการศึกษาที่เป็นไปในการปฏิบัติหรือเมื่อปฏิบัติอยู่จึงจะรู้

พระเดชพระคุณท่านฯ ยังได้กล่าวเกี่ยวกับ คำสอนในพุทธศาสนา ว่า มีที่มากที่สุดในส่วน หน้าที่ ที่มนุษย์จะต้องทำ ที่เป็นหัวข้อใหญ่เรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา การกระทำไม่ให้ผิดพลาดในเรื่องทางจิตเป็นส่วนตัวนี้เรียกว่า สมาธิ และการทำให้ฉลาดถึงที่สุดจนไม่เกิดความทุกข์ ขึ้นมาได้จากสิ่งทั้งหลายทั้งปวงนี้เรียกว่า ปัญญา นี้เป็นหัวข้อใหญ่ๆ อย่างนี้เรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา หรือกระทั่งลงมาถึงว่าต้องให้ทาน ต้องรักษาศีล ต้องทำจิตใจให้เจริญ อย่างนี้เป็นหลักพุทธศาสนา ทานมัย ให้ทำการให้ทาน หรือ ศีลมัย ให้มีศีล คือ ความประพฤติที่ไม่เสียหายทางกาย ทางวาจา เรียกว่า ศีล แล้วก็มี ภาวนามัย คือ ทำจิตให้เจริญอยู่เหนือความทุกข์นี่ก็เป็นหน้าที่ ที่นี้ถ้าแยกหน้าที่ย่อยหน้าที่ออกไปให้ละเอียดเฉพาะเรื่องๆ มันก็มากหลายสิบเรื่องล้วนแต่แสดงถึงหน้าที่ว่ามนุษย์ควรการกระทำอย่างนั้นๆ แล้วจะดับความทุกข์ได้อย่างนั้นๆ[ÒÖÙ]

[ÒÖØ] พุทธทาสภิกขุ, **ตัวกู – ของกู**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๗ – ๑๗๐.

[ÒÖÙ] พุทธทาสภิกขุ, **วิธีแก้ปัญหาชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๖๐ – ๖๑.

หลวงพ่อปัญญา นันทภิกขุ[ÒÖÚ] ได้กล่าวว่า การทำงาน คือการปฏิบัติธรรม คนฟังแล้วไม่คิดไม่ลึกซึ้ง ก็อาจจะเข้าใจเขวไปอย่างอื่นไปก็ได้ เช่น เข้าใจไปว่า ไอ้พวกโจรผู้ร้ายมันก็ทำงานเหมือนกัน เที่ยวตัดช่องย่องเบาบ้านนั้นบ้านนี้ ก็ทำงาน จะเรียกว่าปฏิบัติธรรมหรือไม่ ก็ตอบได้ด้วยสามัญสำนึกว่า การกระทำเช่นนั้นไม่ใช่เป็นการปฏิบัติธรรมเพราะไม่ใช่สัมมาชีพ ไม่ใช่อาชีพที่ถูกต้อง

สัมมาอาชีวะ งานที่ถือเป็นการปฏิบัติธรรม การทำงานที่เป็นการปฏิบัติธรรม ต้องเป็นงานที่เป็นสัมมาชีพ เป็นงานที่ในองค์มรรค เรียกว่าเป็นสัมมาอาชีวะ เป็นงานประเภทที่ไม่เดือดร้อนแก่ใครๆ ผู้ทำก็ไม่เดือดร้อน ผู้เกี่ยวข้องก็ไม่เดือดร้อน และงานที่เราสร้างขึ้นนั้นไม่เป็นปัญหา ไม่สร้างความทุกข์ให้เกิดขึ้นในสังคม ไม่ทำลายสังคมหรือให้พิกลพิการด้วยงานที่เราทำขึ้นมา

จิตที่ว่าง คือ ว่างจากกิเลสทั้งปวง หมายความว่า ไม่ใช่ว่างอย่างไม่มีอะไร ไม่ใช่ว่างเหมือนภาชนะว่างที่ไม่มีอะไรอยู่ในภาชนะนั้น นั่นเป็นความว่างในทางวัตถุ แต่ความว่างในทางจิต คือ ไม่มีกิเลสเกิดขึ้น ในขณะที่เราทำอะไร เราคิดอะไร เราพูดอะไร ไม่มีกิเลส ไม่มีความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนเข้ามาเป็นฐานรองรับสิ่งนั้น อย่างนั้นเรียกว่า ทำด้วย จิตว่าง

ทำงานให้สนุกและเป็นสุขในงาน การทำอะไรก็เหมือนกัน ถ้าทำโดยจิตที่บริสุทธิ์โดยไม่มีความหวังว่าทำเพื่ออะไร จะได้อะไร จะมีอะไร ก็เรียกว่า ทำด้วยจิตว่าง การทำงานอย่างนั้นมันเป็นธรรมะ เป็นการปฏิบัติธรรมไปด้วยในตัวผู้กระทำนั้นไม่ปรารถนาอะไรจากงานนั้น แต่ทำไปเพราะสำนึกว่ามันเป็นหน้าที่เราจะต้องทำ เราทิ้งไม่ได้ ทำต้องทำไปตามหน้าที่ ทำด้วยจิตใจที่ร่าเริงแจ่มใส เรียกว่า สนุกในงาน ทำงานให้เป็นสุข สนุกในงานเพราะจิตมันว่าง จิตไม่ต้องการอะไรอื่นในเรื่องนั้น

งาน คือ ชีวิต ชีวิต คือ งานบันดาลสุข แต่ถ้าเราทำงานนั้นเพียงแต่สำนึกว่า เป็นหน้าที่จะต้องทำ งานกับชีวิตเป็นของคู่กัน ถืออุดมการณ์ว่า งาน คือชีวิต ชีวิต คือ งานบันดาลสุข เราก็ทำงาน ทำเพื่อให้เกิดความสบายใจ ไม่ได้ทำเพื่ออะไรๆ ไม่หวังอามิส ไม่หวังอะไรทั้งนั้น สิ่งใดที่ได้มาก็ได้มาตามเรื่องของงาน เราไม่ได้ดีใจ ไม่ได้เสียใจเมื่อไม่ได้ ได้มากก็ไม่ดีใจได้น้อยก็ไม่เสียใจ ได้ช้าไปก็ไม่เสียใจ ได้เร็วไปก็ไม่ดีใจจากการงานนั้น

จิตว่างจากความต้องการ ขณะทำงานจิตก็แจ่มใส พอมีแล้วเพื่อนเขามีดีกว่า มันต้องทะเยอทะยานเพื่อให้เหมือนเขา การแข่งกันในเรื่องรถ แข่งในเรื่องบ้าน แข่งในเรื่องอะไรต่ออะไร นี่มันมีอารมณ์แข่งอยู่ตลอดเวลา แล้วก็เป็นทุกข์เพราะการแข่งขันกันในรูปอย่างนั้น จิตไม่สงบไม่เคยพอสักทีหนึ่งกับสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ก็มีแต่ความทุกข์ ความเดือดร้อนใจอยู่ตลอดไปเพราะจิตไม่ว่างจากความต้องการ มีความต้องการอยู่เสียเรื่อยจนไม่รู้จักอิ่มไม่รู้จักพอ[Ò×Ñ]

ค่าของชีวิตอยู่ที่การทำงาน เมื่อเป็นเช่นนั้นเราก็ควรคิดเป็นเครื่องเตือนใจไว้เสมอว่าเวลาล่วงไปๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่ อันนี้เป็นคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสสอนให้เราทั้งหลายได้พิจารณา เพื่อจะได้ปรับปรุงชีวิตใหม่ให้มี

[ÒÖÚ] หลวงพ่อปัญญา นันทภิกขุ, **งาน คือ ชีวิต ชีวิต คือ งานบันดาลสุข,** (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาสถาบันบันลือธรรม, มปป.), หน้า ๒ – ๙.

[Ò×Ñ] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑ – ๑๗.

ค่ามีราคา ให้ก้าวไปในทางที่ถูกที่ชอบต่อไป เพราะความมีค่าของชีวิต อยู่ที่การกระทำตนให้มีราคา การกระทำตนให้มีราคา ก็คือ การปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันนั่นเอง การปฏิบัติงานทำให้ชีวิตมีค่า การไม่ทำงานทำให้ชีวิตของเราไร้ค่า เราอย่าอยู่อย่างคนไร้ค่า แต่ต้องอยู่อย่างคนมีค่า

อยู่อย่างคนมีปัญญา การอยู่ในโลก ถ้าอยู่อย่างหลับหูหลับตาก็ไม่ไหว เราจะต้องอยู่อย่างผู้ลืมหูลืมตา ที่เรียกว่าอยู่อย่างลืมหูลืมตา ก็หมายความว่า มองอะไรให้มันเข้าใจชัดตามที่มันเป็นจริงๆ อย่ามองด้วยความหลง ความเข้าใจผิด คนที่อยู่อย่างนี้แหละเรียกว่า อยู่อย่างมีปัญญาอยู่อย่างเจริญภาวนาแบบวิปัสสนา[Ò×Ò]

พระภาสกร ภูริวฑฺฒโน (ภาวิลัย)[Ò×Ó] ได้กล่าวเกี่ยวกับไตรสิกขาว่า ความเข้าใจของคนทั่วๆ ไป ไตรสิกขาหรือสิกขา ๓ ก็คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เท่านั้น ไม่ได้รวมถึงเป้าหมาย คือ การบรรลุจุดหมายสูงสุด คือพระนิพพานเข้าไปด้วย อีกประการหนึ่ง มรรค แปลว่า หนทางหรือทำดำเนิน แน่นอนว่าในเมื่อเป็นหนทาง ก็ต้องมีต้นทางและปลายทาง ฉะนั้นสิ่งสำคัญที่จะขาดหายไป หากสรุปอริยมรรคมีองค์ ๘ ลงในไตรสิกขาก็คือ เจตนาเพื่อพระนิพพานนั่นเอง ซึ่งเห็นได้จากระยะหลังสำนักปฏิบัติธรรมหลายๆ สำนัก ก็ละเลย มิได้ให้ความสนใจในการที่จะนำผู้ปฏิบัติให้อธิษฐานเพื่อบรรลุผลนิพพานในปัจจุบัน

นายพิสิฐ เจริญสุข[Ò×Ô] ได้กล่าวว่า คำสอนในพระพุทธศาสนาโดยทั่วๆ ไป จะวางหลักไว้เป็น ๓ ระดับ ตามหลักไตรสิกขา คือ เริ่มด้วยศีล สมาธิ และปัญญา เพราะถือว่าศีลเป็นรากฐานของสมาธิ ผู้มีศีลบริสุทธิ์จะรู้สึกเยือกเย็นไม่มีความเดือดร้อน หวาดระแวงในเรื่องผิดศีล เมื่อทำสมาธิจิตจะสงบได้เร็ว และเมื่อจิตสงบ ไม่ฟุ้งซ่าน ปัญญาก็เกิด ศีล สมาธิ ปัญญา จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างนี้

มีข้อที่ควรกล่าวย้ำเป็นพิเศษว่า ระบบการปฏิบัติธรรมของพระพุทธศาสนานั้น ในระบบไตรสิกขา แม้จะเริ่มต้นด้วยศีล แต่ความจริงก็ต้องอาศัยพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่จะลงมือปฏิบัติก่อน มิฉะนั้นแล้วจะไม่รู้ว่าเรื่องที่ตนปฏิบัตินั้นถูกต้องหรือผิด หรืออย่างน้อยก็ต้องเข้าใจในวัตถุประสงค์ความปฏิบัติเพื่ออะไร เมื่อผู้ปฏิบัติมีความรู้ความเข้าใจในเบื้องต้นถูกต้องก็เริ่มฝึกอบรมกาย วาจา ให้เรียบร้อย แสดงพฤติกรรมออกมาให้เห็นชัด ซึ่งสิกขาเริ่มจากจุดนี้จัดเป็นศีลหรือศีลสิกขา เมื่อมีศีลบริสุทธิ์จิตก็สงบเยือกเย็นไม่ต้องหวาดระแวงโทษเพราะล่วงละเมิดศีลเริ่มฝึกอบรมจิตใจให้ปราณีตยิ่งขึ้นจนไม่กวัดแกว่งไปตามอารมณ์ที่มากระทบพฤติกรรมที่แสดงออกในช่วงนี้จัดเป็นสมาธิหรือจิตตสิกขา เมื่อจิตเป็นสมาธิแน่วแน่ อยู่ในอารมณ์หรือเรื่องที่เป็นกุศล จิตก็จะผ่องใส มีใจเป็นกลาง ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจความรัก ความชัง ความกลัว และความหลงก็จะสามารถมองหรือพิจารณาเห็นสภาวธรรมที่ละเอียดสุขุมลุ่มลึกตามสภาพเป็นจริงได้ จิตที่ได้รับการพัฒนามาถึงระดับนี้ จัดเป็นปัญญาหรือปัญญาสิกขา

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ว่า การได้เกิดมาเป็นคนและการดำเนินชีวิตของคนนั้นเป็นทุกข์ยากลำบาก หากมีความต้องการตามใจของตนโดยไม่รู้จักการปล่อยวาง จึงต้องมีหลักธรรมคำสอนของศาสนาและ

[Ò×Ò] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕.

[Ò×Ó] พระภาสกร ภูริวฑฺฒโน (ภาวิไล), **ปฏิจจสมุปบาท สำหรับคนรุ่นใหม่**, (เชียงใหม่ : บริษัทนันทพันธ์พริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔๓.

[Ò×Ô] พิสิฐ เจริญสุข, อ้างแล้ว, หน้า ๓๓ – ๓๗.

กฎหมายของบ้านเมืองไว้คอยควบคุม สาเหตุของการทำให้เกิดทุกข์ของแต่ละ บุคคลนั้นมีความแตกต่างกันไป ซึ่งบุคคลจะต้องค้นหาสาเหตุอะไรที่ทำให้ตนเองเป็นทุกข์นั้น ก็จะพบว่าใจของ ตนเองเป็นส่วนหนึ่ง ที่บุคคลต้องทำตามใจและความต้องการที่ทำให้เกิดทุกข์ จึงต้องใช้หลักธรรมคำสอนของศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ตามหลักไตรสิกขา ในการควบคุมใจของคนให้มีศีลสิกขา มีวาจาชอบ การงานชอบ อาชีพชอบ จิตตสิกขา เพียรพยายามชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจชอบ เรื่องจิตของคนเป็นเรื่องสำคัญ ต้องพยายามศึกษาฝึกฝน ปัญญาสิกขา เห็นชอบ ดำริชอบ หากคนได้ศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตามหลักศีล ๕ ของฆราวาส สมาธิและปัญญาตามพระพุทธศาสนาโดยเคร่งครัดแล้ว ก็ทำให้เป็นคนโดยสมบูรณ์ เป็นผู้ที่ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกันในสังคมได้ด้วยความผาสุก โดยไม่ต้องพึ่งพากฎหมายปกครองบ้านเมืองมาบังคับใช้

๒.๖ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ (Juvenile Observation and Protection Centre of Nakhonsawan Province)

มาตรา ๓๔ สถานพินิจเป็นหน่วยงานในกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม มีผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้บังคับบัญชา[Ò×Õ]

ให้อธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งและถอดถอนผู้อำนวยการสถานพินิจ

[Ò×Õ] สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์และคณะ, **พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจริญรัฐการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗.

มาตรา ๓๕ ให้จัดตั้งสถานพินิจขึ้นในทุกจังหวัดและกรุงเทพมหานครวันเปิดทำการ เขตอำนาจ และการแบ่งแยกกิจการของสถานพินิจออกเป็นสาขาต่าง ๆ

ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา ๓๖ ให้สถานพินิจมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายอื่นและโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้[Ò×Ö]

(๑) สืบเสาะและพินิจเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดและของบิดา มารดาผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เพื่อรายงานต่อศาลหรือเพื่อประกอบการพิจารณาของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้อง ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด

(๒) ควบคุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี หรือตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

(๓) ดำเนินการและประสานงานร่วมกับหน่วยงานและองค์การอื่นในการสงเคราะห์ แก้ไขและบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนในระหว่างที่ถูกควบคุมหรือภายหลังปล่อย

(๔) ดำเนินการและประสานงานร่วมกับหน่วยงานและองค์การอื่นในการตรวจรักษาและพยาบาลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการสอบสวน การพิจารณาคดี หรือการควบคุมตัวในสถานพินิจ

(๕) ดำเนินการและประสานงานร่วมกับหน่วยงานและองค์การอื่นในการจัดการศึกษาการฝึกอบรม หรือการดูแลอบรมสั่งสอนเด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุม

(๖) สืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวในคดีครอบครัว รวมทั้งจัดให้แพทย์หรือจิตแพทย์ตรวจสภาพร่างกาย หรือสภาพจิตของคู่ความในกรณีที่ศาลมีคำสั่งตามมาตรา ๑๕๒

(๗) ประมวลและรายงานข้อเท็จจริง รวมทั้งเสนอความเห็นต่อศาลในคดีครอบครัวตามมาตรา ๑๖๗

(๘) ศึกษาค้นคว้าถึงสาเหตุแห่งการกระทำของเด็กและเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดโดยทั่วไป จัดทำสถิติการกระทำความผิดดังกล่าวของเด็กและเยาวชนและเผยแพร่วิธีป้องกันหรือทำให้การกระทำความผิดนั้นลดน้อยลง

(๙) ปฏิบัติตามคำสั่งศาลซึ่งสั่งตามกฎหมายอื่น

(๑๐) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด

มาตรา ๓๗ ผู้อำนวยการสถานพินิจมีหน้าที่รับผิดชอบในกิจการทั้งปวงตลอดจนการปกครองบังคับบัญชาพนักงานของสถานพินิจนั้น และให้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานคุมประพฤติและนักสังคมสงเคราะห์ รวมทั้งอำนาจหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือตามกฎหมายอื่น

[Ò×Ö] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘ – ๑๙.

มาตรา ๓๘ รัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนสำหรับสถานพินิจเพื่อทำหน้าที่

(๑) ให้คำปรึกษาแก่ผู้อำนวยการสถานพินิจ

(๒) ช่วยเหลือกิจการสถานพินิจ เพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชน

(๓) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

กรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งคราวละสามปีและอาจได้รับแต่งตั้งใหม่ได้ คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม วิธีการสรรหาและการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

มาตรา ๓๙ ให้มีแพทย์ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา พนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ ครูและพนักงานอื่นตามที่จะได้มีกฎกระทรวงระบุตำแหน่งเพื่อช่วยเหลือผู้อำนวยการสถานพินิจตามสมควร

มาตรา ๔๐ เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีอาญาให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปอยู่ในความดูแลของสถานพินิจ ให้ศาลแจ้งไปยังผู้อำนวยการสถานพินิจซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าว

มาตรา ๔๑ ในระหว่างที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้[Ò××]

(๑) จัดให้เด็กหรือเยาวชน ได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญ ฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ รับบริการด้านสวัสดิการสังคม รับการอบรม หรือปฏิบัติการงานอื่นใดให้เหมาะสมกับสภาพร่างกาย สภาพจิตและสภาพแวดล้อมทางสังคมของบุคคลดังกล่าว ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลัก

(๒) ออกกฎข้อบังคับเกี่ยวกับการรักษาระเบียบวินัยของเด็กและเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุม

(๓) ลงทัณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๒ แก่เด็กและเยาวชนที่ละเมิดกฎหมาย ประพฤติชั่วหรือกระทำผิดวินัย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๔) ส่งบุคคลที่อยู่ในความควบคุมซึ่งมิใช่เด็ก ที่มีความประพฤติเสียหายอย่างร้ายแรงอันจะเป็นภัยต่อเด็กหรือเยาวชนอื่นไปควบคุมไว้ในสถานที่ที่จัดไว้โดยเฉพาะหรือเรือนจำโดยได้รับอนุญาตจากศาลก่อน เว้นแต่ในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งอันจะเป็นภัยต่อบุคคลอื่น จะส่งบุคคลดังกล่าวไปยังเรือนจำก่อนก็ได้ แล้วรายงานให้ศาลทราบโดยเร็ว

(๕) อนุญาตให้เด็กหรือเยาวชนออกนอกสถานพินิจเป็นครั้งคราวตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

(๖) อนุญาตให้เด็กหรือเยาวชนในคดีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเด็ดขาดแล้วออกไปศึกษาในสถานศึกษาประเภทไปมานอกสถานพินิจ ตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดและรายงานให้ศาลทราบโดยเร็วถ้าศาลเห็นว่าการอนุญาตเช่นนั้นไม่สอดคล้องกับประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจพิจารณามีคำสั่งตามที่เห็นสมควร

(๗) ย้ายเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมในสถานพินิจอื่นหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ ในกรณีที่มีความจำเป็นโดยได้รับอนุญาตจากศาลก่อน เว้นแต่ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินจะย้ายเด็กหรือเยาวชนดังกล่าวไปก่อนก็ได้ แล้ว

[Ò××] สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๒๐ – ๒๑.

รายงานให้ศาลทราบโดยเร็ว ถ้าศาลเห็นว่าการย้ายเช่นนั้นไม่สอดคล้องกับประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจพิจารณามีคำสั่งตามที่เห็นสมควร

มาตรา ๔๒ ทัณฑ์ที่จะลงแก่เด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ ให้มีดังต่อไปนี้[Ò×Ø]

(๑) เข้าแผนฟื้นฟูพิเศษเพื่อปรับพฤติกรรม

(๒) ตัดสิทธิประโยชน์และความสะดวกที่สถานพินิจอำนวยให้บางประการ

มาตรา ๔๓ ให้มีคณะกรรมการสหวิชาชีพประจำสถานพินิจ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในวิชาชีพด้านจิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ สาธารณสุข และการศึกษา ด้านละหนึ่งคนมีหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะต่อผู้อำนวยการสถานพินิจในกรณี ดังต่อไปนี้

(๑) การจำแนกเด็กและเยาวชน

(๒) การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย

(๓) หน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัตินี้

คณะกรรมการสหวิชาชีพอย่างน้อยกึ่งหนึ่งต้องไม่เป็นเจ้าหน้าที่ของสถานพินิจและในแต่ละสถานพินิจอาจมีคณะกรรมการสหวิชาชีพหลายคณะก็ได้คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม การแต่งตั้ง การปฏิบัติหน้าที่ และการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสหวิชาชีพให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนดในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสหวิชาชีพที่ไม่ใช่เจ้าหน้าที่สถานพินิจ ให้ได้รับค่าป่วยการค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่นตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

มาตรา ๔๔ สถานพินิจต้องจัดให้มีการแยกเด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุมดังต่อไปนี้

(๑) แยกเด็กหรือเยาวชนหญิงและชายให้มีที่อยู่ต่างหากจากกัน

(๒) แยกเด็กหรือเยาวชนตามอายุ พฤติการณ์ และความร้ายแรงของการกระทำความผิด

(๓) แยกเด็กหรือเยาวชนซึ่งมีลักษณะที่อาจเป็นภัยต่อเด็กหรือเยาวชนอื่นไว้ต่างหากการแยกเด็กหรือเยาวชนในสถานที่อื่นนอกจากที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้ให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

มาตรา ๔๕ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีหน้าที่รับเด็กหรือเยาวชนเข้ารับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแบบเช้ามาเย็นกลับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล

มาตรา ๔๖ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่รับเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ในความควบคุม รายงานความประพฤติ สภาพร่างกาย สภาพจิต นิสัย ผลการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและเรื่องอื่น ๆ ที่ศาลต้องการทราบหรือที่เห็นว่าศาลควรทราบต่อศาลไม่น้อยกว่าหกเดือนต่อครั้ง หรือภายในระยะเวลาเร็วกว่านั้นตามที่ศาลสั่ง

๒.๖.๑ แบ่งงานภายในออกเป็น ๔ กลุ่ม[Ò×Ù]

[Ò×Ø] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

๑) กลุ่มบริหารงานทั่วไป มีหน้าที่ความรับผิดชอบ

๑.๑) ดำเนินงานเกี่ยวกับงานสารบรรณ งานการเงิน – บัญชี งานพัสดุ อาคารสถานที่และยานพาหนะ งานบริหารงานบุคคลเบื้องต้น การเสนอของบประมาณประจำปีของสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก งานประชาสัมพันธ์ งานประชุม ดำเนินการเกี่ยวกับคณะกรรมการต่างๆที่เกี่ยวข้องการประสานงานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในสถานแรกรับเด็กและเยาวชนการต้อนรับและอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเยี่ยมชม

๑.๒) ดำเนินการเกี่ยวกับกระบวนการรับตัวเด็กและเยาวชนผู้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดจากศาลเยาวชนและครอบครัว พิมพ์ลายนิ้วมือ จัดทำประวัติและส่งเด็กและเยาวชนไปยังสถานแรกรับเด็กและเยาวชนพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกแก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มาติดต่อ ดูแลเก็บรักษาและให้บริการค้นหาสำนวนคดี พร้อมจัดทำทะเบียนคุมเก็บรักษาเกี่ยวกับเอกสารสิทธิ หรือทรัพย์สินมีค่าของผู้เยาว์ ตลอดจนรวบรวมและจัดทำสถิติข้อมูลประเภทต่างๆ

๒) กลุ่มงานคดี มีหน้าที่ความรับผิดชอบ

๒.๑) ดำเนินการสืบเสาะและสอบข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดและจากบุคคลที่เกี่ยวข้องจัดทำรายงานข้อเท็จจริงและความเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขเด็กและเยาวชนเสนอต่อศาล รวมทั้งดำเนินการสืบสวนและสอบสวน เพื่ออนุญาตในกรณีที่ผู้เสียหายขอฟ้องคดีอาญาและจำแนกเพื่อกระบวนการยุติธรรมทางเลือก การหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมและสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

๒.๒) ดำเนินการสืบเสาะและสอบสวนข้อเท็จจริง ตามคำสั่งศาลในคดีครอบครัวที่ยื่นคำฟ้องหรือคำร้องต่อศาล เพื่อขอดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เยาว์ในคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย รวบรวมหลักฐานและจัดทำรายงานข้อเท็จจริงพร้อมความเห็นเสนอต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาคดี รวมทั้งไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความในคดีครอบครัวและประมวลความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเสนอต่อศาล

๒.๓) ดำเนินการเกี่ยวกับการปกครองดูแลผู้เยาว์ กำกับดูแลทรัพย์สินของผู้เยาว์ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้กำกับผู้ใช้อำนาจปกครอง พิจารณาเกี่ยวกับการใช้ทรัพย์สินของผู้เยาว์ควบคุมดูแลการทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้เยาว์ ทำการเก็บรักษาหลักฐานเกี่ยวกับเอกสารสิทธิหรือทรัพย์สินมีค่าของผู้เยาว์ ตลอดจนติดตามตรวจสอบความถูกต้องของทรัพย์สินและผลประโยชน์ในทรัพย์สินของผู้เยาว์จนกว่าจะมีการยุติกำกับการปกครอง พร้อมทั้งรวบรวมและรายงานข้อเท็จจริงและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้กำกับการปกครองและผู้ปกครองต่อศาล

มาตรา ๔๗ ให้พนักงานคุมประพฤติมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายอื่นและโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้Ò×Ú

Ò×Ù จตุพล อธิคม, **การประเมินหน้าที่ความรับผิดชอบและรูปแบบการปฏิบัติงานพ่อบ้าน,** เพื่อจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานพ่อบ้าน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน,๒๕๔๗, หน้า ๒๘ – ๓๑.

Ò×Ú สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๒๓ – ๒๕.

(๑) สืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงและสิ่งแวดล้อมตามมาตรา ๓๖ (๑) เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้ต้องหาและบุคคลอื่น

(๒) คุมความประพฤติเด็กหรือเยาวชนตามคำสั่งศาล ตลอดจนดูแลอบรมสั่งสอนเด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ระหว่างคุมประพฤติ

(๓) สอดส่องให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติตามที่ศาลกำหนด

(๔) ให้คำแนะนำแก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยในเรื่องการเลี้ยงดู อบรม และสั่งสอนเด็กหรือเยาวชน

(๕) ประมวลและรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้เยาว์ ในกรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจะต้องบังคับใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในคดีแพ่งที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย เพื่อรายงานต่อศาลตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจมอบหมาย

(๖) ทำรายงานและความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม (๑) และ (๕) เพื่อเสนอต่อศาลตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจมอบหมาย

(๗) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ศาลสั่งเกี่ยวกับคดีเยาวชนและครอบครัวหรือที่ผู้อำนวยการสถานพินิจมอบหมาย

ให้รัฐมนตรีหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายเป็นผู้แต่งตั้งและถอดถอนพนักงานคุมประพฤติตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔๘ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๔๗ ให้พนักงานคุมประพฤติมีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วย คือ

(๑) เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งให้การศึกษา ให้ทำการงาน หรือมีความเกี่ยวข้อง ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก และสอบถามบุคคลซึ่งอยู่ในที่นั้น

(๒) เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งผู้เยาว์อาศัยอยู่ด้วยหรือบุคคลซึ่งให้การศึกษา ให้ทำการงาน หรือมีความเกี่ยวข้อง ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก และสอบถามบุคคลซึ่งอยู่ในที่นั้นเกี่ยวกับคดีครอบครัว

(๓) สอบถามครู อาจารย์ หรือผู้จัดการสถานศึกษาที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดศึกษาหรือเคยศึกษาอยู่ เกี่ยวกับความประพฤติ การศึกษา นิสัยและสติปัญญาของเด็กหรือเยาวชนนั้นและถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้บุคคลเช่นว่านี้ทำรายงานเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวด้วยก็ได้

(๔) เรียกบุคคลซึ่งสามารถให้ข้อเท็จจริงมาพบที่สถานพินิจหรือสถานที่อื่นตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดและสาบานหรือปฏิญาณตนและให้ถ้อยคำในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าไปในสถานที่ตาม (๑) หรือ (๒) ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ตกและพระอาทิตย์ขึ้น พนักงานคุมประพฤติจะกระทำได้ต่อเมื่อมีคำสั่งศาล

มาตรา ๔๙ ให้มีผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติมีอำนาจหน้าที่อย่างพนักงานคุมประพฤติเพียงเท่าที่อธิบดีได้มอบหมาย

ให้อธิบดีแต่งตั้งและถอดถอนผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ÒØÑ

ÒØÑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔ – ๒๕.

๓) กลุ่มงานประสานกิจกรรมปฏิรูปชน มีหน้าที่ความรับผิดชอบ

๓.๑) ทดสอบและประเมินทางจิตวิทยา ให้คำแนะนำปรึกษา ติดตามและสงเคราะห์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนและครอบครัวที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งอยู่ระหว่างการประกันตัวชั่วคราวและภายหลังจากศาลพิพากษาหรือมีคำสั่ง

๓.๒) บริการให้คำปรึกษาแก่ครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาและบุคคลทั่วไป

๓.๓) ดำเนินงานเกี่ยวกับการบำบัด ฟื้นฟู ป้องกันและพัฒนาเด็กและเยาวชนและครอบครัวเพื่อดำรงไว้ซึ่งครอบครัวที่สมบูรณ์

๓.๔) ดำเนินการด้านกิจกรรมปฏิรูปชนและประสานความร่วมมือเพื่อการพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิเด็ก

๓.๕) ดำเนินการเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก การหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

๔) สถานแรกรับเด็กและเยาวชน มีหน้าที่ความรับผิดชอบ

รับตัวเด็กและเยาวชนชาย หญิง ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ให้การดูแลในระหว่างสอบสวนและพิจารณาคดี ด้วยการให้การอภิบาล ดูแลเรื่องการกินอยู่หลับนอนของ เด็กและเยาวชน ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์สาเหตุแห่งการกระทำผิด เพื่อพิจารณาจำแนกเด็กและเยาวชน และกำหนดแนวทางการแก้ไขศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมและความประพฤติของเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคล จัดทำรายงานจำแนกเด็กและเยาวชน บำบัดแก้ไข ฟื้นฟูเบื้องต้น ปลูกฝัง เสริมสร้างระเบียบวินัย จริยธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เสริมสร้างสุขภาพ พลานามัย ตลอดจนดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชน ให้คำปรึกษาและเอื้ออำนวยความสะดวกแก่บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลอื่นๆ ที่มาติดต่อเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ทั้งในด้านการดำเนินคดี การควบคุม ดูแลและการจัดกิจกรรมต่างๆ แบ่งงานภายในออกเป็น ๓ ฝ่าย

(๑) งานธุรการ มีหน้าที่ความรับผิดชอบ

ปฏิบัติงานสารบรรณ งานการเงินบัญชี งานพัสดุ อาคารสถานที่ และยานพาหนะ งานบริหารงานบุคคลเบื้องต้น ยกเว้นกรณีเสนอความดีความชอบ การเสนอของบประมาณประจำปี งานประชาสัมพันธ์ ประชุม จัดทำและรวบรวมสถิติข้อมูลเด็กและเยาวชน ประสานงานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ต้อนรับและอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเยี่ยมชม จัดทำรวบรวมควบคุมดูแลรักษาสมุดประจำตัวเด็กและเยาวชน ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกแก่บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มาติดต่อ จัดทำทะเบียนต่างๆ เก็บรักษาส่งคืนเอกสารหรือทรัพย์สินและเงินฝากของเด็กและเยาวชนรวมทั้งดำเนินการส่งตัวเด็กและเยาวชนและปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

(๒) กลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัย มีหน้าที่ความรับผิดชอบ

(๒.๑) ให้การอภิบาล ดูแลการกินอยู่ หลับนอนของเด็กและเยาวชน

(๒.๒) ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคล เพื่อประกอบการจำแนกและบำบัดแก้ไข ฟื้นฟู

(๒.๓) วางแผนและดำเนินการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมบำบัดแก้ไขและพัฒนาจิตใจของเด็กและเยาวชน เพื่อสนับสนุนส่งเสริม ปรับเปลี่ยนเจตคติ สร้างจิตสำนึก ปลูกฝังค่านิยมและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ให้การอบรมจริยธรรม เสริมสร้างระเบียบวินัยแก่เด็กและเยาวชน

(๒.๔) จัดทำแผนการรักษาความปลอดภัย และเฝ้าระวังรักษา วิเคราะห์พฤติกรรมเด็กและเยาวชน เพื่อพัฒนา ฝึกซ้อมแผนรักษาความปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง

(๒.๕) ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

๔.๓ กลุ่มงานบำบัดแก้ไขฟื้นฟู มีหน้าที่ความรับผิดชอบ

ศึกษาวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุหรือปัจจัยของการกระทำความผิดในด้านต่างๆ การตรวจสุขภาพกายจิตของเด็กและเยาวชน เพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเบื้องต้นและสรุปรายงานผลการจำแนกเด็กและเยาวชน พร้อมแนวทางแก้ไขเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคลตลอดจนให้การรักษาพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพโภชนาการ การดูแลอนามัยและสิ่งแวดล้อมในสถานควบคุม ส่งเสริมทักษะการปรับตัว สนับสนุนเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมที่จะดำรงชีวิตในสังคมให้บริการและสงเคราะห์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนอย่างเหมาะสม และเตรียมเด็กและเยาวชนเพื่อการส่งต่อภายหลังมีคำพิพากษา

มาตรา ๕๐ ให้นักสังคมสงเคราะห์มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายอื่นและโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้[ÒØÒ]

(๑) แก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนในระหว่างที่ถูกควบคุมอยู่ในสถานพินิจ หรือที่ได้ปล่อยไปแล้วตลอดจนให้คำแนะนำ ควบคุมดูแล และอบรมสั่งสอนเด็กหรือเยาวชนนั้น

(๒) ให้คำแนะนำแก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยเกี่ยวกับการเลี้ยงดู อบรม และสั่งสอนเด็กหรือเยาวชน เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน

(๓) ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวและไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทในคดีครอบครัว

(๔) ทำรายงานและความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม (๑) (๒) และ (๓) เพื่อเสนอต่อศาลหรือผู้อำนวยการสถานพินิจ

(๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามคำสั่งศาลหรือคำสั่งผู้อำนวยการสถานพินิจ

ÒØÒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕ – ๖๖.

มาตรา ๕๑ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๕๐ ให้นักสังคมสงเคราะห์มีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วย คือ

(๑) เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งให้การศึกษา ให้ทำการงาน หรือมีความเกี่ยวข้อง ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก และสอบถามบุคคลซึ่งอยู่ในที่นั้น

(๒) เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งผู้เยาว์อาศัยอยู่ด้วยหรือบุคคลซึ่งให้การศึกษา ให้ทำการงาน หรือมีความเกี่ยวข้อง หรือเข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของคู่ความในคดีครอบครัว หรือของบุคคลซึ่งคู่ความอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งให้การศึกษา ให้ทำการงาน หรือมีความเกี่ยวข้องในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก และสอบถามบุคคลซึ่งอยู่ในที่นั้น

(๓) เรียกบุคคลซึ่งสามารถให้ข้อเท็จจริงมาพบที่สถานพินิจหรือสถานที่อื่นตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด และสาบานหรือปฏิญาณตนและให้ถ้อยคำ

(๔) เรียกคู่ความหรือบุคคลใดมาพบเพื่อไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทในคดีครอบครัวในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าไปในสถานที่ตาม (๑) หรือ (๒) ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ตกและพระอาทิตย์ขึ้น นักสังคมสงเคราะห์จะกระทำได้ต่อเมื่อมีคำสั่งศาล

มาตรา ๕๒ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติ ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ และนักสังคมสงเคราะห์ แสดงบัตรประจำตัวต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องบัตรประจำตัวให้เป็นไปตามแบบที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๕๓ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ แพทย์จิตแพทย์ นักจิตวิทยา ครู พนักงานคุมประพฤติ ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์และพนักงานอื่นตามที่กฎกระทรวงระบุตำแหน่ง เพื่อช่วยเหลือผู้อำนวยการสถานพินิจ เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา[ÒØÓ]

สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดในกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม ที่ตั้งหน่วยงาน เลขที่ ๒๖๕ หมู่ที่ ๘ ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ อัตรากำลังปฏิบัติหน้าที่ จำนวน ๔๙ คน จำนวนเด็กและเยาวชน ชาย จำนวน ๘๘ คน หญิง จำนวน ๘ คน[ÒØÔ] พื้นที่ ๑๒ ไร่ บทบาทหน้าที่ในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู โปรแกรมบำบัดกลุ่มยาเสพติดในสถานแรกรับเด็กและเยาวชน โปรแกรมบำบัดของสถานแรกรับเด็กและเยาวชน การเสริมสร้างการปรับเปลี่ยนตนเอง การเสริมสร้างความตระหนักรู้ การเสริมสร้างศักยภาพครอบครัว การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมคุณธรรมนำใจ จัดกิจกรรมการฝึกอาชีพระยะสั้น กิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว กิจกรรมดนตรีบำบัด กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เสริมสร้างความมีระเบียบวินัย เคารพต่อกฎระเบียบ การมอบหมายงานหน้าที่ความรับผิดชอบ การดูแลความสะอาดตามพื้นที่ การขัดเกลาควบคุมดูแลเด็กและเยาวชนระหว่างรอการพิจารณาพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อคืนเด็กดีสู่สังคม

[ÒØÓ] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘ – ๑๙.

[ÒØÔ] ฝ่ายทะเบียนประวัติประจำตัว วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๖

๒.๗ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒.๗.๑ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการขัดเกลา

๑) ทฤษฎีพัฒนาการของ ฟรอยด์ (Freud)[ÒØÕ] ได้แบ่งพัฒนาการของบุคลิกภาพตั้งแต่แรกเกิดไว้เป็น ๕ ขั้น ตามบริเวณอวัยวะตอบสนองความสุขทางเพศในการอบรมขัดเกลาทางสังคมของบิดามารดา จึงต้องตระหนักถึงพัฒนาการด้วย

(๑) ขั้นพึงพอใจที่ปาก (Oral Stage) ในช่วงขวบแรก เด็กจะใช้ปากในลักษณะต่างๆ กัน ดูด กัด กลืน เด็กมีความพึงพอใจจากพฤติกรรมเหล่านี้ ผู้ที่ได้รับการตอบสนองที่ปากมากหรือน้อยเกินไปในวัยเด็ก เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่จะติดหรือยึดติดกับการตอบสนองความพึงพอใจทางปาก ดูดนิ้วตนเองเสมอๆ คาบสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คาบบุหรี่ หรือของกินเสมอๆ และเป็นผู้มีบุคลิกภาพ คอยพึ่งผู้อื่น ก้าวร้าวทางวาจา อิจฉาริษยา เห็นว่าเด็กโดยทั่วไปจะแสวงหาความพึงพอใจทางปาก การอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา จะต้องตอบสนองด้วยการให้ดูดปาก ดูดนม ดูดนิ้ว อย่างเต็มที่ หากบิดามารดาเลี้ยงดูทำให้เด็กมีความพึงพอใจหรือตอบสนองมากเกินไปโดยไม่เคยให้เด็กคอย จะเป็นการปลูกฝังนิสัยให้เด็ก มีลักษณะทำอะไรมักจะทำตามใจตัวเอง แต่หากบิดามารดาตอบสนองน้อยเกินไปไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอ เด็กเมื่อโตขึ้นจะเป็นคนขี้บ่นจู้จี้ ใช้ปากเป็นอาวุธประหัตประหารผู้อื่น[ÒØÖ]

(๒) ขั้นพึงพอใจที่อวัยวะถ่าย (Anal Stage) ช่วงอายุ ๒ – ๓ ขวบ เด็กที่ได้รับความเข้มงวดในการขับถ่ายมากเกินไป เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่จะมีบุคลิกภาพแบบเข้มงวด(เข้มงวดในเรื่องระเบียบแบบแผน ความสะอาด ตระหนี่ ถี่เหนียว)บิดามารดาที่เลี้ยงดู หากเป็นแบบเข้มงวดกวดขันมากเกินไปในเรื่องของการฝึกหัดขับถ่าย เด็กโตขึ้นจะกลายเป็นคนเจ้าระเบียบ เจ้าอารมณ์

[ÒØÕ] ปรีชา วิหคโต, **จิตวิทยาพฤติกรรมวัยรุ่น** , สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (นนทบุรี ; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘.

[ÒØÖ] จิตรา วสุวานิช, **ครอบครัวกับการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก** , จิตวิทยาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (กรุงเทพมหานคร ; วิคตอรี่การพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๒๐.

(๓) **ขั้นพอใจในอวัยวะเพศ (Phallic Stage)** ช่วงอายุ ๔ – ๕ ขวบ เด็กพอใจกับการเล่นจับต้องอวัยวะเพศของตน หากได้รับการตอบสนองที่มากหรือน้อยเกินไปเกี่ยวกับอวัยวะเพศ จะแสดงการรักเร่เกินปกติ แสดงความต้องการทางเพศอย่างมาก หรือกลับตรงข้ามไม่สนใจใยดีทางเพศเลย เด็กชายจะหวงแหนมารดามาก เด็กหญิงจะรักใคร่หวงแหนบิดา ถ้าบิดามารดา เด็กเข้าใจหลักการตรงนี้ จะทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีลักษณะอบอุ่น มีแต่ความรักความเข้าใจ

(๔) **ขั้นแอบแฝง (Latency Stage)** ช่วงอายุ ๖ – ๑๒ ปี เด็กสนใจกิจกรรมต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมแทนการสนใจตนเอง เด็กหญิงจะเลียนบทบาทของมารดาในการทำหน้าที่ของหญิง การทำครัว การเย็บปักถักร้อย การดูแลบ้าน ผู้เป็นมารดาจึงต้องมีพฤติกรรมที่ดีเพียงพอจะเป็นแบบอย่างให้แก่เด็ก หากเด็กมีมารดาที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เด็กจะแสวงหาบุคคลอื่นนอกครอบครัวมาเป็นแบบอย่าง ซึ่งอาจจะได้แบบอย่างที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นการอบรมขัดเกลาหรือการเลี้ยงดูของบิดามารดาต่อเด็กในขั้นนี้จึงต้องระมัดระวังพอสมควร

(๕) **ขั้นวุฒิภาวะทางเพศ (Genital Stage)** ขั้นนี้จะเกิดกับบุคคลอายุ ๑๓ ปีขึ้นไปซึ่งตรงกับวัยรุ่น วัยรุ่นจะมีความสนใจเพศตรงข้าม ต้องการมีสัมพันธ์ทางเพศกับเพศตรงข้าม[ÒØ×]

ฟรอยด์ (Freud)[ÒØØ] เห็นว่ามีแรงขับที่สำคัญและมีความสนใจมาก คือ แรงขับทางเพศ[ÒØÙ] ฟรอยด์ (Freud) จึงอธิบายบุคลิกภาพของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดมีพัฒนาการเป็นขั้นๆ และพัฒนาการแต่ละขั้นยังสัมพันธ์กับบริเวณอวัยวะตอบสนองความสุขทางเพศ บริเวณปาก บริเวณทวารหนักและบริเวณอวัยวะเพศ ขั้นพึงพอใจที่ปาก ขั้นพึงพอใจที่อวัยวะขับถ่าย ขั้นพึงพอใจในอวัยวะเพศ ขั้นแอบแฝงและขั้นวุฒิภาวะทางเพศ ในความสนใจกับพัฒนาการของความรักที่เป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ

๒) **ทฤษฎีพัฒนาความคิดความเข้าใจ ฌังค์ พีอาเจต์ (Jean Piaget)**[ÒØÚ] เป็นการพัฒนาการทางความคิดความเข้าใจและสร้างทฤษฎีที่มีอิทธิพลในเรื่องของการพัฒนาการทางความคิด ความเข้าใจของเด็ก และสนใจในการพัฒนาการทางความคิด ความเข้าใจ เห็นว่า เด็กทุกๆ คนจะต้องผ่านกระบวนการขั้นตอนพัฒนาการแบ่งได้ เป็น ๔ ขั้น

(๑) **ขั้นการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (The Sensory-Motor Stage)** ระยะตั้งแต่แรกเกิด – ๒ ปี พฤติกรรมของเด็กเคลื่อนไหวแบบอัตโนมัติ (Reflex) การดูด การร้องไห้ และการรับรู้ทางประสาทสัมผัสในระดับง่ายๆ การเคลื่อนไหวจะทำให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญาขึ้น คือ เรื่องความคงที่ของขนาดและรูปร่างของวัตถุ รวมทั้งการพบว่าวัตถุไม่หายไปดังที่เข้าใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานหลักความคงอยู่ของวัตถุ

[ÒØ×] ปรีชา วิหคโต, อ้างแล้ว, หน้า ๑๘.

[ÒØØ] จุมพล หนิมพานิช, อ้างแล้ว, หน้า ๓๒๔.

[ÒØÙ] John E. Conklin, **Sociology : Am Introduction**, 2nd Edition (New York : Macmillan Publishing Company, 1987), p. 102.

[ÒØÚ] Jean Piaget, **The Moral Judgement of the Child**, (New York : Free Press, 1932), p. 355.

(๒) ขั้นความคิดก่อนเหตุผล (The Preoperation) ช่วงอายุ ๒ – ๗ ปี เด็กจะใช้สมองคิดมากกว่าจะเกิดจากการเคลื่อนไหวอัตโนมัติ เด็กจะใช้ภาพแทนวัตถุได้ ใช้ภาษาในการติดต่อกับคนอื่น เลียนแบบคนอื่น ทำให้การคิดพัฒนาได้เร็ว

(๓) ขั้นการคิดแบบเหตุผลเชิงรูปธรรม (The Concrete Operational Stage) ช่วงอายุ ๗ – ๑๑ ปี เด็กจะเกิดความคิดแบบตรรกศาสตร์ (Logical Thinking) สามารถแก้ปัญหาที่มองเห็นหรือจับต้องได้ พัฒนาการทางการคิดจะสูงขึ้น เกิดความคิดแบบอนุรักษ์ คือ การที่เด็กค้นพบความจริงว่าวัตถุต่างๆ ย่อมมีความคงที่ในเรื่องจำนวน เนื้อสสาร พื้นที่ น้ำหนักและปริมาตร ไม่ว่าวัตถุนั้นจะเปลี่ยนรูปทรงหรืออยู่ในภาชนะใดๆ ก็ตาม หรือเพิ่มส่วนใหม่เข้าไป

(๔) ขั้นการคิดแบบเหตุผลเชิงนามธรรม (The Formal Operational Stage) ช่วงอายุ ๑๑ – ๑๕ ปี เด็กมีวิธีคิดสมบูรณ์พัฒนาเต็มที่ ใช้วิธีคิดแบบตรรกะ หาเหตุผลนอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่หรือนอกเหนือจากที่เห็นด้วยตาจับต้องด้วยมือได้จึงเรียกว่าวัยนี้ว่า ขั้นเหตุผลเชิงนามธรรม

๓) ทฤษฎีพัฒนาการของอีริค อีริคสัน (Erik Erikson)[ÒÙÑ]

มองว่าพัฒนาการทางสังคมของเด็ก การขัดเกลาทางสังคมหรือการอบรมเลี้ยงดูโดยเฉพาะบิดามารดาควรเป็นขั้น ดังนี้

(๑) ขั้นไว้วางใจและไม่ไว้วางใจ (Trust and Mistrust) การอบรมเลี้ยงดูโดยเฉพาะบิดามารดาเลี้ยงดูด้วยความรักความเอาใจใส่ จะเรียนรู้ในเรื่องของความไว้วางใจ ถ้าหากบิดามารดาไม่คอยจะสนใจในการเลี้ยงดู ชอบปล่อยปละละเลยจะทำให้เด็กมีความรู้สึกไม่วางใจคนที่ดูแลขณะเดียวกันเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย

(๒) ความเป็นอิสระและสงสัยไม่แน่ใจ (Autonomy and Doubt or Shams) เริ่มอายุ ๒ – ๓ ปี เด็กจะพัฒนาทักษะต่างๆ เพื่อติดต่อกับโลกรอบๆ ตัว ปฏิกิริยาที่บุคคลอื่นมีต่อเด็ก ความพยายามที่จะเป็นอิสระของเด็กโดยทั่วไปถือว่ามีความสำคัญ ถ้าบิดามารดาเลี้ยงดูคอยให้การปกป้องเด็ก ช่วงที่เกิดความล้มเหลวขณะเดียวกันยินยอมให้เด็กได้ทดลองพัฒนาทักษะใหม่ๆ ตรงนี้ ความรู้สึกอยากเป็นอิสระอยากแข่งขันเกิดขึ้นกับเด็กได้ แต่ถ้าบิดามารดาไม่ยินยอมให้เด็กได้แสดงอย่างอิสระ อาจทำให้เด็กเกิดความสงสัยไม่แน่ใจ ขาดความมั่นใจในตัวเอง

(๓) ขั้นความคิดริเริ่มและความรู้สึกผิด (Initiative and Guilt) เริ่มอายุ ๔ – ๕ ปี เด็กเริ่มมีความคิดริเริ่มกับโลกที่อยู่รอบตัวเด็ก ถ้าเด็กกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไป หากเด็กได้รับการยอมรับหรือสนับสนุนจากบิดามารดาหรือบุคคลอื่นๆ เด็กจะมีความรู้สึกมั่นใจในตัวเอง อยากจะคิด อยากจะริเริ่ม ถ้าบุคคลอื่นไม่ยอมรับในการกระทำของเด็ก เด็กจะรู้สึกไม่มั่นใจ รู้สึกผิด ไม่อยากจะคิดไม่อยากจะริเริ่ม

[ÒÙÑ] จุมพล หนิมพานิช, อ้างแล้ว, หน้า ๗๗.

(๔) **ขั้นมีความอุตสาหะขยันขันแข็งและมีความรู้สึกว่ามีปมด้อย (Industry and Inferiority)** เริ่มอายุ ๔ – ๑๒ ปี โดยทั่วไปเด็กวัยนี้ต้องการความเห็นชอบจากบุคคลอื่น ดังนั้นปฏิกิริยาจากครูอาจารย์ เพื่อน บิดามารดา จะมีส่วนกำหนดความรู้สึกของเด็กควรจะรู้สึกว่าตนมีความรู้ ความสามารถ มีความอุตสาหะหรือควรจะรู้สึกว่าตนเองมีปมด้อย

(๕) **ขั้นรู้จักตนเองและสับสนไม่เข้าใจ (Identity and Identity Confusion)** เริ่มอายุ ๑๓ – ๑๘ ปี เด็กพยายามจะค้นหาตัวเอง เพื่อให้สามารถรู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง จะวางตนให้เหมาะสมกับบทบาทและวัย บางครั้งการแสวงหาตัวตนของวัยรุ่นก็นำไปสู่ความสับสน ความไม่แน่ใจ

(๖) **ขั้นสนิทสนมหรือแยกตัว (Intimacy and Isolation)** เริ่มอายุ ๑๙ – ๒๕ ปี ซึ่งอยู่ในช่วงผู้ใหญ่ตอนต้น จะพัฒนาความสนิทสนมโดยเฉพาะกับเพศตรงข้าม หากพัฒนาได้ ก็จะเกิดความรักใคร่ชอบพอ หากพัฒนาไม่ได้ก็จะมีความรู้สึกโดดเดี่ยวไม่อยากคบหากับใคร

(๗) **ขั้นต้องการทำประโยชน์และเฉื่อยชา (Generativity and Stagnation)** เริ่มอายุ ๒๖ – ๔๐ ปี เป็นวัยผู้ใหญ่ที่จะมีครอบครัว สร้างความมั่นคงให้กับชีวิต สำหรับบุคคลที่เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นแล้วจะมีความรู้สึกอยากที่จะทำประโยชน์ให้กับส่วนรวมให้กับสังคม แต่สำหรับบุคคลที่ไม่เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น บุคคลพวกนี้จะสนใจตนเอง จะมีลักษณะเฉื่อยชา

(๘) **ขั้นมั่นคงสมบูรณ์และสิ้นหวัง (Integrity and Despair)** เริ่มอายุ ๔๑ ปีขึ้นไป ซึ่งอยู่ในขั้นเข้าสู่วัยชรา ในขั้นนี้ถ้าบุคคลประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ชีวิตก็จะมีความมั่นคง แต่ถ้าชีวิตที่ผ่านมามีความล้มเหลวบุคคลในช่วงชีวิตนี้ก็จะมีแต่ความหมดหวัง

๒.๗.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม

๑) วิลเลี่ยม เจมส์ (William James) คาร์ล แลง (Carl Lange)[ÒÙÒ] สร้างทฤษฎีอารมณ์ (James – Lange) โดยอธิบายว่า เมื่อบุคคลได้สัมผัสกับสิ่งเร้าที่จะทำให้เกิดอารมณ์ สิ่งเร้านั้นทำให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือตอบสนองทางสรีระก่อน ปฏิกิริยาตอบสนองนั้นๆ ถูกส่งไปสมอง อารมณ์หรือความรู้สึกเกิดขึ้นภายหลังจากที่สมองได้รับรู้ปฏิกิริยานั้นๆ

สิ่งเร้า → การตอบสนองทางสรีระ → อารมณ์และความรู้สึก

(๑) มีความรุนแรง หากวัยรุ่นได้รับความกระทบกระเทือนใจ ถูกบิดามารดาตำหนิหรือไม่เห็นด้วยกับความคิดของตน ก็อาจแสดงพฤติกรรมที่รุนแรง อาจหนีออกจากบ้าน ผิดหวังจากความรักอาจฆ่าตัวตาย

[ÒÙÒ] ปราณี รามสูต และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๕๘.

(๒) มีอารมณ์ไม่คงที่ วัยรุ่นมักจะเกิดอารมณ์ต่างๆ เปลี่ยนอารมณ์อย่างรวดเร็ว ดีใจง่าย เสียใจง่ายและมีอารมณ์ที่ผันแปรอย่างรวดเร็ว แต่ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับอุดมคติที่มีความสัมพันธ์กับอารมณ์เชื่อมโยงอยู่ด้วย ความรักพวกพ้อง ความยุติธรรม ความรักสถาบันการศึกษา อารมณ์เหล่านี้จะเป็นอารมณ์ที่ถาวรและกล้าแสดงออก

(๓) มีอารมณ์ค้าง มักจะเกิดกับวัยรุ่นที่ผิดหวัง ผิดหวังในเรื่องความรัก ก็มักจะแสดงอารมณ์ที่เศร้าหมองหงอยเหี่ยวและอาจรุนแรงถึงขั้นฆ่าตัวตายได้

(๔) ขาดการควบคุมอารมณ์ วัยรุ่นมักจะแสดงออกทางอารมณ์อย่างเปิดเผย เมื่อถูกผู้ใหญ่ลงโทษจะแสดงความไม่พอใจ ทั้งโดยกิริยาท่าทางและคำพูดที่ค่อนข้างรุนแรงและขาดความยั้งคิด

๒.๗.๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

๑) ซัทเธอร์แลนด์[ÒÙÓ] เป็นนักอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียงมากที่สุดท่านหนึ่งในศตวรรษที่ ๒๐ ใน ปี พ.ศ. ๒๔๙๐ ซัทเธอร์แลนด์ได้นำเสนอ "ทฤษฎีการเรียนรู้" เป็นรูปแบบซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญ ๙ หลักการ โดยกระบวนการที่บุคคลจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาชญากรรมมีดังต่อไปนี้ คือ

๑) พฤติกรรมอาชญาเกิดจากการเรียนรู้

๒) พฤติกรรมอาชญากรรม เกิดจากการเรียนรู้ในการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่นตามกระบวนการติดต่อสื่อสาร

๓) หลักการสำคัญในส่วนของการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมนั้นเกิดขึ้นในกลุ่มบุคคลที่สนิทสนมใกล้ชิดกัน

๔) เมื่อพฤติกรรมอาชญากรรมได้รับการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้นี้จะรวมถึง

(๑) เทคนิคในการกระทำความผิด ซึ่งบางครั้งก็สลับซับซ้อนแต่บางครั้งก็ง่าย

(๒) ทิศทางเฉพาะของแรงจูงใจ แรงผลักดัน การใช้เหตุผลตลอดจนทัศนคติเกี่ยวกับการกระทำผิด

๕) ทิศทางเฉพาะของแรงจูงใจและแรงผลักดันจะถูกเรียนรู้จากทำให้เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับกฎหมาย ในบางสังคมบุคคลอยู่ในกลุ่มบุคคลที่เห็นด้วยกับการปฏิบัติตามกฎหมาย ในขณะที่บุคคลอื่นอยู่ในกลุ่มบุคคลที่เห็นด้วยกับการละเมิดกฎหมาย

๖) หลักการสำคัญของการคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่างกัน คือ บุคคลจะกลายเป็นผู้กระทำผิดเพราะว่าความเห็นด้วยกับการละเมิดกฎหมายมีมากกว่าความเห็นด้วยกับการไม่ละเมิดกฎหมาย

๗) การคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่างกันอาจจะแตกต่างกันในด้านความถี่ระยะเวลาการให้ความสำคัญ และความเข้มข้น ซึ่งหมายความถึงลักษณะของความแตกต่างกันของการคบหาสมาคม ระหว่างพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมต่อต้านอาชญากรรม

[ÒÙÓ] สุริย์ กาญจนวงศ์ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๑๙ – ๒๒.

๘) กระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม โดยการค้นหาสมาคมกับรูปแบบของอาชญากรรมและต่อต้านอาชญากรรมจะมีความเกี่ยวข้องกับกลไกการทำงานที่เหมือนกับการเรียนรู้ทั่วไป

๙) ในขณะที่พฤติกรรมอาชญากรรมเป็นการแสดงออกถึงความต้องการและค่านิยมทั่วไป เนื่องจากพฤติกรรมต่อต้านอาชญากรรมก็มีความต้องการและค่านิยมเดียวกัน บุคคลลักทรัพย์ก็เพื่อต้องการความมั่นคงในการเงิน เช่น เดียวกันกับกรรมกรที่ทำงานหนักเพื่อความมั่นคงในการเงิน ความพยายามที่จะอธิบายพฤติกรรมอาชญากรรมจากแรงผลักดันและค่านิยมทั่วไป ความสุข การดิ้นรนเพื่อสถานะภาพทางสังคม แรงกระตุ้นจากเงินหรือความผิดหวัง คงจะต้องพบกับความไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เนื่องจากจะเป็นการอธิบายได้ทั้งพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมถูกกฎหมาย เช่นเดียวกับกระบวนการหายใจที่จำเป็นสำหรับพฤติกรรมทุกประเภท แต่ไม่ได้แบ่งแยกระหว่างพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมถูกกฎหมาย

๒.๗.๔ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม

๑) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก (Kolhberg)

โคลเบิร์ก (Kolhberg)[ÒÙÔ] ได้แบ่งระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ออกเป็น ๓ ระดับ แต่ละระดับมี ๒ ขั้นในทฤษฎีมี ๖ ขั้น ดังนี้

ระดับที่ ๑ ก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Preconventional Level)

ขั้น ๑ จริยธรรมจากภายนอก (Heteronomous Morality)

๑) อะไรคือสิ่งที่ถูก สิ่งที่ถูก คือ การหลีกเลี่ยงการทำผิดกฎเกณฑ์ที่มีการลงโทษผู้ฝ่าฝืนการเชื่อฟัง เพื่อให้มีการเชื่อฟังเกิดขึ้น และการหลีกเลี่ยงการทำร้ายร่างกายของบุคคลหรือการทำให้ทรัพย์สินแตกหัก

๒) เหตุผลในการทำสิ่งที่ถูก คือ การหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษและการทำตามคำสั่งของผู้มีอำนาจ

๓) ทรรศนะทางสังคม (Social Perspective) มีทรรศนะแบบตั้งตนเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) ไม่รับรู้ทรรศนะของคนอื่นหรือตระหนักว่าคนอื่นต่างจากตน และไม่ได้เชื่อมโยงทรรศนะของทั้ง ๒ ฝ่ายเข้าด้วยกันมีการตัดสินการกระทำโดยพิจารณาจากผลทางกายภาพที่เกิดขึ้นมากกว่าตัดสินจากเจตนาของผู้กระทำมีการสับสนระหว่างทรรศนะของผู้มีอำนาจกับทรรศนะของตน

ขั้น ๒ ปัจเจกบุคคลนิยม การตอบสนองความต้องการ และการเปลี่ยน (Individualism Instrumental Purpose and Exchange)

๑) อะไรคือสิ่งที่ถูก สิ่งที่ถูก คือ การเชื่อฟังกฎเกณฑ์เมื่อมีคนต้องการให้เชื่อฟัง การทำเพื่อตอบสนองความสนใจและความต้องการของตนเองและการปล่อยให้ผู้อื่นทำเช่นเดียวกัน ความถูกต้องยัง หมายถึงสิ่งที่เป็นธรรม การแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียมกัน การต่อรองกัน และการตกลงกัน

[ÒÙÔ] Kohlberg, **Moral Stages and Moralization** : The Cognitive – Developmental Approach. In Moral Development and Behavior : Theory, **Research and Social Issues**, New York : Holt, Rinehart & Winston, 1976, pp. 34 – 35.

๒) เหตุผลในการทำสิ่งที่ถูก คือ การตอบสนองความต้องการและความสนใจของตนเองในโลกที่คนจะต้องตระหนักกว่าคนอื่นๆ ก็มีความสนใจของเขาเช่นกัน

๓) ทรรศนะทางสังคม มีทรรศนะของแต่ละบุคคลในลักษณะรูปธรรม (Concrete Individualistic Perspective) คือ ตระหนักว่าคนทุกคนที่มีความสนใจส่วนตัวที่จะทำสิ่งต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมาย และความสนใจของคนต่างๆ อาจขัดแย้งกันได้ ดังนั้นความถูกต้องจึงเป็นเรื่องสัมพันธ์ (Relative) หรือแตกต่างกันไปได้ตามทรรศนะแบบรูปธรรมของปัจเจกบุคคล

ระดับที่ ๒ กฎเกณฑ์ทางสังคม (Conventional Level)

ขั้น ๓ การคาดหวังกับการสัมพันธ์ต่อกันและกันระหว่างบุคคล (Mutual Interpersonal Expectations Relationships and Interpersonal Conformity)

๑) อะไรคือสิ่งที่ถูก สิ่งที่ถูก คือการดำรงชีวิตตามความคาดหวังของบุคคลใกล้ชิด หรือตามความคาดหวังของผู้คนที่มีต่อปัจเจกบุคคลในบทบาทต่างๆ ลูก พี่น้อง หรือเพื่อน การเป็นคนดีเป็นสิ่งสำคัญ และหมายถึง จะต้องมีเจตนาดี มีการสนใจผู้อื่น มีการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความไว้เนื้อเชื่อใจ ความจงรักภักดี ความเคารพ และความกตัญญูรู้คุณ

๒) เหตุผลในการทำสิ่งที่ถูก คือ การต้องการเป็นคนดีในทรรศนะของตนเองและทรรศนะของผู้อื่น มีการคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น มีความเชื่อในการปฏิบัติต่อผู้อื่นเหมือนที่ต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อตน (Belief in The Golden Rule) มีความต้องการที่จะรักษากฎเกณฑ์ต่างๆ และผู้มีอำนาจที่จะสนับสนุนการแสดงพฤติกรรมที่ดี

๓) ทรรศนะทางสังคม มีทรรศนะในทางยอมรับความสัมพันธ์ระหว่างตนกับคนอื่นๆ ตระหนักในความรู้สึกร่วมกันของกลุ่มคน ข้อตกลงและความคาดหวังของกลุ่ม ซึ่งถือว่ามีความสำคัญกว่าความต้องการส่วนบุคคล มีการเชื่อมโยงทรรศนะผ่านรูปธรรมของกฎเกณฑ์ การปฏิบัติต่อผู้อื่นเหมือนกับที่ต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อตน (Concrete Golden Rule) ซึ่งก็คือ การเอาใจผู้อื่นมาใส่ใจตน บุคคลในขั้นนี้ยังไม่รู้จักใช้ทรรศนะระบบสังคมแบบแผ่ขยายได้

ขั้น ๔ ระบบสังคมและมโนธรรม (Social System and Conscience)

๑) อะไรคือสิ่งที่ถูก สิ่งที่ถูก คือ การทำตามหน้าที่ที่บุคคลได้ตกลงกับผู้อื่นไว้ กฎหมายเป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติตาม ยกเว้นในกรณีจำเป็นมากเมื่อการทำตามกฎหมายมาขัดกับหน้าที่ทางสังคมที่ได้กำหนดไว้แน่นอนแล้ว นอกจากนี้ความถูกต้องก็ยังหมายถึงการช่วยเหลือสังคม กลุ่ม และสถาบัน

๒) เหตุผลในการทำสิ่งที่ถูก คือ การจรรโลงให้สถาบันดำเนินไปได้โดยส่วนรวม เพื่อหลีกเลี่ยงการแตกแยกในระบบ หรือเพื่อปฏิบัติตามพันธะซึ่งบุคคลกำหนดให้ตนเองโดยอาศัยกฎเกณฑ์มโนธรรมที่ตายตัว

๓) ทรรศนะทางสังคม มีการแยกแยะทรรศนะของสังคมจากข้อตกลงระหว่างบุคคล ยึดถือระบบที่ได้กำหนดบทบาทและกฎเกณฑ์ไว้แล้ว และพิจารณาความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลในฐานะเป็นผู้อยู่ในตำแหน่งต่างๆ ของระบบสังคม

ระดับ ๓ เหนือกฎเกณฑ์สังคม หรือ ยึดหลักการ (Post – conventional Level)

ขั้น ๕ สัญญาหรืออรรถประโยชน์ทางสังคมและสิทธิส่วนบุคคล (Social Contract Or Utility and Individual Rights)

๑) อะไรคือสิ่งที่ถูก สิ่งที่ถูก คือ การตระหนักว่าผู้คนมีค่านิยมและความคิดเห็นที่แตกต่างกันและค่านิยมกับกฎเกณฑ์ส่วนมากเป็นสิ่งที่แตกต่างกันได้สำหรับกลุ่มต่างๆ จะส่งเสริมกฎเกณฑ์เหล่านี้เป็นสัญญาทางสังคม แต่ค่านิยมและสิทธิบางอย่างไม่อาจถือได้ว่าขาดความแน่นอนตาย ชีวิต และเสรีภาพ จะต้องเชิดชูไม่ว่าในสังคมใดก็ตาม

๒) เหตุผลในการทำสิ่งที่ถูก คือ การมีความสำนึกในพันธะที่มีต่อกฎหมายเพราะบุคคลได้มีสัญญาทางสังคมในการออกกฎหมายและปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อความสงบสุขของสังคม และเพื่อเป็นการปกป้องสิทธิของคนในสังคม การมีความรู้สึกผูกพันกับสัญญาที่ทำด้วยความสมัครใจกับครอบครัว เพื่อน การไว้วางใจกันและพันธะในการทำงาน มีความตระหนักว่ากฎหมายและหน้าที่จะต้องอยู่บนรากฐานของการคิดคำนวณอย่างมีเหตุผลในเชิงให้มีอรรถประโยชน์สูงสุดต่อคนหมู่มากที่สุด (The Greatest Good for The Greatens number)

๓) ทรรศนะทางสังคม มีทรรศนะที่ไม่ถูกจำกัดโดยสังคม ตระหนักในค่านิยมและสิทธิว่ามีความสำคัญมาก่อนจะกลายเป็นข้อผูกพันหรือสัญญาทางสังคม มีการบูรณาการทรรศนะต่างๆ เข้าด้วยกันโดยกลไกที่เป็นทางการด้านข้อตกลง สัญญาความเป็นปรนัยโดยไม่ลำเอียง และกระบวนการยุติธรรมพิจารณาทั้งทรรศนะทางจริยธรรมและกฎหมายและตระหนักว่าบางครั้งอาจมีความขัดแย้งกันได้ จนเป็นการยากที่จะบูรณาการเข้าด้วยกันได้

ขั้น ๖ หลักการจริยธรรม (Universal Ethical Principles)

๑) อะไรคือสิ่งที่ถูก สิ่งที่ถูก คือ การปฏิบัติตามหลักการจริยธรรมที่ตนได้เลือกสรรเอง กฎหมายหรือสัญญาทางสังคมบางอย่างเป็นสิ่งที่ถูกต้องเพราะเป็นไปในแนวเดียวกับหลักการอยู่แล้ว เมื่อใดที่กฎหมายเข้ามาละเมิดหลักการนี้ บุคคลจะต้องปฏิบัติตามหลักการของตนหลักการเหล่านี้คือหลักการสากลที่ว่าด้วยความยุติธรรมซึ่งประกอบด้วยความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชนและความเคารพ ในฐานะเป็นปัจเจกบุคคล

๒) เหตุผลในการทำสิ่งที่ถูก คือ มีความเชื่อในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีเหตุผลว่าหลักการจริยธรรมสากลเป็นสิ่งที่ถูกต้องและมีพันธะส่วนบุคคลที่จะปฏิบัติตามหลักการดังกล่าว

๓) ทรรศนะทางสังคม มีทรรศนะทางจริยธรรมที่ยึดถือว่าบุคคลเป็นจุดหมายปลายทาง (Ends) และปฏิบัติต่อบุคคลเช่นนั้น โดยไม่นำบุคคลมาเป็นเครื่องมือ (Means) ในการกระทำการใดๆ ทั้งสิ้น

๒) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ ฟรอยด์ (Freud)[ÒÙÕ] ได้อธิบายการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลโดยมีแนวคิดพื้นฐาน ประกอบด้วย ๓ ส่วน ดังนี้

๑) อิด (ID) เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด เรียกว่า สัญชาตญาณ (Instincts) ซึ่งแบ่งได้ ๒ ประเภท คือ สัญชาตญาณแห่งชีวิต (Life Instincts) สัญชาตญาณแห่งความตาย (Dead Instincts) ที่ก่อให้เกิดพลังงานทางจิต เป็นพลังแห่งการทำงานเพื่อสนองความสุขของตนเรียกว่า Libodo โดยทำตามหลักความพอใจ (Pleasure Principle) คือ เสาะแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด คือ สัญชาตญาณแห่งชีวิต (LifeInstincts) มีพลังผลักดันให้บุคคลกระทำเพื่อตอบสนองความสุข โดยเฉพาะความต้องการทางด้านร่างกาย ซึ่ง ฟรอยด์ (Freud) เรียกว่า กามารมณ์ (Sex) ส่วนสัญชาตญาณแห่งความตาย (Dead Instincts) มีพลังผลักดันให้บุคคลทำลายสิ่งต่างๆ รวมทั้งตนเอง เพื่อหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ฟรอยด์ (Freud) เรียกว่า ความก้าวร้าว (Aggression) โครงสร้างของ อิด (ID) อยู่ในส่วนของจิตใต้สำนึก (Unconscious)

๒) อีโก้ (Ego) เมื่อเริ่มเรียนรู้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนต้องการอาจไม่ได้รับการตอบสนองโดยทันทีหรือบางสิ่งบางอย่างต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพ เปลี่ยนจากการใช้ผ้าอ้อมเป็นการเข้าห้องน้ำ ไม่ร้องไห้เมื่ออยากได้ของเล่นหรือแย่งของเล่นเพื่อน สิ่งเหล่านี้ คือ รูปแบบการทำงานของอีโก้ (Ego) ซึ่งตอบสนองความต้องการของ อิด (ID) บนพื้นฐานความเป็นจริง (Reality Principle) ต้องอาศัยความสามารถในการรับรู้ การคิด การเรียน และความจำ เป็นองค์ประกอบที่นักจิตวิทยาปัจจุบัน เรียกว่า Cognitive Processes จะเห็นได้ว่าโครงสร้างที่เป็น อีโก้ (Ego) จะอยู่ในส่วนของจิตสำนึก (Conscious) เป็นส่วนใหญ่

๓) ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) ในช่วงแรกของชีวิต เป็นการตอบสนองความต้องการตามความเป็นจริง โดยไม่ได้คำนึงถึงความถูกต้อง เนื่องมาจากซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) ยังไม่ได้รับการพัฒนา จนกว่าจะเริ่มรับรู้ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ซึ่งได้มาจากการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ สังคม ศาสนา และยอมรับสิ่งนี้ ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) ประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ

๓.๑) ความสำนึก (Conscious) เป็นข้อห้ามทางศีลธรรม (Moral) หรือสิ่งที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติ มักจะเป็นส่วนหนึ่งที่มีการเรียนรู้จากการลงโทษ ทั้งจากพ่อแม่และความรู้สึกผิดที่เกิดขึ้นในตนเอง

๓.๒) ตนในความคิดที่ดี (Ego-ideal) สิ่งที่ควรกระทำ ซึ่งมักจะได้รับการยอมรับจากสังคมหรือแรงเสริมว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ควรค่าแก่การอยากเป็นอยากทำ

ฟรอยด์ (Freud) เชื่อว่าความรู้สึก ความละอายและความทะนงในศักดิ์ศรีเป็นสิ่งที่สำคัญในการสร้างซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) ยังให้ความสนใจเป็นพิเศษในบทบาทของความรู้สึกผิด (Guilt) หรือความละอายใจที่จะมีผลต่อการยับยั้งแรงกระตุ้นของอิด (ID) หรือการก่อให้เกิดบุคลิกภาพเบี่ยงเบน (Personality

---

[ÒÙÕ] Ettinger, R.H., Crooks, R.L. and Stein, J. **Psychology : Science, Behavior, and Life.** 3rd ed. Forth Worth : Harcourt Brace, 1994, p. 531 and Santrock, W.J. **Psychology**, 5th ed. Medison,WI : Brown & Benchmark, 1997, pp. 242 - 243.

Disorders) ได้หลายรูปแบบ จะเห็นได้ว่า ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) ทำหน้าที่ป้องกันการกระทำอันเป็นผลการกระตุ้นของ อิด (ID) ยังมีสิ่งที่ร่วมกัน ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) และ อิด (ID) ต่าง ก็ไม่มีเหตุผล (Non Rational) แต่ ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) ทำหน้าที่ควบคุม เช่น เดียวกับ อีโก้ (Ego) และสิ่งที่มีผลต่อการแสดงออกทางด้านบุคลิกภาพ คนที่มีซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) สูงมากจนขจัดหรือควบคุมอิด(ID) ได้เกือบทั้งหมด มักจะเป็นคนที่เข้มงวดเคร่งครัดต่อกรอบความดีงาม จนดูเหมือนว่าไม่มีชีวิตจิตใจ ส่วนคนที่ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) มีน้อยก็มักจะควบคุมตนเองไม่ได้ กลายเป็นคนเห็นแก่ตัว (Self Centered) หลงระเริง (Self Indulgent) รวมทั้งมีบุคลิกภาพแบบต่อต้านสังคม(Antisocial Personality)

โครงสร้าง (Structure)	ความสำนึก (Consciousness)	เนื้อหาและการทำงาน (Contents and Function)
อิด (ID)	จิตใต้สำนึก (Unconscious)	แรงกระตุ้นพื้นฐาน(เพศและความก้าวร้าว)ต้องการได้รับการสนองตอบทันที โดยไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงหรือลำดับที่ความสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลหรือการคิดเชิงหลักมีความหุนหันพลันแล่น
อีโก้ (Ego)	ส่วนใหญ่อยู่ในระดับจิตสำนึก (Predominantly Conscious)	ดูแลจัดการการทำงานระหว่างแรงกระตุ้นจากอิด (ID)และการยับยั้งจากซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) ตามหลักความเป็นจริงเสาะแสวงหาความปลอดภัยและการอยู่รอดของชีวิต ปฏิบัติตามหลักการที่กำหนดตามสภาพการณ์และเวลา
ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego)	อยู่ทั้งระดับจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก(Both Conscious and Unconscious)	อุดมคติและศีลธรรมใฝ่หาความสมบูรณ์ของบุคลิกภาพใช้การสังเกตบังคับให้ทำตามกฎเกณฑ์ที่ดี วินิจฉัยและห้ามประพฤติสิ่งที่ไม่ดีกำหนดข้อจำกัดความพึงพอใจ จิตสำนึกตามความแตกต่างของบุคคล

ตารางที่ ๖.๑ แสดงโครงสร้างทางจิต (Mental Structure) ตามแนวคิดของ ฟรอยด์ (Freud) [ÒÙÖ]

ฟรอยด์ (Freud) ได้รวมโครงสร้างของจิตและระดับความสำนึกเข้าด้วยกัน เพื่อให้มองเห็นความสัมพันธ์ว่า อีโก้ (Ego) ส่วนใหญ่จะอยู่ในสองส่วนของจิตสำนึก (Conscious) กับจิตก่อนสำนึก (Preconscious) และมีบางส่วนที่อยู่ในจิตใต้สำนึก (Unconscious) ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) มีสองส่วนอยู่ในจิตก่อนสำนึก จิตสำนึก และจิตใต้สำนึก ส่วน อิด (ID) จะอยู่ในจิตใต้สำนึกทั้งหมด องค์ประกอบทั้ง ๓ ของจิต คือ อิด (ID) อีโก้ (Ego) และ ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) จะทำงานในลักษณะเคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่ง ฟรอยด์ (Freud) เรียกปฏิสัมพันธ์นี้ว่า Dynamic Interactions คือ อีโก้ (Ego) จะทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างแรงขับของ อิด (ID) และกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมของ

[ÒÙÖ] Ettinger, R.H., Crooks, R.L. and Stein, J. **Psychology : Science, Behavior, and Life.** 3rd ed. Forth Worth : Harcourt Brace, 1994, p. 531.

ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) โดยอาศัยหลักความเป็นจริง เพื่อแสดงเป็นพฤติกรรมในเวลาต่อมา และในบางครั้งมีการใช้กลไกป้องกันตัวเอง (Defense Mechanism) ในกรณีที่ไม่สามารถแก้ปัญหาแบบเผชิญความจริงได้ จึงกล่าวได้ว่าการทำงานของององค์ประกอบทั้ง ๓ เป็นตัวกำหนดบุคลิกภาพบุคคล

ฟรอยด์ (Freud)[ÒÙ×] แบ่งจิตสำนึกเป็น ๓ ระดับ ดังนี้

๑) **ระดับจิตสำนึก** (The conscious Level) เป็นความรู้สึกหรือการตระหนักรู้ที่มีในขณะนั้นไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับตนหรือสิ่งแวดล้อมก็ตาม

๒) **ระดับก่อนสำนึก** (The Preconscious Level) เป็นความรู้สึกนึกคิดที่ต้องใช้ความพยายามในการค้นหาข้อมูลที่ไม่สามารถตระหนักรู้ในขณะนั้น

๓) **ระดับจิตใต้สำนึก** (The Unconscious Level) เป็นสิ่งที่บุคคลมักจะเก็บซ่อนความรู้สึกความปรารถนาที่ไม่ต้องการให้คนอื่นรู้ รวมถึงสัญชาตญาณของมนุษย์ด้วย ฟรอยด์ (Freud) ให้ความสนใจในส่วนนี้มาก เพราะบุคคลพยายามเก็บกดความรู้สึกของตนไว้ เมื่อมีการสะสมในระยะเวลาที่ยาวนาน อาจส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพในลักษณะเบี่ยงเบน หรือไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมได้

ระบบทั้ง ๓ จะพัฒนาตามขั้นตอนและซุปเปอร์อีโก้ คือ ระบบที่ควบคุมพฤติกรรมของบุคคล โดยจะเริ่มพัฒนาขึ้นมาเมื่ออายุ ๓ – ๖ ปี ฟรอยด์ (Freud) เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล จะเริ่มจากช่วงเวลาที่บุคคลกำลังพัฒนาอีโก้ และระยะที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมที่เด่นชัด คือ ช่วงที่พัฒนาซุปเปอร์อีโก้ขึ้นมา ฟรอยด์ (Freud)[ÒÙØ] อธิบายพัฒนาการของเด็กชายและเด็กหญิงแตกต่างกัน โดยในเด็กชายวัย ๓ – ๖ ขวบจะมีความรักแม่แล้วจะหันมาทำตนตามอย่างพ่อ เพื่อให้แม่รักตน ในการทำตามอย่างพ่อเด็กก็จะรับเอาค่านิยมทัศนคติและจริยธรรมของพ่อไว้เป็นของตนด้วย ส่วนพัฒนาการจริยธรรมของเด็กหญิง จะเกิดจากการอิจฉาอวัยวะเพศของเด็กชาย และเชื่อว่าการที่ตนไม่มีอวัยวะเหมือนเด็กชายเป็นเพราะแม่เป็นผู้ทำ จึงเป็นเหตุให้เด็กลดความรักที่มีต่อแม่ลง แล้วหันมารักพ่อแทน เด็กหญิงจึงพยายามรับ เอาบทบาททางเพศของหญิงมาเป็นของตน และนี่คือจุดเริ่มต้นของการพัฒนาจริยธรรม

๓) **ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์** (Piaget's Moral Development Theory)

เพียเจท์ (Piaget) เป็นนักจิตวิทยาชาวสวิตเซอร์แลนด์ เป็นผู้เริ่มแนวความคิดที่ว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความฉลาดในการรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะ ต่าง ๆ ทางสังคม พัฒนาการ

[ÒÙ×] สุวรีย์ ศิวะแพทย์, อ้างแล้ว, หน้า ๒๔๖.

[ÒÙØ] สมร ทองดี, อ้างแล้ว, หน้า ๙๗.

ทางจริยธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาของบุคคล เพียเจท์ (Piaget) ได้แบ่งขั้นของพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น ๓ ขั้น คือ

(๑) **ขั้นก่อนจริยธรรม** (Premoral Stage) เกิดกับเด็กที่มีอายุอยู่ระหว่างแรกเกิดถึง ๒ ขวบ ในขั้นนี้เด็กยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมอย่างละเอียดแต่มีความต้องการทางร่างกาย โดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะใดๆ ทั้งสิ้น เด็กจะร้องเมื่อหิว เด็กจะส่งเสียงดัง ร้องไห้ เมื่อกลัวหรือตกใจ

(๒) **ขั้นยึดคำสั่ง** (Heteronymous Stage) เกิดกับเด็กในช่วง ๒ – ๘ ปี ขั้นนี้เด็กจะมีความเกรงกลัวผู้ใหญ่ และเห็นว่าคำสั่งของผู้ใหญ่เป็นประกาศิตที่จะต้องทำตาม

(๓) **ขั้นยึดหลักแห่งตนเอง** (Autonomous Stage) เกิดกับเด็กตั้งแต่ ๘ – ๑๐ ปี เพียเจท์ (Piaget) เชื่อว่าเกิดขึ้นจากพัฒนาการทางสติปัญญา และจากประสบการณ์ในการมีบทบาทในกลุ่มเพื่อนด้วยกัน ความเกรงอำนาจภายนอกเป็นเพียงหลักภายในจิตใจของเด็กเกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งหมายถึงการแลกเปลี่ยนกันและความเท่าเทียมกันของบุคคล ในช่วง ๘ – ๑๐ ปี เด็กที่อยู่ในสังคมปกติจะบรรลุขั้นที่สาม แต่ก็อาจมีเด็กบางคนที่พัฒนาช้ากว่านี้หรือบางครั้งพัฒนาการหยุดชะงักในขั้นที่สอง เนื่องจากการบังคับอย่างผิดปกติของผู้เลี้ยงดู หรือสังคมหรือเกิดจากการขาดประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนก็ได้

๔) ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน[ÒÙÙ] ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง โดยได้ทำการประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สาเหตุของพฤติกรรมต่างๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ อายุตั้งแต่ ๖ – ๖๐ ปี ว่าพฤติกรรมเหล่านั้น มีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง และได้นำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทยขึ้น โดยแบ่งต้นไม้จริยธรรม ออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

๑. **ส่วนที่หนึ่ง** ได้แก่ ดอกและผลไม้บนต้น ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำดีละเว้นชั่วและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดีพฤติกรรมที่เอื้อเพื่อต่อการพัฒนาประเทศ

๒. **ส่วนที่สอง** ได้แก่ ส่วนลำต้นของต้นไม้ แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ด้าน คือ

๒.๑ เหตุผลเชิงจริยธรรม
๒.๒ มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง
๒.๓ ความเชื่ออำนาจในตน
๔.๔ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
๒.๕ ทัศนคติ คุณธรรมและค่านิยม

[ÒÙÙ] สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ***คู่มือการจัดค่ายคุณธรรมเยาวชน***, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒), หน้า ๔๐ – ๔๔.

๓ **ส่วนที่สาม** ได้แก่ รากของต้นไม้ ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็งซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ ๓ ด้าน คือ

๓.๑ สติปัญญา

๓.๒ ประสบการณ์ทางสังคม

๓.๓ สุขภาพจิต

จิตลักษณะทั้งสามนี้อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ ๕ ประการ ที่ลำต้นของต้นไม้ก็ได้ กล่าวคือ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ ๓ ด้าน ในปริมาณที่สูงพอเหมาะกับทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้ เกิดจากผลการวิจัยพฤติกรรมและจิตลักษณะของคนไทย โดยเมื่อสร้างขึ้นแล้วทฤษฎีนี้ก็ได้ชี้แนวทางการตั้งสมมติฐานการวิจัยเพื่อหาหลักฐานใหม่ๆ มาเพิ่มเติมในทฤษฎีนี้อีก การวิจัยที่เกี่ยวกับจิตลักษณะพื้นฐาน ๓ ประการ ที่สามารถจำแนกคนเป็น ๔ ประเภท เหมือนบัวสี่เหล่า กับความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล โดยพบว่าคนที่เป็นบัวเหนือน้ำเท่านั้นมีจิตลักษณะพื้นฐาน ๓ ด้านนี้ในปริมาณสูงเหมาะสมกับอายุ เป็นผู้ที่จะสามารถรับการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างเหมาะสมกับอายุ ตามทฤษฎีโคลเบอร์ก (Kolhberg)

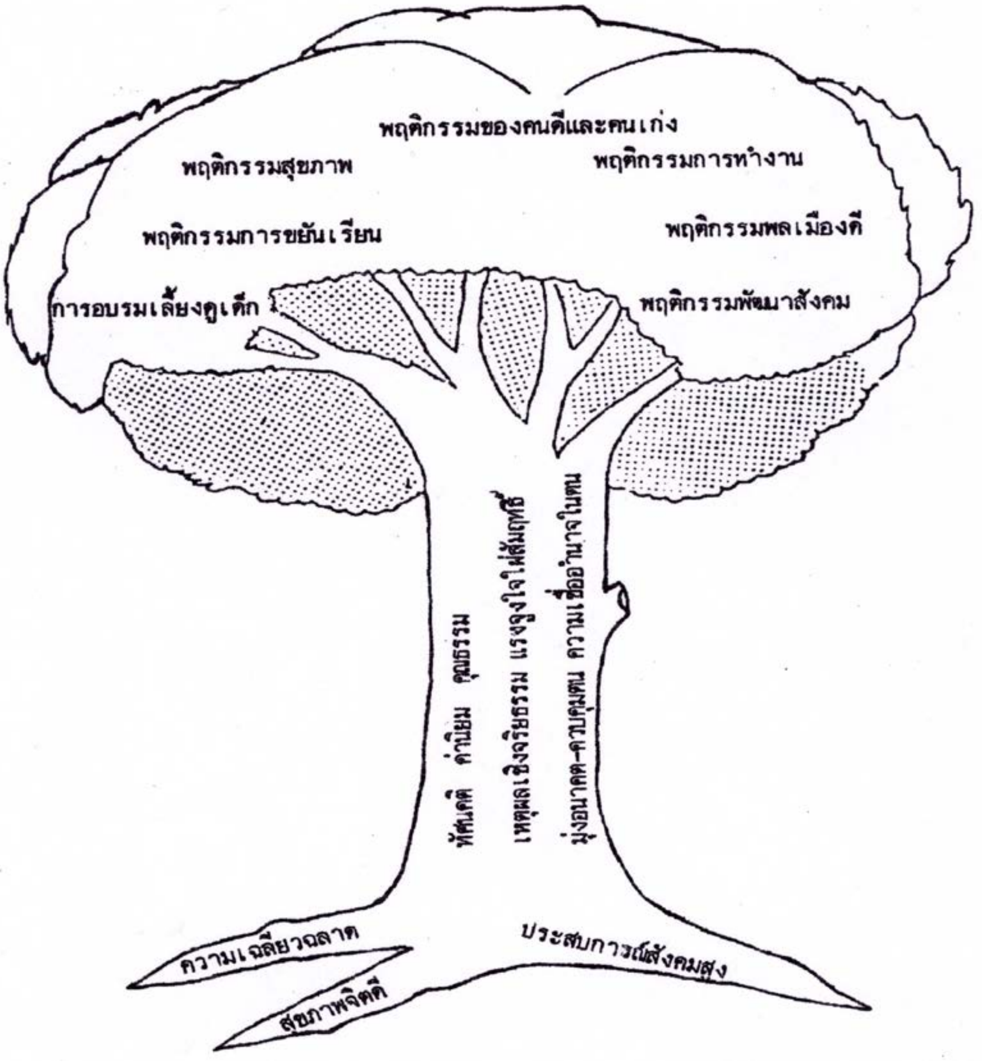

แผนภาพที่ ๒.๑ ภาพต้นไม้จริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๘.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าผลงานการวิจัย และมีผู้วิจัยหลายท่านได้วิจัยไว้ดังนี้

๑) พระมหาบุญเพียร ปุญฺญวิริโย[ÒÙÚ] ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวแนวพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า

ส่วนแรก ในด้านแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว พระพุทธศาสนาเห็นว่า ครอบครัวเป็น สถาบันที่มีความสำคัญสำหรับฆราวาส ซึ่งเป็นสถานที่ใช้ชีวิตร่วมกันของบุคคลที่มีอุดมคติชีวิตเหมือนหรือใกล้เคียงกัน โดยมีความสัมพันธภาพทางกายและทางจิตใจต่อกัน อันมีเป้าหมายเพื่อการแบ่งเบาภาระหน้าที่ต่อกัน และการผลิตสมาชิกที่มีคุณภาพให้กับสังคม ลักษณะครอบครัวที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนาได้แก่ ครอบครัวที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีลักษณะทางธรรมและสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง

ด้านแนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลา พระพุทธศาสนาเห็นว่าการขัดเกลา คือกระบวนการพัฒนาชีวิตของบุคคล ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องขัดเกลาตนเองให้มีคุณภาพ อันเป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตอย่างต่อเนื่องจวบจนการได้บรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดของชีวิต คือนิพพาน ซึ่งการขัดเกลาเป็นกระบวนการที่บุคคลทุกสถานภาพจะต้องปฏิบัติและส่งเสริมผู้อื่นให้ได้รับการขัดเกลาที่ถูกต้อง แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการขัดเกลาในครอบครัว ได้แก่ การให้ความสำคัญแก่เด็กในฐานะที่เป็นผู้สืบทอด อารยธรรมของมนุษย์ ที่ผู้ใหญ่จะต้องให้การอบรมสั่งสอนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีงาม การเชื่อมั่นในศักยภาพของเด็กที่สามารถฝึกฝนพัฒนาตนเองได้ การปลูกฝังจิตสำนึกในความกตัญญูกตเวที การรู้จักหน้าที่ของตนเองที่พึงปฏิบัติต่อผู้อื่น การเข้าใจในความแตกต่างของบุคคล และตระหนักถึงกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยของสรรพสิ่ง

ส่วนที่สอง วิธีการขัดเกลาในสถาบันครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนามีลักษณะสำคัญ คือการให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบด้านต่างๆ ที่เป็นปัจจัยต่อการขัดเกลาบุคคลทุกด้าน ทั้งที่เป็นองค์ประกอบภายในและภายนอกตัวบุคคล ซึ่งสมาชิกในครอบครัวจะต้องขัดเกลาตนเองให้มีคุณสมบัติตามหน้าที่อย่างสมบูรณ์ ในส่วนของการอบรมสั่งสอนบุตรมีลักษณะสำคัญ คือ การปลูกฝังให้บุตรได้พัฒนาตนเองทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญาอย่างครบส่วน อีกทั้งจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เด็กจนเติบใหญ่ โดยที่บุคคลเกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรในการส่งเสริมการขัดเกลาให้บรรลุผล

ส่วนที่สาม วิธีการประยุกต์การขัดเกลาทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาใช้กับสถาบันครอบครัว ได้แก่วิธีการขัดเกลาที่พระพุทธองค์ทรงนำมาปฏิบัติในสังคมสงฆ์ คือ การวางระเบียบกฎเกณฑ์การปฏิบัติร่วมกันสมาชิก

[ÒÙÚ] พระมหาบุญเพียร ปุญฺญวิริโย, "แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา" **พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔.

ในครอบครัว การส่งเสริมสนับสนุนให้กำลังใจแก่สมาชิกในครอบครัวเมื่อปฏิบัติตนถูกต้อง การลงโทษหรือห้ามปราม เมื่อมีการกระทำผิดกฎเกณฑ์ การเปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวได้ตรวจสอบและแนะนำตักเตือนกันได้และการเปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวได้สำนึกตนในกรณีที่ได้เผลอพลั้งทำผิดพลาดไป

๒) **พระมหาบุญร่วย สิรินฺธโร และคณะ** ÒÚÑ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไปใช้ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยครอบครัวในชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกันและลดปัญหายาเสพติดของเด็กและเยาวชน พบว่า

ประเด็นแรก การศึกษากระบวนการขัดเกลาทางสังคมของครอบครัว ที่กระทำต่อเด็กและเยาวชนในชุมชนเข้มแข็ง พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านแปะมีลักษณะที่เอื้อต่อการอบรมขัดเกลา สมาชิกในครอบครัวมีการช่วยเหลือเกื้อกูล มีการพูดคุยกัน ทำให้เกิดความสามัคคี และสามารถร่วมแก้ปัญหากันอย่างสร้างสรรค์ มีการใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกัน พ่อแม่มีความรับผิดชอบ ประกอบอาชีพสุจริต ส่งเสริมให้ลูกได้รับการศึกษา ทำตนเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม มีการใช้เหตุผล ตลอดจนมีการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ลักษณะเหล่านี้นอกจากจะเป็นลักษณะของครอบครัวที่พึงประสงค์แล้ว ยังเป็นสิ่งที่เอื้อให้การขัดเกลาทางสังคมได้ผลดี สามารถสร้างครอบครัวให้น่าอยู่ และนำไปสู่การสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ในที่สุด

ประเด็นที่สอง การศึกษากระบวนการขัดเกลาทางสังคมภายในครอบครัวโดยนำเอาหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้ในการป้องกันและลดปัญหายาเสพติด พบว่า ชุมชนบ้านแปะ เป็นชุมชนที่ทุกครอบครัวนับถือพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมาช้านานโดยมีสำนึกทางประวัติศาสตร์ในฐานะเป็นข้ากัลปนาของวัด มีตราสัญลักษณ์และพิธีกรรมที่เชื่อมโยงกับสถาบันกษัตริย์ในอดีต ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับสถาบันพระพุทธศาสนาและมีศาสนสถานสำคัญคือ วัดบ้านแปะ ที่เป็นจุดศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชุมชน ดังนั้น กระบวนการ ขัดเกลาทางสังคมภายในครอบครัวของชุมชนบ้านแปะจึงนำเอาหลักพระพุทธศาสนามาใช้ โดยสรุปได้ ๔ ประการ คือ

๑) การให้ความสำคัญกับเด็ก

๒) การฝึกฝนพัฒนาตนเอง

๓) ความกตัญญูกตเวที

๔) การปฏิบัติหน้าที่

นอกจากนี้ ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมแนวพุทธ ยังมีหลักการสำคัญอีก ๔ ประการ คือ

๑) การขัดเกลาแบบครบองค์ประกอบ

๒) การขัดเกลาด้วยความเสมอภาค

๓) คำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล และ

๔) เห็นความสำคัญในการฝึกฝนพัฒนาตนเองของเด็ก อย่างไรก็ตาม การนำหลักการดังกล่าวมาประยุกต์อาจยังต้องได้รับการพัฒนาต่อไป เพื่อให้ชุมชนปลอดภัยจากปัญหายาเสพติดอย่างแท้จริง

ÒÚÑ พระมหาบุญร่วย สิรินฺธโร และคณะ, "การนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไปใช้ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยครอบครัวในชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกันและลดปัญหายาเสพติดของเด็กและเยาวชน", (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗.

ประเด็นที่สาม การศึกษาอิทธิพล ของกลุ่มองค์กรชุมชนที่พัฒนาตนเองจนกลายเป็นชุมชนเข้มแข็ง ที่มีต่อกระบวนการขัดเกลาทางสังคมภายในครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า กลุ่มองค์กรในชุมชนบ้านแปะมีอยู่จำนวนหลายกลุ่มและมีความหลากหลายในบทบาทหน้าที่สามารถแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่คือ

๑) กลุ่มองค์กรทางเศรษฐกิจ

๒) กลุ่มองค์กรทางการเมือง และ

๓) กลุ่มองค์กรสงเคราะห์และวัฒนธรรม

สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่จะสังกัดกลุ่มองค์กรมากกว่าหนึ่งองค์กรขึ้นไปลักษณะ ของกลุ่มสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) กลุ่มที่เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมดั้งเดิม กลุ่มประเภทนี้สามารถดำรงองค์กรอยู่ได้ด้วยวัฒนธรรมชุมชนซึ่งมีไม่มากนักและ

๒) กลุ่มที่เกิดขึ้นจากการริเริ่มหรือจัดตั้งโดยภาครัฐ ความเข้มแข็งของกลุ่มขึ้นอยู่กับปัจจัย ๒ ด้าน คือ

๒.๑) ปัจจัยภายนอก โดยมีภาครัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุน มีบทบาทในฐานะเป็นแหล่งผลประโยชน์ให้แก่ชุมชน แหล่งเงินกู้ในชุมชน หรือเกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมือง และ

๒.๒) ปัจจัยภายใน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ทั้งนี้การที่จะดำรงองค์กรอยู่ได้นั้นจะต้องขึ้นอยู่กับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผ่านมาของชาวบ้าน โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า "การพัฒนา" ของภาครัฐ อันมีอิทธิพลสำคัญในการสร้างวิธีคิดแก่สมาชิกในองค์กรชุมชนก่อน แล้วถ่ายทอดลงสู่วิธีคิดของสมาชิกในครอบครัวต่อไป และจากการศึกษาพบประเด็นที่น่าสนใจว่า กลุ่มองค์กรชุมชนมีอิทธิพลต่อกลุ่มต่าง ๆ ในครอบครัวแตกต่างกัน โดยเฉพาะกับกลุ่มพ่อบ้านที่เน้นในเรื่อง การจัดการสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการทำมาหากินเป็นหลัก ในขณะที่กลุ่มแม่บ้านมีความคิดในเชิงอนุรักษ์มากกว่า และเน้นความสำคัญของสถาบันทางสังคมที่มีอยู่เดิมส่วนกลุ่มเด็กและเยาวชนกลับมีมุมมองการมองเห็นภาพองค์รวมของชุมชนได้อย่างน่าสนใจ และมีความ ใกล้เคียงกับภาพความจริง และได้เสริมมิติของความรักความอบอุ่นจากการจัดความสัมพันธ์ในครอบครัวและการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในชุมชน ไม่เน้นการจัดการแบบสมัยใหม่แต่ให้ความสำคัญกับการจัดการตามศักยภาพของชุมชน โดยยึดหลักความพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนใน

๓) **รัยพงศ์ เครือจักร**[ÒÚÒ] ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเพื่อสุขภาวะของคณะอนุชนคริสตจักรฟ้ารมย์สัมพันธกิจ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคมมีจุดเริ่มต้นจากสมาชิกคริสตจักรที่มีอายุประมาณ ๑๓ ปีขึ้นไปและสิ้นสุดลงเมื่อสมาชิกคณะอนุชนเปลี่ยนสถานภาพเป็นสมาชิกคณะอนุชนอาวุโส กิจกรรมที่ใช้ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมมีความหลากหลายและมีความสัมพันธ์กันโดยไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่ากิจกรรมใดที่ใช้เป็นกิจกรรมหลักในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมกระบวนการขัดเกลาทางสังคมทางตรงเป็นการมอบหมายกิจกรรมให้สมาชิกคณะอนุชน การเข้าร่วมกิจกรรมคณะอนุชน กิจกรรมกับสมาชิกคริสตจักรและคณะอนุชนต่างคริสตจักร

[ÒÚÒ] รัยพงศ์ เครือจักร, "กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเพื่อสุขภาวะของคณะอนุชนคริสตจักรฟ้ารมย์สัมพันธกิจ ", **ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๑.

ตลอดจนการบรรยายขณะเข้าร่วมกิจกรรม กระบวนการขัดเกลาทางอ้อมเป็นการได้รับประสบการณ์จากการสังเกตกระบวนการขัดเกลาทางสังคมทางตรงและทางอ้อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้ง ๔ ด้าน ความสมบูรณ์ทางกาย ส่งผลให้ต้องรักษาความสะอาดของร่างกายแต่งกายด้วยชุดสุภาพและสะอาด ความสมบูรณ์ทางจิต ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นสุขใจและผ่อนคลายความสมบูรณ์ทางสังคม ส่งผลให้เกิดการอยู่ร่วมกันด้วยดีของคณะอนุชนกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในคริสตจักร ความสมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ ส่งผลให้เกิดการตั้งมั่นอยู่ในความดีงามและมีความรู้สึกติดสนิทกับ พระเจ้า ภูมิหลังของคณะอนุชนที่ได้เข้าสู่กระบวนการขัดเกลาทางสังคม การเลี้ยงดูจากบิดามารดา ตลอดจนการส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมคณะอนุชนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของสุขภาวะแต่ละด้านหลังจากเข้าสู่กระบวนการขัดเกลาทางสังคม ความคาดหวังของ ศิษยาภิบาลฝ่ายอนุชนและคณะอนุชนต่อกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีความคล้ายคลึงกันนั่นคือความคาดหวังในความสมบูรณ์ทางจิตวิญญาณซึ่งจะนำไปสู่การจัดกิจกรรมที่ใช้ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมอันมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความสมบูรณ์ทางกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ

จากการศึกษางานวิจัยพอสรุปได้ว่า จุดเริ่มต้นของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม คือ สถาบันทางครอบครัว พ่อแม่มีหน้าที่ความรับผิดชอบ ต้องเลี้ยงดูถ่ายทอดให้การอบรมสั่งสอนบุตร ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรมจริยธรรม มีการใช้หลักเหตุผล ส่งเสริมให้บุตรได้รับการศึกษาเล่าเรียน การใช้เวลาว่างทำกิจกรรมร่วมกัน ประกอบอาชีพสุจริต ตลอดจนมีการประพฤติและปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมและประเพณี หลักธรรมของศาสนามีลักษณะสำคัญ คือ ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญาอย่างครบส่วน อีกทั้ง การถ่ายทอดจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เล็กจนเติบใหญ่การปลูกฝังให้บุตรได้พัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีงาม การเชื่อมั่นในศักยภาพของเด็กที่สามารถฝึกฝนพัฒนาตนเองได้ การปลูกฝังจิตสำนึกในความกตัญญูกตเวที การรู้จัก บทบาทหน้าที่ของตนเองที่พึงปฏิบัติต่อผู้อื่น การเข้าใจในความแตกต่างของบุคคล ก่อนการเข้าสู่กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากหน่วยอื่นๆ ของสังคมต่อไป

๒.๘.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

๑) **พระวรสิต รักเหล่า** [ÒÚÓ] ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสาเหตุที่ทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมกระทำผิดกฎหมายจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปางและจังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า มีตัวแปรจำนวน ๔ ตัวแปร ได้แก่ การคบเพื่อน การทะเลาะวิวาท สภาพครอบครัวของเยาวชนและการถูกผู้อื่นชักจูง หรือบังคับ เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการกระทำผิดกฎหมายของเยาวชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๑.๑. สาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกระทำผิดกฎหมายของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่จังหวัดลำปางและจังหวัดพะเยา ได้แก่ การคบเพื่อน การทะเลาะวิวาท สภาพครอบครัวของเยาวชนและการถูกผู้อื่นชักจูงหรือบังคับ

๑.๒. ปัญหาเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมกระทำผิดกฎหมายในในจังหวัดเชียงใหม่จังหวัดลำปางและจังหวัดพะเยา เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัญหายาเสพติด ปัญหาความยากจน ปัญหาการ

[ÒÚÓ] พระวรสิต รักเหล่า, "การศึกษาสาเหตุที่ทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมกระทำผิดกฎหมาย : จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปางและจังหวัดพะเยา" **ศึกษาศาสตรบัณฑิต**, (บัณฑิตมหาวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗.

เอาแต่ใจตัวเอง ปัญหาความต้องการในสิ่งที่ตนเองไม่มี ปัญหาจากการถูกเหตุการณ์บังคับ การชอบเข้าสังคมที่หรูหรา ฟุ่มเฟือย ปัญหาการลอกเลียนแบบจากสื่อต่างๆ ปัญหาจากการอยู่ในภาวะลืมตัวและปัญหาความรักในวัยเรียน

๒) วิธรินท์ ยศสมบัติและคณะ[ÒÚÔ] ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสพยาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการติดยาเสพติดจากเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ มีการติดยาเสพติดในระดับสูง ซึ่งมีลักษณะการเสพยาเสพติดโดยการกิน ร้อยละ ๘๕.๘๙ การเสพยาเสพติดโดยการสูบ ร้อยละ ๒๑.๗๗ การเสพยาเสพติดโดยการฉีด มีจำนวนร้อยละ ๕.๒๔ การติดยาเสพติดโดยการดม ร้อยละ ๙๗.๕๓ มีที่อยู่ใกล้แหล่งจูงใจ คือใกล้แหล่งสถานบันเทิง การพนัน ร้อยละ ๙๑.๕๓ มีความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนที่สนิทสนมกัน ร้อยละ ๙๗.๙๘ และมีภาวะด้านจิตใจ อารมณ์ที่อ่อนไหว ร้อยละ ๙๒.๗๔ สรุป เด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ ที่ใช้สารเสพติดโดยการดมมากที่สุด โดยการกิน การสูบ การฉีด ตามลำดับ การมีที่อยู่ใกล้จูงใจจากความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนที่สนิทสนมมีมากที่สุด มีภาวะด้านจิตใจ อารมณ์ที่อ่อนไหว ใกล้แหล่งสถานบันเทิง การพนัน ตามลำดับ พบว่าใช้สารเสพติดโดยการดมและการกิน ขณะความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน มีภาวะด้านจิตใจและอารมณ์

๓) สุทาทิพย์ จันทรวิศุทธ[ÒÚÕ] ได้ทำการวิจัย สาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน : ศึกษากรณีเด็กและเยาวชนที่ต้องโทษอยู่ในสถานฝึกและอบรมบ้านกรุณา สรุปผลการศึกษาในครั้งนี้ได้ดังนี้ ผู้ที่ถูกควบคุมตัวที่เป็นเด็กและเยาวชนมีอายุโดยเฉลี่ย ๑๖ ปี สถานภาพสมรสเป็นโสด และมีการศึกษาแค่จบชั้นประถมศึกษาเท่านั้น ในขณะที่สถานภาพสมรสของบิดามารดามีการหย่าร้างสูง และกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นบุตรคนโตของครอบครัว และไม่ได้อยู่กับบิดามารดาอย่างพร้อมหน้ากัน ส่วนใหญ่กลุ่มเป้าหมายมีรายได้โดยเฉลี่ยต่ำมาก เมื่อพิจารณาถึงรายได้หลักของครอบครัวโดยเฉลี่ยประมาณ ๘,๐๘๗ บาท นับว่าน้อยมากในสภาวะสังคมปัจจุบันที่มีค่าครองชีพค่อนข้างสูง และรายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว สภาพบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านเช่าไม่อยู่บริเวณชุมชนแออัดเป็นส่วนใหญ่ และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ย ๗ คนความสัมพันธ์ของบิดามารดาทะเลาะกันอย่างรุนแรงจนถึงขั้นทุบตีกัน ประสบการณ์ในการถูกทำโทษจากบุคคลในครอบครัวและจากทางโรงเรียน พบว่า ถูกทำโทษบ่อยครั้งและกลุ่มเป้าหมายมีความคิดเห็นต่อบิดามารดาในเชิงลบ แรงเสริมในการกระทำความผิด สาเหตุส่วนใหญ่มาจากสภาพครอบครัวและลักษณะเพื่อนที่คบหา จะติดยาเสพติด ติดการพนัน เป็นต้น และพฤติกรรมที่กระทำความผิดจนถูกควบคุมตัวส่วนใหญ่จะเป็นความผิดเกี่ยวกับการลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย เป็นต้นจากการพิสูจน์สมมติฐานที่กำหนดสามารถสรุปได้ดังนี้

[ÒÚÔ] วิธรินท์ ยศสมบัติและคณะ, "การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการติดยาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กละเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ " **ครุศาสตรบัณฑิต** , (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์), ๒๕๔๕.

[ÒÚÕ] สุทาทิพย์ จันทรวิศุทธ, "สาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน : ศึกษากรณีเด็กและเยาวชนที่ต้องโทษอยู่ในสถานฝึกและอบรมบ้านกรุณา", **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต(พัฒนาสังคม)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.

๓.๑) จากการศึกษานี้ ปฏิเสธสมมติฐานที่ ๑,๓,๔,๕,๗ และ ๑๐ กล่าวคือตัวแปรอิสระ ได้แก่ สถานภาพสมรสของบิดามารดา ระดับการศึกษา รายได้ของบิดามารดา ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา ประสบการณ์ถูกทำโทษจากทางโรงเรียน จำนวนความผิดที่กระทำ ไม่มีความสัมพันธ์ตามสมมติฐานกับการกระทำความผิดตามกฎหมาย ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ ๐.๐๕

๓.๒) จากการศึกษานี้ ยอมรับสมมติฐานที่ ๒,๖,๘ และ ๙ กล่าวคือ ตัวแปรอิสระได้แก่ รายได้ของกลุ่มตัวอย่าง ประสบการณ์การถูกทำโทษจากบุคคลในครอบครัว การทะเลาะวิวาทกับเพื่อน ลักษณะเพื่อนที่สนิทมีความสัมพันธ์ตามสมมติฐานกับการกระทำความผิดตามกฎหมาย ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕

จากการศึกษางานวิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญเกิดจากสภาพทางครอบครัว ได้แก่การเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน ดูแลเอาใจใส่บุตรของพ่อแม่ เริ่มตั้งแต่เด็กเล็ก หากไม่ได้รับการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน ดูแลเอาใจใส่เด็กอย่างดี และลูกต้องจากพ่อแม่ เมื่อโตขึ้นไม่ได้ศึกษาเล่าเรียน เกียจคร้าน ไม่ประกอบอาชีพเป็นกิจจลักษณะ ติดเกมส์คอมพิวเตอร์ คบเพื่อนที่ไม่ดี ติดยาเสพติด ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ เป็นเด็กกลุ่มเสี่ยงที่จะก่อปัญหาให้กับสังคม

๒.๘.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา

๑) **เนตรดาว ขวัญพุทโธ**[ÒÚÖ] ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า

๑.๑) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๗๙.๑๗ เป็นนายตำรวจประทวน คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๘๓ เป็นผู้มีอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐๐ มีคุณวุฒิจบปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๘๓ มีประสบการณ์ทางศาสนาโดยศึกษาด้วยตนเองคิดเป็นร้อยละ ๕๕.๘๓ และ มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๖๗

๑.๒) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามหลักไตรสิกขา ของศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๙) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านศีล และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านสมาธิ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขั้นปัญญาอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ มีการพัฒนาโดยเน้นด้านปัญญามากกว่าด้านอื่น

๑.๓) เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ของศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่าบุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนา

[ÒÚÖ] เนตรดาว ขวัญพุทโธ, "การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(รัฐประศาสนศาสตร์)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓

ทรัพยากรมนุษย์ ไม่แตกต่างกัน ส่วนบุคลากรที่มี ชั้นยศและประสบการณ์ทางศาสนาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แตกต่างกัน

๒) พระครูสีรสาญาณสุนทร (จรินทร์ อาบคำ)[ÒÚ×] ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาวัดตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่เป็นสามเณร คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๘ มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๙ มีการศึกษาทางโลกต่ำกว่าปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ ๗๙.๗ ด้านการศึกษาทางธรรม นักธรรมเอก คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๔ ด้านการศึกษาเปรียญธรรมเปรียญธรรม ๑–๒ / ๓ คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๙ ผลการวิเคราะห์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีค่าเฉลี่ยมาก ทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งแยกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา กรณีศึกษาวัดตากฟ้า โดยภาพรวมแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนปัจจัยด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๓) สมใจ เกียรติพิพัจกุล[ÒÚØ] ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการฝึกโปรแกรมพัฒนาจิต โดยเน้นไตรสิกขาตามหลักพระพุทธศาสนา ต่อสภาวะแท้จริงแห่งตนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบรรพตพิสัยพิทยาคม ปีการศึกษา ๒๕๓๗ ใช้กลุ่มตัวอย่าง ๒๐ คน กลุ่มควบคุม ๑๐ กลุ่มทดลอง ๑๐ คน เข้ารับการฝึกตามโปรแกรมเป็นเวลา ๗ วัน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกตามโปรแกรมพัฒนาจิตโดยเน้นหลักไตรสิกขามีสภาวะแท้จริงแห่งตนสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกตามโปรแกรมพัฒนาจิตโดยเน้นหลักไตรสิกขา โดยมีค่าความแตกต่างของคะแนนสภาวะแท้จริงแห่งตนเท่ากับ ๑.๔๕๑

๔) พระมหาทวี พุทฺธวโร (หาญสุโพธิ์)[ÒÚÙ] ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการวิจัยพบว่า ประชากรมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งประกอบด้วยด้านศีล สมาธิ และด้านปัญญา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =

[ÒÚ×] พระครูสีรสาญาณสุนทร (จรินทร์ อาบคำ), "การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาวัดตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

[ÒÚØ] สมใจ เกียรติพิพัจกุล, "ผลของการฝึกโปรแกรมการพัฒนาจิตโดยเน้นไตรสิกขาตามหลักพระพุทธ ศาสนาต่อสภาวะแท้จริงแห่งตนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖", **ปริญญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๕.

[ÒÚÙ] พระมหาทวี พุทฺธวโร (หาญสุโพธิ์), "การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก" **พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

๓.๖๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประชากรมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับมากทุกด้าน

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชากรโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลแล้ว พบว่าประชากรที่มีสถานภาพ เพศ อายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาทางสามัญ ตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนประชากรที่มีระดับการศึกษาทางบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก ไม่แตกต่างกัน

๕) พระธารา ธยากโร (เจริญรัตน์) [ÒÚÚ] ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชากรต่อการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งประกอบด้วย ด้านศีล ด้านสมาธิ และด้านปัญญาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชากรโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชากรที่มีอายุและสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนประชากรที่มีเพศ ต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๖) เอกพงษ์ หาญกำจร [ÓÑÑ] ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษาวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์อยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา พบว่า บุคลากรที่มีสถานภาพ,ตำแหน่ง,และอายุการปฏิบัติงานต่างกันมีความคิดเห็นของบุคลากรต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไม่แตกต่างกัน ส่วนบุคลากรที่มี เพศและอายุต่างกัน มีความคิดเห็นของบุคลากรต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๗) นาคน้อย บุตรประเสริฐ [ÓÑÒ] ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๑ ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา ๑ ด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขาร่วมกับกิจกรรมกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า จากสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก โดยเฉพาะในด้าน

[ÒÚÚ] พระธารา ธยากโร (เจริญรัตน์), "การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์", **พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

[ÓÑÑ] เอกพงษ์ หาญกำจร, "การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษาวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(รัฐประศาสนศาสตร์)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

[ÓÑÒ] นาคน้อย บุตรประเสริฐ, "การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๑ ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา ๑ ด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขาร่วมกับกิจกรรมกลุ่ม" ๒๕๔๘, หน้า ๖๔.

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้ส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของคนอย่างมาก การเตรียมคนให้พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงจึงต้องอาศัยการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายในวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนแต่ละคนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ขณะเดียวกันการจัดกระบวนการเรียนรู้ก็ต้องให้อยู่ในโลกของความจริง ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสถานการณ์จริงที่เชื่อมโยง ซับซ้อนและเคลื่อนไหวตลอดเวลา จึงจะรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคใหม่ นอกจากนี้ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของสภาพการเรียนการสอนในปัจจุบันที่คำนึงว่าผู้เรียน ต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม ปัญญาและมีความสุขในการเรียนของผู้เรียน ทางพุทธวิธีที่เน้นกระบวนการฝึกอบรม และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติทั้งทางกาย วาจา และใจอย่างระมัดระวัง ต่อจากนั้นผู้เรียนจะพิจารณาผลของการปฏิบัติของตนจนกำหนดขอควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ใจ ของตนเองได้คือการสอนแบบไตรสิกขา ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยพอสรุปได้ว่า การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักไตรสิกขา(ศีล สมาธิ ปัญญา) มาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันสำหรับฆราวาส หากบุคคลทุกเพศ ทุกวัยสามารถประพฤติและปฏิบัติตนเองตามหลักของศีล ๕ ได้ทุกข้อ แล้วนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และประกอบกิจกรรมต่างๆ ของบุคคลทุกประเภททุกวัย ก็จะทำให้บ้านเมืองและสังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีวินัย สงบสุข ไม่จำเป็นต้องมีบทบัญญัติทางกฎหมายของบ้านเมืองมาปกครอง ด้านสมาธิ การพัฒนาจิตใจของบุคคลเพื่อให้มีสติกำกับในการประกอบกิจการงานทั้งหลาย มีคุณธรรม มีเมตตา ทำให้จิตใจมั่นคง หนักแน่น และปัญญา การรอบรู้เท่าทันเทคโนโลยีในยุค สมัยโลกาภิวัฒน์และสังคมในปัจจุบัน แยกแยะความดีงาม ความถูกต้องได้ สิ่งใดสมควรหรือไม่สม แล้วนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเองได้ สังคมก็เกิดความสงบสุขและร่มเย็นน่าอยู่อาศัย

๒.๙ กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "กระบวนการขัดเกลาเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์" ผู้วิจัยได้ศึกษา ทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมากำหนดเป็น กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของเด็กและเยาวชน เพศ อายุ ระดับการศึกษา ปัจจัยแวดล้อมของเด็กและเยาวชน ความสามารถในการอ่าน – เขียน สภาพทางครอบครัว เคยใช้สารเสพติดมา กระทำความผิด เคยเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ กระบวนการขัดเกลาเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ พฤติกรรมด้านศีล พฤติกรรมด้านสมาธิ พฤติกรรมด้านปัญญา

ตัวแปรต้น
ตัวแปรตาม
(Independent Variables) (Dependent Variables)

ปัจจัยส่วนบุคคลของเด็กและเยาวชน
๑. เพศ ๒. อายุ ๓. ระดับการศึกษา
ปัจจัยแวดล้อมของเด็กและเยาวชน
๑. ความสามารถในการอ่าน – เขียน ๒. สภาพทางครอบครัว ๓. เคยใช้สารเสพติดมา ๔. กระทำความผิด ๕. เคยเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

กระบวนการขัดเกลาเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์
๑. พฤติกรรมด้านศีล ๒. พฤติกรรมด้านสมาธิ ๓. พฤติกรรมด้านปัญญา

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดการวิจัย